

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Urška Zrinski

Mentorica:izr. prof. dr. Ljubica Jelušič

**ETNIČNI KONFLIKTI NA SEVERNEM KAVKAZU IN NJIHOVO
REŠEVANJE PO RAZPADU SOVJETSKE ZVEZE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

K A Z A L O

SEZNAM KRATIC	IV
1. UVOD	5
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	6
2.1. PREDMET PROUČEVANJA	6
2.2. CILJI PROUČEVANJA	6
2.3. HIPOTEZE	6
2.4. UPORABLJENE METODE	7
2.5. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	7
2.5.1. ETNIJA, ETNIČNOST, ETNIČNA SKUPINA	7
2.5.2. (ETNIČNE) MANJŠINE	8
2.5.3. ETNIČNI KONFLIKTI	9
2.5.4. NAČINI REŠEVANJA (ETNIČNIH) KONFLIKTOV	12
2.5.5. MEDNARODNE ORGANIZACIJE	14
2.5.6. SEVERNI KAVKAZ	15
2.5.7. RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE	16
3. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI RUSKE FEDERACIJE	18
4. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI SEVERNEGA KAVKAZA	22
4.1. GEOGRAFSKE IN DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI SEVERNEGA KAVKAZA	22
4.2. ZGODOVINA SEVERNEGA KAVKAZA	24
5. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI IN ETNIČNI KONFLIKTI V POSAMEZNIH AVTONOMNIH REPUBLIKAH SEVERNEGA KAVKAZA	30
5.1. UVOD V POGlavJE	30
5.2. ADIGEJA	31
5.3. ČEČENIJA	32
5.4. DAGESTAN	38

5.5. INGUŠETIJA	42
5.6. KABARDINO-BALKARIJA	43
5.7. KARAČAJEVO-ČERKEZIJA	45
5.8. SEVERNA OSETIJA - ALANIJA	46
<u>6. REŠEVANJE KONFLIKTOV NA SEVERNEM KAVKAZU</u>	48
6.1. RUSKO SOOČANJE S KONFLIKTI NA SEVERNEM KAVKAZU	48
6.2. TUJI ODZIVI NA KONFLIKTE NA SEVERNEM KAVKAZU	52
6.2.1. VLOGA ZDRUŽENIH NARODOV	53
6.2.2. VLOGA EVROPSKE UNIJE	54
6.2.3. VLOGA OVSE	55
6.2.4. VLOGA ZDA	56
6.2.5. VLOGA MEDNARODNIH NEVLADNIH ORGANIZACIJ	57
<u>7. ANALIZA DEJAVNIKOV NESTABILNOSTI SEVERNEGA KAVKAZA</u>	59
<u>8. SKLEPNE MISLI</u>	65
<u>9. VIRI</u>	69
9.1. KNJIGE, ZBORNICI, ČLANKI	69
9.2. INTERNETNI VIRI	76

SEZNAM KRATIC

AO	avtonomna oblast
AR	avtonomna republika
ASSR	avtonomna sovjetska socialistična republika
CK KPSZ	Centralni komite Komunistične partije Sovjetske zveze
CIS	Commonwealth of Independent States (Zveza neodvisnih držav)
EU	Evropska unija
NUPI	Norveški inštitut za mednarodne odnose
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN, ZN	Organizacija združenih narodov, Združeni narodi
GUUAM	organizacija, ki nosi ime po inicialkah držav članic – Gruzija, Ukrajina, Uzbekistan, Azerbajdžan in Moldavija
PACE	Parlamentarna skupščina Sveta Evrope
RF	Ruska federacija
RSFSR	Ruska sovjetska federativna socialistična republika
SZ	Sovjetska zveza
TRACECA	transportni koridor Evropa-Kavkaz-Azija
UL	Ustanovna listina
VS ZN	Varnostni svet Združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike
ZSSR	Zveza sovjetskih socialističnih republik

1. UVOD

Razpad Sovjetske zveze je povzročil nastanek petnajstih novih držav na področju Evrope in Centralne Azije. Kljub temu da se je ta proces odvil razmeroma miroljubno, ga je spremljalo precejšnje število zahtev po suverenosti in neodvisnosti s strani etnopolitičnih skupin znotraj novih držav. Večino teh so sicer nove države razmeroma hitro uspele miroljubno rešiti, medtem ko je predvsem v Gruziji, Tadžikistanu in Ruski federaciji prišlo do oboroženih spopadov večjega obsega.

V diplomskem delu so predstavljene težave postsocialistične Ruske federacije, ki se še vedno sooča z mnogimi narodnimi problemi, ko nekatere avtonomne enote želijo predrugačenje svojega statusa, največkrat na narodnem oz. etničnem načelu. Najbolj pereči problemi se odvijajo ravno na Severnem Kavkazu, ki za Rusko federacijo predstavlja strateško pomembno področje, saj je vez med Evropo in Centralno Azijo z izhodom na Črno, Azovsko in Kaspijsko morje. Nezadovoljstvo nekaterih republik tega območja je pripeljalo celo do nasilnih izbruhov, ki pa v zadnjem času vse bolj dobivajo razsežnosti religijske konfrontacije, celo s pojavi terorizma.

Vprašanje etničnih konfliktov po koncu hladne vojne in z razpadom večnacionalnih držav, Sovjetske zveze in Jugoslavije, je postalo eno pomembnejših, s katerimi se sooča mednarodna skupnost. Kljub vedno večjemu poudarjanju pomena mednarodnopravne zaščite (etničnih) manjšin za mednarodno varnost, pričujoče delo opozarja na pomanjkljivosti obstoječih mehanizmov reševanja etničnih konfliktov, ko struktura mednarodnih odnosov določa, kaj bo na mednarodni agendi.

Glavni namen diplomskega dela pa je predstaviti zgodovino Severnega Kavkaza in številne etnične skupine, ki živijo na tem relativno majhnem območju, kjer mnogi postavljajo mejnik med Evropo in Azijo. In čeprav je Kavkaz tako blizu, je o tej regiji v slovenskem prostoru zelo malo napisanega in znanega. Hkrati gre za območje, ki je v zahodnem svetu, kljub številnim etničnim konfliktom, postavljeno v ozadje. Ravno z željo prikazati izredno etnično mešanico prebivalcev tega prostora, kjer so se tradicionalno srečevali evropski in azijski popotniki, trgovci, misijonarji, je velik del diplomskega dela namenjen ravno temu. Razumevanje celotne problematike pa je možno le s predstavitvijo državne ureditve Ruske federacije in njenega odnosa do posameznih republik, kakor tudi reševanja obstoječih etničnih konfliktov.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1. Predmet proučevanja

V diplomskem delu analiziram etnične konflikte v ruskem delu Severnega Kavkaza po razpadu Sovjetske zveze, tako med posameznimi kavkaškimi etničnimi skupinami, kot nasproti federalni oblasti. Pozornost je posvečena zgodovini posameznih avtonomnih republik Severnega Kavkaza od začetkov ruskega osvajanja tega področja do razpada Sovjetske zveze in njenih posledicah na aktualno dogajanje v regiji. Drugi del je namenjen analizi dejavnikov stabilnosti celotne regije in ruskemu reševanju tega problema, kakor tudi posameznim etničnim konfliktom; prav tako tujim odzivom na razmere v regiji, predvsem na obe vojni v Čečeniji.

2.2. Cilji proučevanja

Namen pričujočega dela je pojasniti razloge za intenzifikacijo različnih etničnih konfliktov na Severnem Kavkazu v Ruski federaciji po razpadu Sovjetske zveze ter prikazati neuspešnost obstoječih načinov reševanja le-teh.

2.3. Hipoteze

V diplomskem delu sem si zastavila tri hipoteze, pri čemer je prva splošna, drugi dve pa izvedeni.

- Po razpadu Sovjetske zveze so se intenzivirali etnični konflikti na Severnem Kavkazu, ki jih tako Ruska federacija kot mednarodne organizacije neuspešno rešujejo.
- Ruska federacija, zaradi napak nekdanje Sovjetske zveze in lastne nasilne politike do Severnega Kavkaza, ni uspela stabilizirati regije in namesto mirne rešitve konfliktov uporablja nasilne oblike reševanja etničnih konfliktov.
- Mednarodne vladne in nevladne organizacije ter druge vpletene države, na primer ZDA, uporabljajo nenasilne oblike reševanja sporov na Severnem Kavkazu, vendar je večina teh metod neuspešna.

2.4. Uporabljene metode

V diplomskem uporabljam naslednje metode: deskriptivno za opredelitev in razlago temeljnih pojmov; analizo primarnih (ustave, zakoni, mirovni sporazumi, mednarodne konvencije), sekundarnih (monografije, zborniki, članki, revije, časopisi, poročila) in internetnih virov (članki, poročila, izjave, pogodbe) v poglavjih o državni ureditvi RF, zakonski in ustavni ureditvi manjšinske problematike, kakor tudi o statusu avtonomnih enot, zgodovini Severnega Kavkaza, aktualnemu dogajanju ter ruskemu reševanju etničnih konfliktov v regiji, ter metodo primerjalne analize med različnimi pristopi k obravnavanju nestabilnosti Severnega Kavkaza in mednarodnimi odzivi na etnične konflikte.

2.5. Opredelitev temeljnih pojmov

2.5.1. ETNIJA, ETNIČNOST, ETNIČNA SKUPINA

Čeprav je etničnost dokaj nov izraz (Južnič 1987: 222), je ob prebiranju literature moč zaslediti željo posameznih avtorjev doprinesti svojo noto k temu terminu. V *Velikem splošnem leksikonu* je zapisano, da je etnija oznaka za skupino ljudi, ki jih povezuje občutek skupne pripadnosti, govorijo isti jezik, navadno živijo na skupnem naselitvenem območju in se po načinu življenja ter kulture razlikujejo od svojih sosedov (Javornik ur. 1997: 1030). Robertson (Robertson 2002: 171) pravi, da se termin etnija nanaša na precej kompleksno kombinacijo rasnih, kulturnih in zgodovinskih karakteristik, na podlagi katerih so človeške skupine včasih razdeljene v posebne, lahko tudi sovražne, politične družine. Južnič (Južnič 1987: 222-223) trdi, da se pomen etničnosti razteza od »narave« ali »kakovosti« etnične skupnosti do različnih vidikov manifestativnosti te »narave« ali »kakovosti«. Z etničnostjo pa razumemo tudi »pogoje« in »razmere« pripadanja kaki skupnosti, ki jo imamo za etnijo. S tem označujemo tudi etnično zavest ali celo etnični ponos. Južnič nadaljuje, da pojem etnije in etničnosti vežemo za štiri kontinuitete: teritorialna, biološko-genetična, kulturna in lingvistična. Določen niz objektivnih karakteristik pripisuje etniji tudi Hannum (Hannum 2001: 405), ki pa poudarja naslednje: značilne fizične lastnosti, dejanski ali verjetni skupni izvor in kultura; manjka pa ji subjektivni občutek politične identitete, ki bi vodil v imenovanje skupine kot narod¹. Spet drugi, kot na primer Anthony Smith (Kaufman 2001:

¹ Tako kot Južnič (Južnič 1987: 222), tudi Hannum meni, da je natančna opredelitev etnije možna šele, če jo pogledamo s »konkurenčnimi pojmi« (Hannum 2001: 405). Tako z izrazom domorodno ali naravno ljudstvo razumemo takšno obliko etničnega povezovanja, ki ohranja etnično identiteto prek svojega jezika in kulture,

16), definirajo etnično skupino kot skupino, ki deli naslednje osnovne lastnosti: skupinsko ime, verovanje v skupni izvor, skupni zgodovinski spomin, elemente skupne kulture kot sta jezik ali religija ter vezanost (čeprav le zgodovinska ali sentimentalna) na določen teritorij. V namene pričujočega dela pa je smiselno opozoriti še na Enloevo in njeno definicijo etničnosti, ki je zanjo politične narave, ker kot temelj služi za mobiliziranje interesnih skupin in ker predstavlja dejavnik v ustvarjanju, razvoju in vzdrževanju najmočnejšega političnega aparata – države (Enloe 1990: 11).

2.5.2. (ETNIČNE) MANJŠINE

Za lažje razumevanje diplomskega dela je smiselno opredeliti tudi pojem manjšin, a v nekoliko drugačne namene, kar bom razložila v nadaljevanju. Čeprav ne obstaja neka splošno sprejeta definicija manjšine, je posebni poročevalec Združenih narodov Francesco Capotorti, ki je bil zadolžen za pripravo posebne študije o pravicah pripadnikov etničnih, verskih in jezikovnih manjšin, v luči 27. člena Pakta o državljskih in političnih pravicah (Komac 2002: 25) opredelil manjšino kot »skupino, ki je številčno manjša kot preostali del populacije države, se nahaja v nedominantnem položaju in katere pripadniki – ki so državljani te države – imajo etnične, verske ali jezikovne značilnosti, ki se razlikujejo od preostalega dela populacije in kažejo – čeprav samo implicitno – občutek solidarnosti, ki je usmerjen k ohranitvi njihove kulture, običajev, vere ali jezika« (Komac 2002: 97). Za razpravo o narodih znotraj Ruske federacije je na mestu naslednja opazka: »/z/a narodne manjšine ni smotno opredeljevati tistih narodov, ki živijo v okvirih kake večnacionalne države. V takem primeru nimamo opraviti z zagotavljanjem ali kršitvami manjšinskih pravic, temveč je jedro vprašanja v spoštovanju ali nespoštovanju načela o pravici narodov do samoodločbe« (Petrič 1977: 90).

lastnega teritorija in posebne družbene organiziranosti, ki temelji na sorodstvenih vezeh. Izraz narod se uporablja za označevanje različnih etničnih skupin, saj njegov izvor kaže predvsem na pomen skupnega biološkega izvora članov skupine. Nastajanje narodov ni nekaj dokončnega; to je dolgotrajen zgodovinski proces, ki ga vsaka generacija na novo občuti in opredeli. Narod je po eni strani rezultat subjektivnih dejavnikov, kar pomeni, da se ljudje prepoznavamo kot pripadniki naroda po »svoji volji«, s subjektivnim občutenjem lastne narodnosti. Po drugi strani pa narod pomagajo »ustvariti« tudi objektivni dejavniki, kot so vladarske ambicije, širjenje centralne oblasti, revolucije ipd. Z izrazom nacija razumemo narod kot družbenopolitično kategorijo (»politični narod«), kar pomeni, da narod vzpostavi suvereno politično oblast nad določenim ozemljem, zaradi katerega poteka avtohtono kulturno in gospodarsko življenje naroda. V tem pomenu označujemo nacijo z nacionalno državo, tj. z načinom organizacije globalne družbe, v kateri obstaja osrednja državna oblast, njeni prebivalci/državljeni pa čutijo pripadnost naciji in imajo do svoje države – nacije tudi lojalni odnos (Barle et. al. 1995: 232-245).

Še več, ko govorimo o manjšinah, sploh pa o manjšinah na področju Ruske federacije, je nujno upoštevati tudi poudarek Roterjeve, da na zahodu države gradijo svoje narode, na vzhodu pa narodi oblikujejo svoje države. Tako je zahodni koncept države definiran teritorialno, medtem ko je Vzhodna Evropa 18. in 19. stoletja sestavljena iz večnarodnih imperijev, ki niso želeli homogenizirati svoje populacije, čeprav je to v nadaljevanju, posledično tudi zaradi širjenja »zahodne« ideje, povzročilo precej bolj dramatične spremembe (Roter 2001: 227-230).

Kot sem omenila na začetku, je opredelitev pojma manjšina v Ruski federaciji pomembna še iz enega razloga: kot opozarja poročilo *Minority Rights Group International*, ki je za leto 1994/95 pripravilo analizo o problematiki manjšin na Severnem Kavkazu, ima v ruskem jeziku pojem manjšina (меньшинство) še vedno derogativni predznak, saj pomeni »v najnižjem delu hierarhije razvoja in zakonitih pravic«. V uradnih dokumentih so narodne manjšine opredeljene kot etnične skupnosti, ki živijo zunaj svojih državnih meja, kot na primer Nemci, Armenci, Poljaki ali pa zunaj svojih narodnih meja znotraj Ruske federacije, kot npr. Inguši, ki živijo zunaj Ingušetije (Krag in Funch 1995: 8).

2.5.3. ETNIČNI KONFLIKTI

Ker se v diplomskem delu ukvarjam z etničnimi konflikti, menim, da je smiselno opozoriti na Kaufmana, ki v svoji knjigi *Modern hatreds* poskuša s pomočjo različnih teorij razložiti izvor etničnih skupin, kot tudi razloge, zakaj prihaja do konfliktov med njimi. Je pa obrazložitev njegovih idej smiselna šele, ko definiramo konflikte, njihove različne oblike in tipe², saj kot bomo videli v nadaljevanju, je na primeru Severnega Kavkaza moč zaznati različne vrste le-teh, ki jih bo na podlagi naslednjih obrazložitev lažje definirati.

² Tabela 1: Tipologija konfliktov

OBLIKA KONFLIKTA	NASPROTNE TRDITVE	UPORABA NASILJA	PRIČAKOVANJA	PRIZNAVANJE	TIP KONFLIKTA
SPOR	divergentne trditve znotraj obstoječih institucionalnih procesov	ne	grožnje o uporabi nasilja	medsebojno priznavanje	MEDNARODNI ALI NOTRANJI SPOR
KRIZA	divergentne trditve znotraj obstoječih institucionalnih procesov	slučajno in sporadično	omejeno ali masovno nasilje	medsebojno priznavanje stran ni priznana	MEDNARODNA ALI REŽIMSKA KRIZA MEDNARODNI ALI DRŽAVNI TERORIZEM
OMEJENO NASILJE	divergentne trditve se izražajo z uporabo nasilja	redno, sistematično in obvladano	masovno nasilje	medsebojno priznavanje vojskujoča stran ni priznana nevojskujoča stran ni priznana	MEDNARODNA INTERVENCIJA ALI DRŽAVLJANSKA VOJNA GVERILSKA VOJNA PREGANJANJE

Sicer je po mnenju Tishkova za Rusijo značilno, da se je termin »etnični konflikt« relativno pozno uveljavil, saj je besedo »konflikt« ponavadi zamenjevala beseda »nasprotovanje«.³ Etnični konflikt definira kot kakršnokoli obliko državljskega spora, ko je vsaj ena izmed vojskujočih se strani mobilizirana in organizirana vzdolž etničnih linij ali na podlagi določene etnične skupine (Tishkov 1999: 576).

Kot smo videli, se lahko konflikti pojavljajo v različnih oblikah in so različnega tipa, opozoriti pa je potrebno še na dejstvo, da vsak konflikt ni oborožen spopad. *Uppsala Conflict Data Project* definira oboroženi spopad kot tekmovalno nezdržljivost, ki zadeva vlado in/ali teritorij, kjer uporaba oborožene sile med dvema stranema, pri čemer je vsaj ena izmed njih vlada države, vodi v vsaj 25 z bojem povezanih smrti⁴. Oborožen spopad pa lahko nadalje delimo v tri podenote:

- manjši oborožen spopad: vsaj 25 z bojem povezanih smrti letno in manj kot 1000 z bojem povezanih smrti v času spopada;
- srednje oborožen spopad: vsaj 25 z bojem povezanih smrti letno in skupno število vsaj 1000 mrtvih, vendar manj kot 1000 v kateremkoli letu;
- vojna: vsaj 1000 z bojem povezanih smrti letno (Gleditsch et al. 2002: 618-619).⁵

Kot sem omenila že zgoraj, Kaufman trdi (Kaufman 2001: 1-47), da lahko razloge za etnične konflikte razvrstimo v dve različni kategoriji: **razlaga racionalne odločitve in psihološki argumenti**.

Pristaši *teorije racionalne odločitve* vidijo etnične skupine le kot koalicije, oblikovane kot racionalni poskus tekmovanja za redke dobrine v kontekstu družbenih sprememb, ki jih je prinesla modernizacija. Kot osnova tega pristopa pa so se nadalje razvile tri »podteorije«:

- ekonomski pristop: argumenti za etnične vojne izhajajo iz gospodarskih skrbi, kot je na primer distribucija – revnejša področja želijo odcepitev, ker menijo, da jih centralna oblast diskriminira, bogata področja pa ne želijo s sabo vleči revnejših

MASOVNO NASILJE	divergentne trditve se izražajo z uporabo nasilja	redno, sistematično in neobvladano	uničenje ali eliminacija	medsebojno priznavanje	MEDNARODNA VOJNA
				vojskujoča stran ni priznana	DRŽAVLJANSKA VOJNA
				nevojskujoča stran ni priznana	GENOCID

Vir: http://www.usc.edu/dept/LAS/ir/cis/cews/html_pages/codinprocedure.htm (8.2.2003).

³ Vse dokler ni prišlo do inguško-osetijskega konflikta in čečenske vojne, se je termin »etnični konflikt« zdel neprimeren in ponižujoč za narode, ki se ponavadi ne sovražijo in ne bojujejo drug proti drugem (Tishkov 1999: 574).

⁴ Natančneje o definiciji na http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/definition_of_armed_conflict.htm.

⁵ Pomembnost zgornje tabele in definicije oboroženega spopada (o čemer sicer govorim v nadaljevanju) se kaže ravno v izredno raznolikih pojavnih razsežnostih konfliktov na Severnem Kavkazu, kjer *Uppsala Conflict Data Project* med oborožene spopade prišteva konflikta, ki sta se odvijala med RF in Čečensko republiko Ičerijo ter RF in Dagestanom.

področij. Kaufman ne verjame v ta pristop, saj meni, da za večino ljudi etnična državljanska vojna ni ekonomsko racionalna.

- Trdi racionalistični pristopi: Russell Hardin in ostali (Kaufman 2001: 19) zagovorniki tega pristopa menijo, da je etnična vojna razločljiva v funkciji individualnih racionalnih želja po osebni varnosti. Rezultat je po mnenju Davida Lake in Donalda Rotchilda (Kaufman: 20-21) varnostna dilema, v kateri dejanja samoobrambe posamezne skupine ogrožajo drugo, kar vodi do eskalacije nasilja. Kaufman nasprotno kritizira, da »nastajajoča anarhija« ne povzroči varnostne dileme, temveč medsebojno sovraštvo povzroča nevarnost, etnično mobilizacijo.
- Mehki racionalistični pristopi: Alvin Rabushka in Kenneth Shepsle (ibid.) trdita, da so vrednote ekstremističnih skupin osnovni razlog etničnega nasilja. Ta pristop tako poudarja moč elit pri izrabljanju etnije kot instrumenta za zadovoljevanje lastnih potreb.

Kaufman (23-25) meni, da lahko sovražna občutja, ki povzročijo varnostno dilemo, razložimo šele s pomočjo *psiholoških teorij*, ki jih spet razdeli v tri »podteorije«:

- primordializem: temelji na stališču Harolda Isaacs, da je osnovna skupinska identiteta sestavljena iz že obstoječega niza obdaritev in identifikacij, ki jih vsak posameznik deli z ostalimi od trenutka rojstva z družino, v katero je rojen. Na podlagi tega posamezniki oblikujejo svoj pogled na svet in kako svet vidi njih.
- Konstruktivizem: poudarja pomen idej tudi pri etnični identiteti. Po mnenju konstruktivistov so intelektualci tisti, ki »skonstruirajo« etnično identiteto.
- Simbolična sinteza: združuje zgornja dva pristopa, kjer osnovo predstavlja argument, da se skupinska lojalnost razvija evolucijsko – tisti, ki lahko v krizah računajo na lojalnost ostalih članov družbe, so v prednosti v primerjavi z egoisti. Tako pristop poudarja kulturne tendence kolektivne samoobrambe, ki se razvijejo evolutivno, ne velja pa, da je etnično nasilje zapisano v človeških genih. Etnični voditelji šele po tem ustvarijo nacionalistične identitete, z uporabo etničnih simbolov, ki so jih že prej ustvarili znotraj etnične skupine. Osnova etnične identitete je tako »mitično-simbolni kompleks« – mešanica mitov, spominov, vrednot in simbolov, ki definirajo ne samo kdo je član skupine, temveč tudi kaj pomeni biti član.

Na podlagi teorije simbolične sinteze – kateri Kaufman pripisuje največ vrednosti – lahko opredelimo »nujne« pogoje za etnično vojno, ki so po njegovem mnenju naslednji:

- miti, ki opravičujejo etnično sovražnost⁶;
- etnični strahovi ter
- priložnost za mobilizacijo in boj (27-34).

2.5.4. NAČINI REŠEVANJA (ETNIČNIH) KONFLIKTOV

Po koncu hladne vojne se postavlja vprašanje ali naj mednarodni sistem zagotavlja tudi varnost etničnih skupin ne glede na to, v kateri državi so ali pa je manjšinska politika notranja zadeva posameznih držav (Grizold 1999: 6-7). To so izzivi, s katerimi se sooča tudi OZN, katere glavna naloga je zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti. V UL OZN so zapisani številni ukrepi in mehanizmi za preprečevanje in reševanje konfliktov: v VI. poglavju (mirno reševanje sporov), kjer so imenovane obveznosti držav članic za mirno reševanje sporov, so v 33. členu naštetih naslednji mehanizmi: anketa, posredovanje, sprava, razsodništvo, sodne rešitve, obračanje na regionalne ustanove ali regionalne dogovore ter druga sredstva po lastni izbiri. VII poglavje UL OZN (akcija v primeru ogrožanja miru, kršitve miru in agresivnih dejanj) pa navaja pristojnosti Varnostnega sveta⁷ in konkretne ukrepe za zagotovitev miru in varnosti. »Nekje vmes« pa sodijo še mirovne operacije OZN, ki so neke vrste kompromis med sredstvi za mirno reševanje sporov ter mehanizmi vojaškega posredovanja OZN (glej Degan 2000: 725-799). Mnogi k razlogom za neuspešno razreševanje etničnih konfliktov s strani OZN pripisujejo ravno dejstvu, da je OZN organizacija držav in ne narodov. Prepreko k reševanju je pogostokrat povzročilo sklicevanje na 2.7 člen⁸ UL OZN; kljub temu je OZN povezana z ukrepanjem ob izbruhu etničnih konfliktov po 1. členu UL⁹. Relativna neuspešnost OZN pri reševanju etničnih konfliktov in naraščanje le-teh je spodbudila sodelovanje med OZN in regionalnimi organizacijami pri njihovem reševanju (Grizold 1999: 10).

Ena takih organizacij je OVSE, ki je razvila kar nekaj mehanizmov in instrumentov za vzpostavljanje in ohranjanje miru: postopki OVSE za mirno reševanje sporov; mehanizem za

⁶ Ravno v tem kontekstu Kaufman omenja Čečence, kot primer skupine, katere identiteta vključuje etos bojevnika, kar naj bi po njegovem pomenilo, da je ta skupina bolj nagnjena k etničnem nasilju.

⁷ Njegova vloga bo v razpravi o Severnem Kavkazu omenjena še v nadaljevanju, sploh ker je Ruska federacija stalna članica VS.

⁸ »Nobena določba te Ustanovne listine ne daje pravice Združenim narodom, da bi se vmešavali v zadeve, ki po svojem bistvu sodijo v notranjo pristojnost države, in tudi ne nalaga članom dolžnosti, da bi take zadeve izročili v reševanje po tej Ustanovni listini, vendar to načelo nikakor ne izključuje uporabe prisilnih ukrepov po VII. poglavju.«

⁹ »Cilji Združenih narodov so: varovati mednarodni mir in varnost ter v ta namen izvajati učinkovite kolektivne ukrepe, da se preprečijo in odvrnejo grožnje miru in da se zatrejo agresivna dejanja ali druge kršitve miru...«

posvetovanje in sodelovanje glede nenavadnih vojaških aktivnosti; berlinski krizni mehanizem - mehanizem za izmenjavo mnenj in sodelovanje v nujnih razmerah; moskovski/humanitarni mehanizem – sproži se na zahtevo najmanj šestih članic in temelji na pošiljanju opazovalnih misij v države članice, da bi proučile morebitne kršitve človekovih pravic, tudi če se prizadeta država s tem ne strinja; operacije ohranjanja miru, vzpostavljene s helsinškim dokumentom *Izzivi sprememb* (Grizold 2000: 274-275).

Sicer se glede vprašanja reševanja etničnih konfliktov¹⁰ pojavljajo tudi različni teoretski pristopi. McGarry in O'Leary (1993: 4-37) sta razvila naslednjo taksonomijo makropolitčnih oblik upravljanja¹¹ z etničnimi konflikti:

- metode odpravljanja razlik – to so metode za odpravljanje ali popolno prenehanje etničnih razlik, vsaj znotraj določene države:
 - genocid,
 - prisilne masovne premestitve populacije,
 - ločitev in/ali secesija (samoodločba),
 - integracija in/ali asimilacija;
- metode upravljanja z razlikami – upravljanje s posledicami etničnih razlik:
 - hegemonski nadzor,
 - arbitraža,
 - kantonizacija in/ali federalizacija,
 - konsociativizem ali delitev moči.

Kaufman na drugi strani poudarja naslednje oblike reševanja etničnih konfliktov, ki so dejansko primerljive z mehanizmi za preprečevanje in reševanje konfliktov znotraj OZN:

- peacemaking – medskupinska pogajanja in sodelovanje, ali s pomočjo pogajanj, gradnjo konsociativnih institucij ipd.,
- pomiritev, morda celo peacekeeping – o njem govorimo, ko je problem možno zreducirati na klasično varnostno dilemo; torej, ko gre za situacijo, kjer se stranke strinjajo o želenem rezultatu, a si medsebojno ne zaupajo, da bi dosegle sporazum;

¹⁰ V *International encyclopedia of the social sciences* (1968: 232) lahko zasledimo definicijo konflikta kot boj za vrednote ali težnje po statusu, moči in redkih dobrinah, pri čemer niso težnje nasprotujočih si strank le v pridobitvi želenih vrednot, temveč tudi nevtralizirati, poškodovati ali odstraniti nasprotnike. Podobno Ogley trdi (Ogley 1999: 401), da je konflikt nezdržljivost interesov, namer ali ciljev dveh posameznikov ali družbenih subjektov. Je napetost med dvema posameznikoma ali družbenima subjektoma z namenom socialnega subjekta, da poškoduje, uniči drugega.

¹¹ Avtorja uporabljata termin regulacija konflikta, ki ga prevajam kot upravljanje, in se v njunem primeru nanaša tako na samo končanje konfliktov kot tudi na upravljanje z njimi.

- peacebuilding je primerna oblika, ko so osnova problema nezdržljive varnostne zahteve, ki temeljijo na sovražnih mitih in strahovih izginotja ter niti peacemaking niti peacekeeping nista privedla do rešitve (Kaufman 2001: 39-44).

Obstajajo pa tudi alternativni (teoretski) načini mirnega reševanja sporov, na primer TRANSCEND metoda Johana Galtunga, kot jo je razvil v knjigi *Searching for Peace: The Road to TRANSCEND*. Glavni vzrok obstoja konfliktov v svetu so, po mnenju Transcenda, države, ki naj ne bi bile ustvarjene v miroljubne namene, temveč le za zadovoljitev nacionalnih interesov, kot jih definirajo državne elite (Galtung in Jacobson, 2002: xiii). Konflikt je po njihovem sestavljen iz odnosov (attitudes), obnašanja (behaviour) in nasprotovanja (contradiction) (xiv), pri čemer je delo miroljubne konfliktne transformacije analiza (diagnoza), napovedovanje (prognoza) in predlogi, zdravila (terapija) konflikta (108). Po njihovem mnenju je rešitve možno iskati znotraj dialektike država/narod/teritorij, kjer je možno najti mnoge opcije, ki temeljijo na predpostavki, da večje število alternativ k dihotomiji *statusa quo* unitarna država nasproti secesija-neodvisnost, nižja je, ceteris paribus, možnost nasilja.¹²

2.5.5. MEDNARODNE ORGANIZACIJE

Mednarodne organizacije so akterji v mednarodni skupnosti (subjekti mednarodnega prava), ki so nastale s skupno voljo držav. So formalne institucionalizirane strukture, ki delujejo preko nacionalnih meja in so nastale z multilateralnimi sporazumi med nacionalnimi državami. Njihov namen je vzpodbuditi sodelovanje na področjih kot so varnost, pravo, gospodarstvo in socialne zadeve ter diplomacije (Evans in Newnham 1998: 270).

Ločimo jih na mednarodne vladne in nevladne organizacije. Benko (2000: 175) pravi, da je kompleks skupnih konvergentnih in komplementarnih interesov ter potreb držav prikladal nastanek posebnih struktur s permanentno delujočimi organi, relativno stabilnim članstvom in formalno pravno podlago, ki naj bi na eksplicitno določenih območjih, bodisi univerzalno bodisi regionalno, uresničevale naloge politične, ekonomske, kulturne,

¹² V tem kontekstu je smiselno opozoriti na zanimivo razmišljanje Carmenta in Jamesa v članku *The United Nations at 50: Managing Ethnic Crises*, kjer pišeta o tem, kako je v petdesetih letih obstoja ZN uspelo reševati zdaj že povsem globalen problem etničnih konfliktov. Poslužujeta se Galtungovega Transcend pristopa (o tem je več napisano v poglavju 2.5.4.) in trdita, da je nujno potrebno prestrukturirati odnose (attitudes), ki so osnova upravljanju z etničnimi konflikti, če se želi doseči vsaj minimalni uspeh na tem področju. Njuna predpostavka je, da ZN nimajo učinkovitih tehnik za reševanje konfliktov, ki zadeva vprašanja kolektivne identitete. Če je ZN še uspelo nekako upravljati etnične konflikte, jim jih ni uspelo razreševati (Carment in James 1998: 62-63).

humanitarne in funkcionalne narave. To so ti. mednarodne vladne organizacije. Benko nadalje piše, da so z aktiviranjem družbenih razredov in skupin v mednarodnih odnosih bile ustvarjene razmere za nastanek mednarodnih nevladnih organizacij. Te imajo velik pomen v procesih politične integracije, ker pomagajo premeščati konflikte in presegati geografske, politične in ekonomske meje v mednarodni skupnosti (Benko 2000: 239-240).

2.5.6. SEVERNI KAVKAZ

V *Velikem splošnem leksikonu* je pod pojmom Kavkaz zapisano: »Več kot 1100 kilometrov dolgo v osrednjem delu poledenelo gorovje med Črnim morjem in Kaspiskim jezerom, široko do 180 kilometrov...« (Javornik ur. 1997: 1908). Kavkazje pa naj bi bila pokrajina med Črnim morjem in Kaspiskim jezerom, ki jo sestavljajo Kavkaz (Visoki Kavkaz), Predkavkazje na severu in Zakavkazje na jugu, ki obsega tudi mali Kavkaz (ibid.)

Po mnenju drugih - na primer Arutiunova (1999a) - bi po velikosti Kavkaz lahko primerjali s Francijo (je le malo manjši od te države) in ga v splošnem razdelili na Severni Kavkaz (ki je politično del Ruske federacije) ter na Južni Kavkaz ali Transkavkazijo, ki jo sestavljajo tri neodvisne države: Gruzija, Armenija, Azerbajdžan.¹³

Severni Kavkaz¹⁴ je področje, kjer geografi simbolično in fizično rišejo mejo med Evropo in Azijo (Krag in Funch 1995: 7). Je dom več kot štiridesetim različnim etničnim skupinam in je geografsko področje izredne etnične in jezikovne raznolikosti. Te skupine delijo ti. kavkaško identiteto, ki se je razvila kot posledica podobnih življenjskih pogojev in se je krepila ob skupnih vojnah proti kolonizaciji. Ko govorimo o povezanosti ljudi Severnega Kavkaza, je smiselno opozoriti še na številne jezike, ki jih govore na tem področju in jih je možno razdeliti v tri velike skupine: kavkaški jeziki (kot npr. čečenski in abhazijski), jeziki turškega izvora (npr. kumiški in nogajski) ter jeziki iranskega izvora (npr. osetijski in tatski). Islam in pravoslavna vera sta dominantni religiji tega področja, ki so ga Rusi pričeli oblegati v 16. stoletju. V 18. stoletju so že vzpostavili trdne temelje v Stavropolski regiji, od koder so osvajali naprej proti jugu. Ravno na področju Kavkaza so Rusi naleteli na največji odpor, ki jim ga je uspelo streti šele leta 1864¹⁵. V času sovjetskega režima so določena ljudstva tega področja postala »titularni narodi« v avtonomnih republikah in okrožjih, kar je

¹³ Tudi sama v diplomskem delu povzemam Arutiunovo razmejitev.

¹⁴ Ni splošnega dogovora o razmejitvi severno kavkaške regije. Uradni ruski termini, kot »Severnokavkaška gospodarska regija« in »Severnokavkaško vojaško področje«, se nanašajo na novo regijo na jugu Ruske federacije. Te meje so nastale na podlagi ruskih administrativnih, gospodarskih in varnostnih razlogov, ne pa na podlagi želja narodov te regije.

¹⁵ <http://www.geocities.com/Athens/Delphi/6509/nether.html> (12.3.2003).

prineslo določene pravice glede kulturnega razvoja in političnega predstavništva. Etnične skupine Severnega Kavkaza dandanes živijo predvsem v sedmih republikah znotraj Ruske federacije: Adigeji, Čečeniji, Dagestanu, Ingušetiji, Kabardino-Balkariji, Karačajevo-Čerkeziji in Severni Osetiji ter v dveh bivših avtonomnih republikah znotraj Gruzije: Abhaziji in Južni Osetiji.¹⁶ Ljudstva Severnega Kavkaza so naslednja: Abazi, Abhazijci, Adigejci, Aguli, Andi, Avari, Azeri, Balkari, Čečeni, Čerkezi, Kozaki, Dargini, Didojci, Džuhuri, Inguši, Kabardi, Karačaji, Kumiki, Laki, Lezgi, Nogaji, Osetijci, Rutuli, Šapsugi, Tabasarani, Tsakuri... (Krag in Funch 1995: 9).

2.5.7. RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE

Konec hladne vojne predstavlja pomemben obrat v strukturi mednarodne skupnosti, pri čemer naj bi bil glavni razlog za njen konec propad komunizma v Sovjetski zvezi in Vzhodni Evropi. Crockatt loči notranje in zunanje dejavnike razpada Sovjetske zveze (Crockatt 1998: 92-110):

□ NOTRANJI DEJAVNIKI:

- strukturne težave sovjetskega sistema – sem sodijo: nefleksibilni sistem centralnega planiranja, nesposobnost modernizacije, neučinkovitost in pomanjkanje iniciativ v kmetijstvu in tudi ekonomska stagnacija v 1970 in 1980-ih ter slabi pridelki v istem obdobju.
- Učinki Gorbačovovih reform – gesla o *uskoreniju*, *glasnosti* in *perestrojki*. Ko se je Gorbačov zavedel, da uskorenije – vsesplošni, sploh pa gospodarski razvoj ni prinesel nič reformskega ter da tudi z glasnostjo - odprtostjo, transparentnostjo ostaja le popravljalec socializma, je pričel s perestrojko. Ta se je nanašala na politične reforme z dvema smernicama: ustavno reformo in volitvami na alternativnih temeljih. Tudi to ni uspelo, za kar je Gorbačov krivdo pripisal starim konservativnim kadrom (Rupnik 1999: 169).
- Imperialistična narava Sovjetske zveze - multietnična in multilingvistična narava države, ki jo je ohranjal močan center. Ravno geslo »močen center, močne republike« pa je bilo po mnenju Rupnika iluzorno, saj »ni upoštevalo mnogih težkih

¹⁶ Nekateri prištevajo k severnokavkaški regiji še Stavropolski in Krasnodarski kraj (край) (Krag in Funch 1995: 6), spet drugi tudi Kalmikijo ([http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+ru0071\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+ru0071))), vendar bom upoštevala razdelitev o devetih severnokavkaških republikah – sedem znotraj Ruske federacije in dve znotraj Gruzije.

usedlin preteklosti in temeljnega razhajanja interesov med centrom in pretežnim delom zveznih republik« (Rupnik 1999: 175). Zahteve po neodvisnosti so prišle večinoma iz baltskih republik in Gruzije, medtem ko se je precej bolj krvav konflikt razvil med Armenijo in Azerbajdžanom zaradi Gorskega Karabaha.

□ ZUNANJI DEJAVNIKI:

- ameriška politika in konec hladne vojne – Crockatt navaja nasprotujoča si mnenja o vlogi ZDA pri razpadu SZ, ko naj bi na eni strani Reaganova trda politika do SZ (sploh glede strateške obrambne iniciative) prispevala k razpadu; medtem ko v nasprotnem taboru trdijo, da temu ni bilo tako in da je to kvečjemu podaljšalo hladno vojno.
- Sovjetsko-ameriška diplomacija 1985-1991: odnosi med državama se niso spremenili s prihodom Gorbačova na oblast, kot je to večkrat mišljeno. Šele z določenimi spremembami v sovjetski zunanji politiki (odpoklic sovjetskih sil iz Afganistana 1989, Gorbačovova zaveza v ZN k nuklearnemu razoroževanju), je prišlo do sprememb tudi v ameriški politiki do SZ. Po mnenju Crokratta pa trditev o končanju hladne vojne ne more biti tako enostavna, da bi lahko le trdili, da so bile Reaganove trde politike katalizator Gorbačovove zunanje politike.

Dodati je potrebno še Rupnikovo stališče, da navkljub vsem reformskim idejam Gorbačova, je bil ta še najmanj pripravljen na reformiranje SZ na narodnostnem področju. 7. septembra 1991 je moral uradno priznati neodvisnost Estonije, Latvije in Litve, 1. decembra istega leta pa tudi rezultate ukrajinskega referendumu. Od takrat naprej se je začel »divji razpad SZ«, ki je sicer imel vzroke v gospodarskem razsulu, a tudi v nepripravljenosti posameznih zveznih republik, da bi še vedno podpirale center (Rupnik 1999: 182-183). 21. decembra 1991 je bila v Alma-Ati ustanovljena SND, sestavljena iz enajstih držav nekdanje SZ, z izjemo Gruzije in treh baltskih držav (Grizold 2000: 87).

3. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI RUSKE FEDERACIJE

Ruska federacija, bivša Ruska sovjetska federativna socialistična republika, se razprostira od Ukrajine, Belorusije in baltiških držav na zahodu, do pacifiške obale na vzhodu ter od Finske in Arktičnega morja na severu, do Kavkaza, Centralne Azije in Kitajske na jugu (Litvinoff 1997: 294). Zavzema 17.075.400 km² površine (Natek in Natek 2000: 150) in ima 145.2 milijona prebivalcev¹⁷. Podatki kažejo, da se več kot polovica prebivalcev opredeljuje kot ruski ortodoksni kristjani, pri čemer muslimani predstavljajo največjo versko manjšino, sledijo jim protestanti in Židje (International Religious Freedom Report 2002).

Za današnjo Rusko federacijo se postavlja vprašanje, ali gre za mnogonacionalno ali mononacionalno državo, saj obstajajo dokazi v prid obema trditvama. Za prvo opredelitev govori dejstvo, da živi znotraj Ruske federacije več kot osemdeset narodnosti, za drugo pa dejstvo, da 82,5 odstotka vsega prebivalstva pripada nosilni, ruski naciji (Rupnik 1999: 194).

Slika 1: Zemljevid Ruske federacije (vseh 89 subjektov)¹⁸



Vir: <http://www.bcs.ru/analit/regions/> (12.3.2004).

¹⁷ <http://www.rosbaltnews.com/2003/10/29/64535.html> (13.4.2004).

¹⁸ Območje v okviru je Severni Kavkaz, »ujet« med Črnim in Kaspijskim morjem na zahodu oziroma vzhodu ter obdan z Gruzijo, Armenijo in Azerbajdžanom na jugu.

Mnogonacionalni sestav države je dobil v ustavni ureditvi naslednje institucionalne rešitve:

- neruski narodi so dobili (ohranili iz sovjetskih časov) avtonomijo v obliki republik oziroma avtonomnih okrožij;
- v dvodomnem parlamentu imajo subjekti federacije zagotovljeno enako zastopstvo v svetu federacije, po dva člana, ne glede na velikost republike, pokrajine ali oblasti;
- razmejitev zakonodajnih in izvršilnih pristojnosti med federacijo in njenimi subjekti je dokaj jasno izpeljana;
- neruskim narodom je zagotovljena posebna skrb, še zlasti maloštevilnim (Rupnik 1999: 195-196).

Tabela 2: Subjekti Ruske federacije

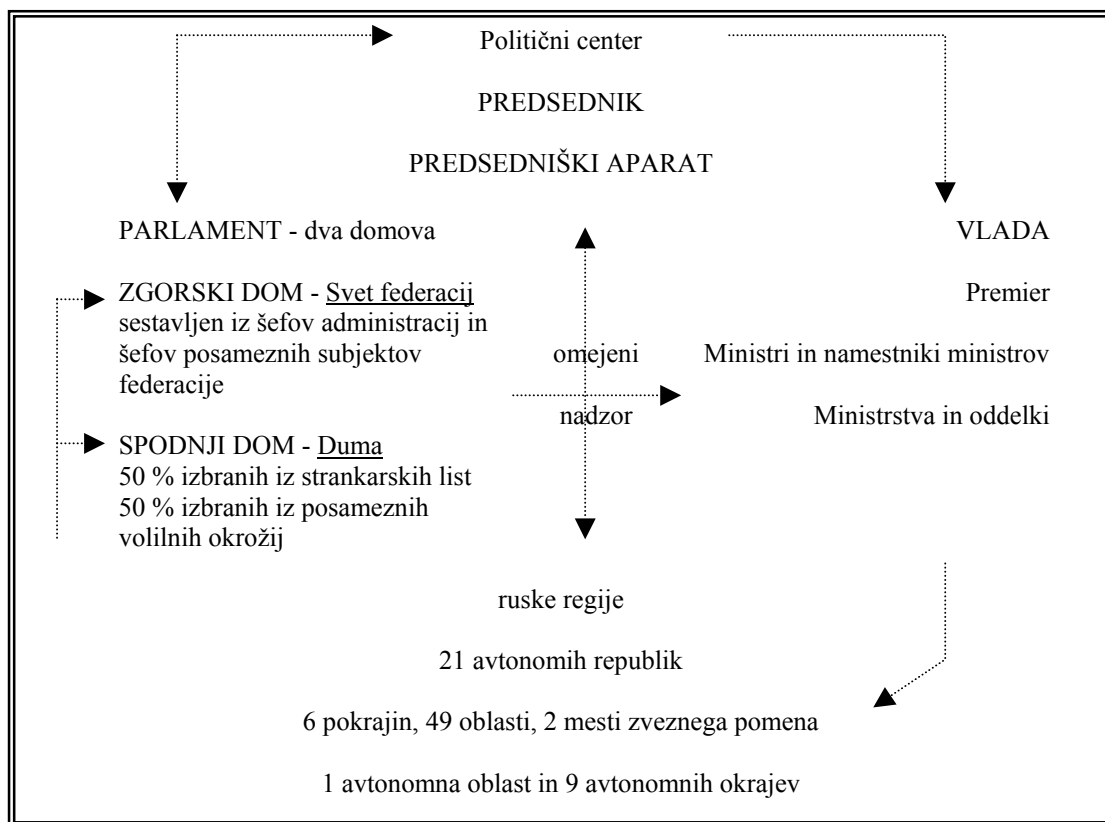
	REPUBLIKE:	23.	Krasnodarska	46.	Kurska	70.	Tomska
1.	Adigeja	24.	Krasnojarska	47.	Leningrajska	71.	Tulska
2.	Altaj	25.	Primorska	48.	Lipecka	72.	Tjumenska
3.	Baškortostan	26.	Stavropolska	49.	Magadanska	73.	Uljanovska
4.	Burjatija	27.	Habarovska	50.	Moskovska	74.	Čeljabinska
5.	Dagestan		OBLASTI:	51.	Murmanska	75.	Čitinska
6.	Ingušetija	28.	Amurska	52.	Nižegorodska	76.	Jaroslavska
7.	Kabardino-Balkarija	29.	Arhangelska	53.	Novgorodska		MESTI:
8.	Kalmikija-Halmg Tangč	30.	Astrahanska	54.	Novosibirska	77.	Moskva
9.	Karačajevjo-Čerkezija	31.	Belgorodska	55.	Omska	78.	Sankt-Peterburg
10.	Kareljija	32.	Brjanska	56.	Orenburška		AVT. OBLAST:
11.	Komi	33.	Vladimirska	57.	Orlovska	79.	Židovska (Jevrejska)
12.	Marij El	34.	Volgograjska	58.	Penzenska		AVT. OKRAJI:
13.	Mordovija	35.	Vologodska	59.	Permska	80.	Aginsko-burjatski
14.	Saha (Jakutija)	36.	Voroneška	60.	Pskovska	81.	Komi-Permijaki
15.	Severna Osetija-Alanija	37.	Ivanovska	61.	Rostovska	82.	Korjaški
16.	Tatarstan	38.	Irkutska	62.	Rjazanska	83.	Nenecki
17.	Tuva	39.	Kaliningrajska	63.	Samarska	84.	Tajmirski
18.	Udmurtija	40.	Kaluška	64.	Saratovska	85.	Ust-ordinski burjatski
19.	Hakasija	41.	Kamčatska	65.	Sahalinska	86.	Hanti-mansijski
20.	Čečenija	42.	Kamerovska	66.	Sverdlovska	87.	Čukotski
21.	Čuvašija-Čavaš	43.	Kirovska	67.	Smolenska	88.	Evenkijski
	POKRAJINE:	44.	Kostromska	68.	Tambovska	89.	Jamalo-nenecki
22.	Altajska	45.	Kurganska	69.	Tverska		

Vir: Rupnik (1999): 196.¹⁹ (Potemnjena področja so subjekti, ki jih prištevamo k Severnem Kavkazu.)

¹⁹ Avtor je subjekte razdelil po azbučnem zaporedju.

V skladu z rusko ustavo, sprejeto 12. decembra 1993, je Ruska federacija sestavljena iz enakopravnih subjektov (5. člen)²⁰, katerih skupno število je 89, med njimi je 21 republik, šest pokrajin, 49 oblasti, dve mesti zveznega pomena, ena avtonomna oblast in deset avtonomnih okrajev (65. člen). *Republika* je etnična administrativna enota, poimenovana po domorodni etnični skupini, ki v večini primerov predstavlja manjšino na tem teritoriju; *pokrajine* so teritorialne enote, ki obsegajo manjše etnične administrativne enote; *oblasti* pa so teritorialne enote, katerih osnova so velika mesta, po katerih so tudi poimenovane (Lipman in Lapteva 1994).

Slika 2: Politični sistem Ruske federacije



Vir: prirejeno po World Directory of Minorities (Litvinoff ur. 1997: 298).

Kljub zagotovitvi 5. člena Ustave o enakopravnosti subjektov federacije, je v drugi točki tega člena moč zaznati ravno nasprotno argumente, »ko daje republikam vrsto prilastkov suverenosti, ki jih vsi drugi subjekti nimajo (ustava, grb, zastava, zakonodaja)« (Rupnik 1999: 196).

²⁰ »Российская Федерация состоит из республик, краев, областей, городов федерального значения, автономной области, автономных округов - равноправных субъектов Российской Федерации«.

Zastopanost neruskega dela federacije pri izvajanju zvezne oblasti je zagotovljena v svetu federacij, ki ima poseben pomen v odločanju o zadevah, ki se tičejo enakopravnosti republik. Vendar pa predstavljajo zastopniki nacionalnih republik le tretjino (32 sedežev od 89) in so lahko vedno preglasovani, saj se odloča z navadno večino. Ne morejo torej blokirati zakonov, čeprav bi bili usmerjeni proti njim (Rupnik 1999: 197). Po drugi strani pa jim ruska stran očita, da v svetu predstavljajo skoraj 36 odstotkov, kar je dvakrat več, kot znaša njihov delež v celotnem številu prebivalstva. To je argument za predstavnike ruskega naroda, da imajo zastopniki manjšinskih narodov privilegiran položaj, kljub temu da so dejansko podzastopani.

V Ustavi iz leta 1993 ni obrazložitve natančne ločitve moči med federalnim centrom in provincami. Kljub deklarirani enakopravnosti med subjekti federacije, so odnosi med centrom in regijami še vedno označeni z borbo za močjo (Litvinoff 1997: 297). Še vedno pa največji problem posameznim subjektom federacije, kot to ugotavlja Rupnik, predstavlja rusifikacija teh ozemelj, s čimer se je oropalo »dobršen del tam živečih avtohtonih narodov temeljne 'infrastrukture', ki jo potrebujejo sodobni narodi, če naj bi se predstavili z vsemi temeljnimi lastnostmi narodov«; kljub zagotovilom 68. člena Ustave, ki daje republikam pravico, da določajo svoje državne jezike, a kaj ko ima »le šest iz množice neruskih narodov, ki živijo na ozemlju Ruske federacije... v svoji matični republiki oziroma avtonomiji tudi večinski delež«. Ravno »/z/aradi sistematičnega razseljevanja neruskega življa po vsem ruskem carstvu... in ravno zaradi enako načrtnega naseljevanja Rusov na prvotno neruska ozemlja je nastalo stanje, ko je marsikje težko govoriti o pravem narodnostnem ozemlju nekega neruskega naroda« (Rupnik 1999: 198).

4. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI SEVERNEGA KAVKAZA

4.1. Geografske in demografske značilnosti Severnega Kavkaza

Področje v Ruski federaciji imenovano Severni Kavkaz vključuje sedem republik (Adigeja, Čečenija, Dagestan, Ingušetija, Kabardino-Balkarija, Karačajevo-Čerkezija in Severna Osetija) ter dve pokrajini (Stavropolska in Krasnodarska)²¹. Gre za področje veliko približno 250.000 km² (1,5% celotnega teritorija Ruske federacije), kjer živi okoli 12,8 milijona ljudi (8% celotne ruske populacije) (Baev 1997). Razteza se vzdolž visokih gora kavkaške gorske verige, od obal Črnega morja na severozahodu, do obal Kaspijskega jezera na jugovzhodu. To regijo na stičišču Evrope in Azije pa nekateri imenujejo tudi »črna pika« Rusije, »znano« po domnevno številnih kriminalnih dejanjih in čečenskemu upor proti Kremlju.

Slika 3: Zemljevid Severnega Kavkaza



Vir: prirejeno po <http://www.kaukasus.nl/> (12.3.2004).

²¹ Uporabljam razmejitve Severnega Kavkaza na sedem republik.

Tako v etničnem kot v jezikovnem smislu lahko govorimo o izredni pestrosti severnokavkaškega področja. Z raziskovanjem tega področja so znanstveniki naleteli na težave z določanjem nekaterih jezikov v jezikovne skupine, zato so ustvarili novo, **kavkaško jezikovno skupino** (Krag in Fuchs: 17). Govorci kavkaških jezikov predstavljajo največjo jezikovno skupino današnjega Severnega Kavkaza (od tri do štiri milijone), pri čemer jih ločimo v dve podskupini:

- severovzhodna veja: laški, avarski in darginski jeziki v srednjem Dagestanu; lezgiški, tabasaranski in rutulski jeziki južnega Dagestana ter čečenski in inguški jezik;
- severozahodna veja: kirkazijski jeziki – kabardski, adigejski in čerkeški ter abhazijski.

Ostali govorijo **turške jezike**, predvsem kipčak, ki ga govore Nogajci in Kumiki. Te jezike so v regijo prinesli turški nomadi pred stoletji, kakor tudi azerski jezik, ki spada v oguško vejo turških jezikov.

Indoevropske jezike govorijo pripadniki dveh skupin: osetijski in tatski jezik spadata v iransko podskupino, medtem ko ruski in ukrajinski jezik v slovansko podskupino indoevropskih jezikov.

Predvsem v 1970-ih in 1980-ih je prišlo do intenzivne rusifikacije, ko so se narodni jeziki v večini ohranili le v oralni komunikaciji in so v pisavi uvedli cirilico (Krag in Fuchs: 17-18), a je po letu 1991 zaznati ponovno prevzemanje latinice (Rywkin: 665).

Severni Kavkaz je poznan tudi po tem, da je ena izmed muslimanskih regij Ruske federacije, kjer se je islam razširil po tem, ko je del Dagestana prišel pod perzijsko vladavino. Hkrati je bil islam religija turških plemen, ki so oblegala področje iz severnih step. Pomembno vlogo je islam igral v dolgoletni vojni proti ruskim kolonizatorjem, tako pod vodstvom šejka Mansurja kot imama Šamila, ki sta prispevala k vzponu sufistične tradicije islama (Krag in Fuchs: 18). Sam pojem sufizem se nanaša na notranjo in spiritualno dimenzijo islama, ko vernik izraža svoj odnos z bogom s pomočjo meditacij, plesa in zikra (dhikra)²² ter se prakticira tako individualno kot v skupini (Smart 1999: 178). Dva glavna tariqata oz. bratovščini sta Naqshbandia in Qadiri, pri čemer naj bi bil prvi bolj filozofski, drugi pa bolj militantni.

²² Zikr prakticirajo sufisti (to so pripadniki ezoteričnega mističnega gibanja, ki se pojavlja v sunitskih in šiitskih okoljih in se je oblikoval kot odklonilna reakcija na dinastični, materialistični, pozunanjeni, ozemeljsko ekspanzivni in intelektualistični islam), pri čemer gre za obred, ki naj privede do ekstaze oziroma stanja, v katerem lahko sprejemaš attribute alaha (Smrke 2000: 272).

Poleg islama je na Severnem Kavkazu prisotno tudi ortodoksno krščanstvo, kamor spadajo potomci kozakov in Osetijci, pri katerih je krščanska religija postala pomemben del njihove narodne in politične identitete (Krag in Fuchs: 18-19).

4.2. Zgodovina Severnega Kavkaza

Gorska ljudstva Severnega Kavkaza, od Čerkezov na zahodu do različnih dagestanskih klanov na vzhodu, nimajo zgodovine državnosti, saj so ostala v subnarodnem stanju od osvojitve in inkorporacije v ruski imperij. Plemenske in klanovske povezave ter muslimanska vera, večkrat tudi v ekstremni obliki sufističnih bratovščin, so oblikovala osnovo za njihovo etnično samozavedanje, ki se dandanes oplaja še z antiruskimi čustvi (Rywkin 2001: 658-659). Začetki naseljevanja tega prostora so dokaj nejasni, sploh če upoštevamo še Kragovo in Funcha, ko trdita, da je zgodovina podjarmljenih narodov večkrat zanemarjena in pozabljena (Krag in Funch 1995: 9); kljub temu naj bi dejstvo, »da so se v predgorjih in na ravninah Severnega Kavkaza ohranila ljudstva, ki jim je že težko določiti poreklo«, pričalo menda samo zase: »ta ljudstva se sem niso mogla priseliti v novejših stoletjih« (Rupnik 1999: 208).

Ruska država je začela s pomikanjem proti Kavkazu konec 16. stoletja, po razpadu zlate horde, s podpiranjem vojaških ekspedicij kozakov (Krag in Fuchs 1995: 10), medtem ko Rusi trdijo, da le kot povabilo kabardinskih knezov v njihovem boju proti krimskotatarskim in turškim zavojevalcem. Ruski car Ivan Grozni je utrdil svojo moč na tem področju tudi s poroko s kabardinsko princeso in se tako utrdil globoko v kavkaškem gorovju (Rupnik: 209). Nekje do leta 1700 se je Rusija že močno zasidrila v Stavropolski regiji in od tam naprej pričela redno oblegati kavkaška naselja. Ko je Rusija pod vladavino Petra Velikega vodila vojne proti Turčiji in Perziji, so si Rusi pridobivali zaveznike tudi med ljudstvi Severnega Kavkaza in tako večkrat dosegli, da so se različni kavkaški vojščaki spopadali na različnih straneh. Do konca 18. stoletja si je Rusija prisvojila že precejšen del Kavkaza in začela z razdeljevanjem ozemlja ruskim kozakom, kar je povzročilo velik upor Kavkazcev pod vodstvom Čečena šejka-imama Mansurja v Dagestanu in Čečeniji (1785-1791), kjer je razglasil sveto vojno oz. *gazavat* proti nevernim. Ko so ga Rusi ujeli, so si prisvojili tako Kabardo kot Osetijo ter nadaljevali svoj pohod v današnjo Transkavkazijo (Krag in Fuchs: 11).

General Aleksander Petrovič Jermolov, ki je poveljeval na Kavkazu v letih 1816-1827, je skušal utrditi ruski nadzor nad regijo z izgradnjo trdnjav in s številnimi

ekspedicijami v gorato področje, kar je povzročilo nov dolgoleten upor, ki ga je vodil Avar imam Šamil in ga poznamo pod imenom prva kavkaška vojna (1834-1859) (Baev 1997). Tudi Šamil, tako kot Mansur, je razglasil vladavino šariatskega prava in gazavat. Zaradi ponižanja, ki ga je ruska oblast doživela v tej vojni je bilo na tisoče Adigejev, Kirkazijcev, Abhazijcev in ostalih Kavkazcev prisiljenih, da odidejo v Otomanski imperij (nekateri statistike govorijo o številu 500.000 ljudi (Baev 1997), spet druge o več kot 1,2 milijona Kavkazcih (Krag in Fuchs: 11), na ozemlja Kavkazcev pa so naseljevali kozake z Dona, Dnjepra, Volge in Buga. »Takšni nasilni posegi v etnično sestavo Kavkaza so le poglobili nezaupanje in sovraštvo kavkaških gorjancev do Rusije in Rusov« (Rupnik: 214).

Ruska revolucija leta 1917 je prinesla novo upanje Severnim Kavkazcem, ki so oblikovali samostojno Gorsko republiko ter se združili s Kozaki ob Tereku in Dagestanu, da bi izvolili neodvisno »gorsko« vlado. Podpisali so sporazum s Turčijo o tem, da bi dejansko postali njen protektorat, o čemer so obvestili vlado v Moskvi, kar še dandanes Kavkazcem predstavlja velik precedens (Rupnik: 214). Leta 1919 se gorski predeli Dagestana, Čečenije, Osetije in Kabarde proglasijo kot Severnokavkaški emirat, ki je v začetku optiral med belo in rdečo armado ter izbral slednjo, ker je ponujala polno avtonomijo. Ker so se kozaki v istem obdobju odločili za sodelovanje z belo armado, so jih boljševiki za tem, ko so se učvrstili na oblasti, v večini izgnali iz Severnega Kavkaza. Boljševiki so leta 1921 vzpostavili Avtonomno sovjetsko gorsko socialistično republiko s centrom v Vladikavkazu, ki je vključevala Inguše, Kabarde, Balkare, Karačajce, Čečene in Osetijce (Krag in Fuchs: 12). Komunizem je sprva res pomenil izboljšanje stanja: prinesel je elektriko, pismenost, bolnice in ceste. Severni Kavkaz je bil proglašen za paradiž ter postal glavna turistična točka sovjetskih množic (Smith 1998: 57). Že leta 1924 je bila Gorska ASSR ukinjena, ozemlje Severnega Kavkaza pa administrativno razdeljeno po narodnostnem načelu (Rupnik: 214). Rupnik (ibid.) opozarja tudi na to, da se zaradi izredne pestrosti tega področja »... za vrsto narodov ni mogla najti ustrezna ozemeljska enota, pa so sprva manjše narode združevali med seboj po sosedstvu ali etnični sorodnosti. Sploh pa so imeli boljševiki pred očmi ekonomska merila in so hoteli avtonomne enote zaokroževati tako, da bi bile čim bolj sposobne za samostojno gospodarjenje«. Začetni paradiž je prinesel komunistični ateizem, ruski jezik, ruske uradnike in brutalno kolektivizacijo (Smith 1998: 58).

V tem kontekstu menim, da je smiselno omeniti tudi Rywkinovo opazko, da je marksistična ideologija, ki se je širila z boljševiki, videla kakršnekoli nacionalistične težnje kot »nevarno odvrčanje od razredne lojalnosti in kot nepomembne za bodočo socialistično družbo« (Rywkin 2001: 662). Mlad gruzijski marksist – Josef Džugašvili Stalin – je v svojem

delu *Marksizem in nacionalno vprašanje* narodu pripisal naslednje karakteristike: teritorij, jezik, gospodarsko življenje in kulturo, izključil pa etnično ali rasno komponento ter na podlagi teh karakteristik odredil pravico narodov do odcepitve. Res je tudi to, da je ta pravica izgubljala na pomenu po tem, ko so boljševiki prišli na oblast in so se, kjerkoli je bilo možno, bojevali proti njeni realizaciji (663). Socialistična ideja nacionalizma pa je delala kar nekaj preglavic muslimanom, ki so bili prisiljeni združiti islam in socializem v neko sprejemljivo celoto, ki pa je, glede na naravo marksizma, pravzaprav nemogoča naloga. Rizman trdi: »Sovjetski avtorji ne pozabljajo omenjati načela enakopravnosti narodov in nacionalne suverenosti, ... toda težišče je vendarle na predpostavki 'brezpogojne podreditve nacionalnih interesov internacionalnim', o 'nujnosti žrtvovanja nacionalnih interesov v imenu internacionalnih'«(Rizman 1980: 334).

Ustava iz leta 1924 je vzpostavila več različnih stopenj narodno-teritorialne avtonomije in dvodomen parlament – vrhovni sovjet, kjer je v sovjetu narodov vsaka izmed republik in regij imela po en sedež, ne glede na velikost. Čeprav je komunistično vodstvo v Moskvi imelo popoln nadzor, so se parlamenti, vlade in ministrstva posameznih republik izkazali kot pomemben faktor za razvoj bodoče narodne suverenosti republik (Rywkin: 664).

Nova ustava iz leta 1936, ki je bila v veljavi vse do leta 1977, je na področju Severnega Kavkaza ustanovila avtonomne republike: Dagestan, Čečeno-Ingušetijo, Severno Osetijo, Abhazijo in Kabardino-Balkarija ter avtonomne oblasti Karačajevo-Čerkezijo, Južno Osetijo in Adigejo (Baev). Ta ustava je v splošnem razširila narodno-teritorialna predstavništva v sovjetu narodov in predstavnikom unijskih republik dodelila 25, avtonomnim republikam 11, avtonomnim pokrajinam pet in avtonomni oblasti enega predstavnika (Rywkin: 666).

»Tretja katastrofa« (Krag in Funch: 12) je doletela nekatere Kavkazce z nasilno deportacijo v Srednjo Azijo, Sibirijo in na Daljni vzhod (Rupnik: 215), za tem, ko je leta 1942 nemška armada dosegla Kavkaz, med potjo h kavkaškimi naftnim poljem v Majkopu, Groznom in Bakuju. Zaradi domnevne kolaboracije z Nemci so na podlagi dekreta prezidija vrhovnega sovjeta zbrali Karačajce, Inguše, Čečene in Balkare ter jih v vagonih za živino odpeljali na zgoraj omenjena področja (Krag in Fuchs: 13). »V bistvu je šlo bolj za povod, da bi našli 'dokončno rešitev' kavkaškega vprašanja« (Rupnik: 215). Zadoščala je le ena sama Stalinova beseda: »ликвидатся« (Smith 1998: 58).

Kragova in Fuchs pravita, da je šlo v primeru deportacij za pravi genocid, saj je bila etničnost edini razlog za izbor. Kjerkoli so bili deportiranci naseljeni, so jih sprejeli kot bandite, izdajalce in kriminalce, kar je vplivalo na njihovo izolacijo (Krag in Fuchs: 13),

deportiranim narodom pa niso v izgnanstvu »dovolili niti gojiti lastnega jezika in narodne kulture niti jih niso sprejemali v srednje in višje šole« (Rupnik: 215).²³

Na podlagi knjige Svetlane Alieve *Так это было, Национальные репрессии в СССР – 1919-52 годы*, sta Kragova in Fuchs sestavila spodnjo tabelo, ki govori o številu deportirancev.

Tabela 3: Deportacije

Narodi	Celotno št.	Celotno št.	Št. otrok med njimi
	odpeljanih z vlaki 1943-44	deportiranih 1944-46	
Karačajci	69.267	60.139	32.557
Kalmiki	93.139	81.673	32.997
Čečeni in Inguši	478.479	400.478	191.100
Čečeni	387.229		
Inguši	91.250		
Balkari	37.773	32.817	16.386
Skupaj	678.658	575.107	273.040

Vir: Krag in Fuchs, 1995: 13.

Čez več kot deset let je 24. novembra 1956 CK KPSZ sprejel odlok o ustanavljanju narodnostnih avtonomij za deportirance, ki pa so ob vrnitvi na svoje domove našli nove naseljence, kar je povzročilo spore, »saj so prejšnje enovite predele razbijali na več administrativnih enot (primer Dagestana – Čečenije – Stavropolske pokrajine) ali pa vrnjenim deportirancem niso predali vsega prejšnjega ozemlja (konflikti med Ingušetijo in Severno Osetijo okoli primestnega rajona Vladikavkaza, kjer so prej živeli Inguši)« (Rupnik: 216). Novi ruski naseljenci so celo izvedli pogrom oz. masaker nad vrnjenimi Inguši in Čečeni leta 1958 (Krag in Fuchs: 13).

Na podlagi zadnjih ocen, osnovanih na podlagi statističnih podatkov iz leta 1989, je populacija sedmih republik Severnega Kavkaza znašala 5,6 milijona ljudi, populacija sosednjih pokrajin – Stavropolske in Krasnodarske – pa 2,5 in 4,7 milijona. Z razpadom Sovjetske zveze so transkavkaške republike postale samostojne države (Armenija, Azerbajdžan in Gruzija), status republik pa je bil ratificiran za vse bivše avtonomne oblasti in

²³ Pojavljajo se mnoge teorije o razlogih za deportacije. Najbolj verjetna je ta, da je Stalin želel odstraniti vedno uporniške Čečene, medtem ko instinktivno ni zaupal Karačajcem, Balkarom in Mešketom, ker so bili etnični Turki, Turčija pa ruska velika rivalka (Smith 1998).

avtonomne republike v Ruski federaciji, kar ni sprejela Čečenija in še vedno vztraja na statusu neodvisnosti; leta 1992 pa je celo zapustila svoje dolgoletno partnerstvo z Ingušetijo. Gruzija je odpravila status avtonomije za svoji severnokavkaški bivši republiki oz. oblasti – Abhazijo in Severno Osetijo, kar je državo povleklo v državljansko vojno.

Tabela 4: Teritorialne enote Severnega Kavkaza

Ime enote	Velikost - km ²	Št. preb.	Glavno mesto	Glavne skupine v %
ABHAZIJA	8.600	524.000	Suhumi	Gruzijci 46, Abhazijci 17, Armenci 15, Rusi 14
ADIGEJA	7.600	432.000	Majkop	Adigejci 22, Rusi 68
ČEČENIJA	17.300	-	Grozni	-
DAGESTAN	50.300	1.802.000	Mahačkala	Avari 28, Dargini 16, Kumiki 13, Lezgi 11, Rusi 9, Laki 5
INGUŠETIJA	2.000	-	Nazran	-
KABARDINO-BALKARIJA	12.500	754.000	Nalčik	Kabardi 48, Rusi 32, Balkari 10
KARAČAJEVO-ČERKEZIJA	14.100	415.000	Čerkesk	Rusi 42, Karačajci 31, Čerkezi 10, Abazi 7
SEVERNA OSETIJA	8.000	632.000	Vladikavkaz	Osetijci 53, Rusi 30, Inguši 5
JUŽNA OSETIJA	3.900	99.000	Činval	Osetijci 66, Gruzijci 29

Vir: Krag in Fuchs, 1995: 14. (Tako za Čečenijo kot za Ingušetijo ni podatkov o številu prebivalstva in etnični sestavi republik, saj sta se razdelili tri leta po popisu prebivalstva; v takratni skupni Čečeno-Inguški ASSR z 1.271.000 prebivalci je živel 58% Čečenov, 23% Rusov in 13% Ingušov.)

Severnokavkaške republike so včasih imele relativno visok prirastek prebivalstva, a je demografska situacija zdaj povsem spremenjena zaradi intenzivnega toka beguncev ter ti. prisiljenih migrantov.²⁴ Na podlagi najbolj prizanesljivih statistik je moč zaznati približno 400.000 beguncev iz Čečenije, 50.000 iz Južne Osetije, konflikt zaradi primestnega rajona pa je prispeval 50.000 beguncev iz Ingušetije ter približno 15.000 beguncev iz Abhazije. Močan

²⁴ Žal statističnih podatkov zadnjega popisa prebivalstva v Ruski federaciji iz leta 2002 še ni, tako da se poslužujem tistih iz leta 1989, kar je glede na dogodke, ki so se odvijali v tem času in na časovni okvir diplomskega dela, velik manko.

je tudi pritek ruskih migrantov iz drugih dežel CISa v Krasnodarsko in Stavropolsko pokrajino (Baev 1997).

Po razpadu Sovjetske zveze je tako Severni Kavkaz postal nova meja nasproti Gruziji, Armeniji in Azerbajdžanu, muslimanski Turčiji, ki je tudi članica NATO ter muslimanskemu Iranu. Z izgubo Transkavkazije je Moskva doživela precejšnje gospodarske posledice, predvsem z izgubo kaspjskih naftnih polj. Zanimiva je Smithova primerjava razpada Sovjetske zveze z ruskimi matruškami, ko se je prva leta 1991 že odprla, znotraj nje pa je bila nova; 89 subjektov Ruske federacije. Obstaja strah, da se razruši etnični mozaik Dagestana, da se podre etnična hišica iz kart v Karačajevo-Čerkeziji in Kabardino-Balkariji ali pa da se Ingušetija pridruži čečenskim separatističnim upornikom (Smith 1998: 70). Smith nadalje opozarja na nevarnost »balkanizacije« celotne regije, a dejstvo je, da ta v nekaterih delih regije poteka že vrsto let.

5. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI IN ETNIČNI KONFLIKTI V POSAMEZNIH AVTONOMNIH REPUBLIKAH SEVERNEGA KAVKAZA

5.1. Uvod v poglavje

V tem poglavju predstavljam splošne značilnosti, zgodovino in etnične napetosti ter etnične konflikte v posameznih republikah Severnega Kavkaza. Tishkov²⁵ je na podlagi svoje definicije etničnih konfliktov, ki je opredeljena v poglavju 2.5.3., identificiral naslednje etnične konflikte na Severnem Kavkazu: inguško-osetijski konflikt in čečensko vojno.²⁶ Na drugi strani pa *Uppsala Conflict Data Project* prepoznava na področju Severnega Kavkaza (le) dva oborožena spopada in sicer v Dagestanu in Čečeniji. Na podlagi njihove definicije lahko narišem naslednje tabele.

Tabela 5: Oboroženi spopad v Čečeniji

Vojskujoči se strani	Vrsta nezdržljivosti	Inter/intra državna	
		dimenzija	Status konflikta
vlada RF in Republika Čečenija (Ičkerija)	teritorialna	intradržavna	še vedno trajajoč

Vir: prirejeno po <http://www.pcr.uu.se/database/conflictSummary.php?bcID=202> (1.4.2004).

Tabela 6: Intenzivnost oboroženega spopada v Čečeniji

Leto	1994	1995	1995	1999	2000	2001	2002	2003
Intenzivnost konflikta	manjša	vojna	vojna	vojna	vojna	vojna	srednja	srednja

Vir: prirejeno po <http://www.pcr.uu.se/database/conflictSummary.php?bcID=202> (1.4.2004).

²⁵ Tiškov (Tishkov) je bivši ruski minister za narodna vprašanja. Service pravi, da je njegov odhod s položaja leta 1992 bila velika izguba, saj po njem »nobeden minister ni imel poglobljenega znanja o Kavkazu in da nihče od njih ni sofisticirano poznal imperialno in sovjetsko zgodovino« (Service 2002: 162).

²⁶ Avtor v tem kontekstu poudarja še eno pomembno dejstvo – poimenovanje konfliktov. Inguško-osetijski konflikt bi se moral po njegovem imenovati severnoosetijski konflikt ali pa primestni konflikt, saj poteka na teritoriju Severne Osetije in je vključeval tudi etnično čiščenje lokalne inguške manjšine. Glede Čečenije Tishkov opozarja, da so ruske oblasti vojno (vojni) poimenovali »uveljavitev ustavnega reda«, zahodni strokovnjaki in EU pa »ruska intervencija na Kavkazu«. Po njegovem sta oba termina ideološko obarvana. Pravi, da sprva ta konflikt ni bil etnično obarvan in da so ga celo Čečeni sami jemali kot boj proti federalcem, da pa je sčasoma tudi v njihovih očeh prerasel v »rusko-čečensko vojno« (Tishkov 1999: 579-580).

Tabela 7: Oboroženi spopad v Dagestanu

Vojskujoči se strani	Vrsta nezdržljivosti	Inter/intra državna	
		dimenzija	Status konflikta
vlada RF in vahabistično gibanje	teritorialna	intradržavna	končan

Vir: prirejeno po <http://www.pcr.uu.se/database/conflictSummary.php?bcID=218> (1.4.2004).

Tabela 8: Intenzivnost oboroženega spopada v Dagestanu

Leto	1999
Intenzivnost konflikta	manjša

Vir: prirejeno po <http://www.pcr.uu.se/database/conflictSummary.php?bcID=218> (1.4.2004).

5.2. Adigeja

Republika Adigeja leži najbolj zahodno od vseh republik Severnega Kavkaza in je enklava, ki je z vseh strani obdana s teritorijem Krasnodarske pokrajine. Tako Adigejci kot Čerkezi in Kabardini spadajo v veliko etnično skupino, ki se imenuje Adigeji (Arutiunov 1999b) (v angleškem jeziku jih imenujejo Kirkazijci) in se je šele v 1920. razdelila v tri različne podskupine (Litvinoff 1997: 304). Adigejci so prišli v stik z muslimansko vero v 16. stoletju pod vplivom krimskih Tatarov in se spreobrili nekje do začetka 19. stoletja (NUPI²⁷), čeprav se islam pri njih ni nikoli globoko zasidral (tudi niso podprli Šamilovega upora proti ruski nadoblasti) (Krag in Fuchs 1995: 19). Ko so Rusi po zmagi leta 1864 pričeli z masovnimi izselitvami Kavkazcev v Otomanski imperij, je to doletelo več kot 90 odstotkov Adigejcev, katerih potomci danes živijo v Turčiji, na Bližnjem vzhodu in v ZDA ter predstavljajo ti. adigejsko diasporo (Krag in Fuchs: 19).

Adigejska avtonomna oblast je bila vzpostavljena leta 1922, vmes pa so ji federalne oblasti večkrat spremenile status in jo leta 1992 oblikovale v avtonomno republiko Adigejo (Library of Congress Country Studies²⁸). Danes v tej republici ni odprtih etničnih konfliktov in Adigejci živijo z Rusi, ki v tej republici predstavljajo večino, v precej prijateljskih odnosih. Čeprav so Adigejci nadzastopani v ključnih administrativnih položajih, to ne povzroča resnega nezadovoljstva med etničnimi Rusi (Arutiunov 1999b).

²⁷ http://www.nupi.no/cgiwin/Russland/etnisk_b.exe?Adygei (20.3.2003).

²⁸ [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstty:@field\(DOCID+ru0071](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstty:@field(DOCID+ru0071) (12.3.2003).

Kljub vsemu, po mnenju Arutiunova, ne gre zanemarjati dandanes med Adigejci precej prisotne ideje o »Veliki Adigeji«, ki bi vključevala tudi Čerkezijo in Kabardinijo, ki pa nima velikih realnih možnosti. Prav tako je v Adigeji prisotna precejšnja »armenofobija«, ki se je razvila nedavno zaradi velikih dotokov etničnih armenskih beguncev iz Azerbajdžana, Abhazije, Čečenije in drugih teritorijev. Arutiunov dodaja, da se lahko ti razmeroma novi predsodki razblinijo z izboljšanjem družbene in gospodarske situacije ter z vzpostavitvijo vladavine prava ter normalne tržne ekonomije.

Tabela 9: Podatki o Adigeji

Religija titularne etnije	Jezik titularne etnije	Jezikovna skupina	Etnična sestava	Stopnja urbanizacije	BDP per capita	Stopnja nezaposlenosti
sunitski muslimani	adigejski	severnokavkaška, abhazijsko-adigejska skupina	67,96% Rusov 22,09% Adigejcev 3,18% Ukrajincev 2,42% Armencev	53,9%	54% federalnega povprečja	1,9%

Vir: oblikovano po podatkih NUPI, http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Adygei (20.3.2003).

5.3. Čečenija²⁹

Čečeni³⁰ so prvotni prebivalci Severnega Kavkaza; danes številčno največja etnična skupina tega področja, ki skupaj z Inguši tvorijo vajnahsko skupino ibersko-kavkaške etnično-jezikovne družine (Rupnik 1999: 218). Visoko v gorah Kavkaza so si daleč nazaj v zgodovini zgradili opazovalnice, s pomočjo katerih so se uprli prodorom tako Skitijanov, Sarmatijancev in Mongolov. Nekatera najdišča na področju današnje Čečenije naj bi celo pričala o tem, da je velik del Čečenov včasih pripadal krščanski veri, ki je tja prodrla iz Gruzije (NUPI³¹). Konec 16. stoletja so se pričeli naseljevati v nižjih severnih predelih gora, kjer so se v 18. stoletju preko dagestanskih misijonarjev seznanili z naquašbandijanskimi

²⁹ Na tem mestu omenjam težave, na katere sem naletela ob prebiranju literature o prvi in druge čečenski vojni. Kljub želji, da bi soočila čečenske in ruske vire ter na ta način skušala objektivno predstaviti dogajanje v tej republiki po razpadu Sovjetske zveze, to ni bilo mogoče v tem smislu, da določenih čečenskih internetnih strani ni več mogoče odpreti. Če je še pred letom dni obstajala internetna stran <www.amina.com>, kjer je bilo možno prebirati mnogo stvari o Čečeninih, tudi o zgodovini ter aktualnih dogajanjih v Čečeniji, to zdaj ni več mogoče. Sicer je možen dostop do uradne strani čečenske administracije in vlade (chechnya.gov.ru), a novi oblasti, kot bomo videli v nadaljevanju, mnogi pripisujejo prorusko držo. Zato posredujem informacije domačih in tujih dopisnikov, ki so spremljali vojni, kakor tudi poročila mednarodnih organizacij.

³⁰ Izraz Čečen je ruski etnonim, ki izhaja iz imena nižjeležečih čečenskih vasic. Čečeni sami sebe imenujejo »Nuokči«. Podobno je izraz Inguš ruski etnonim, medtem ko Inguši sami sebe imenujejo »Galgaji« (Nichols, Johanna (1995) »Who are the Chechens?«, <http://www.hartfordhwp.com/archives/63/077.html> (12.3.2003)).

³¹ http://www.nupi.no/cgiwin/Russland/etnisk_b.exe?Chechenian (20.3.2003).

nauki islama ter v nadaljevanju 18. in 19. stoletja močno podprli sufistični upor (Krag in Fuchs: 20) (tako pod vodstvom šejka Mansurja kot imama Šamila) proti ruski nadvladi. Čečenski upor pod vodstvom imama Šamila je trajal vse do leta 1858, ko je Čečenija priključena ruskemu imperiju, a upori vse od takrat v resnici nikoli niso poniknili. Leta 1865 je približno 40.000 Čečenov izgnanih v Otomanski imperij in še danes njihovi potomci oblikujejo veliko čečensko diasporo v Turčiji in na Bližnjem Vzhodu.

Leta 1893 so Rusi odkrili nafto blizu mesta Grozni³² ter vzpostavili progo proti Bakuju čez čečensko ozemlje. Posledično so Rusi tja poslali številne svoje rojake, ki so se naselili v nižinah in mestih, da bi delali v novo odkriti industriji (NUPI). Leta 1917, ko je Rusijo po letu 1905 zajel novi val revolucije, so se prebivalci Čečenije in sosednjih regij združili v Gorsko republiko, ki je preživela do konca državljanske vojne, ko jih je rdeča armada inkorporirala v RSFSR. Sprva je šlo Čečenom v RSFSR celo bolje kot v caristični Rusiji, saj sta Lenin in Stalin v znamenje dobrih namenov izselila kozake iz njihovega področja ter ga vrnila Čečenom, a jih je nasilna kolektivizacija, tako kot druge narode ZSSR, kaj hitro prizadela (Service 2002: 154). Leta 1921 je bila ustanovljena Čečenska AO, ki je bila leta 1936 z Inguši združena v Čečeno-Inguško AR, kar je bila v resnici ruska ukana, da bi zatrli čečenski nacionalizem, ki pa ni uspela (NUPI). Leta 1944 so bili Čečeni zaradi domnevne kolaboracije z Nemci, na podlagi Stalinovega odloka, deportirani v Centralno Azijo, kjer niso mogli več brati časopisov v svojem jeziku, pošiljati svojih otrok v čečenske šole ali pa hoditi v mošeje, da bi prakticirali svojo vero (Service: 155); njihova zdaj že bivša ASSR je bila opuščena, teritorij pa razdeljen. Leta 1957 so bili Čečeni rehabilitirani, Čečeno-Inguška ASSR pa spet vzpostavljena. Ponovno naseljevanje je povzročilo številne tenzije s tja po njihovi deportaciji nasilno naseljenimi prebivalci (Avari, Dargini in drugimi) (NUPI). Nov problem je nastal tudi zato, ker je Nikita Hruščov pri obnavljanju nekdanje republike dodal ozemlja severno od reke Terek, ki so dotlej spadala pod Stavropolsko pokrajino. Rupnik pravi, da je »/o/čitno sovjetski voditelj s tem hotel napraviti gesto sprave in Čečencem simbolično poravnati vsaj del krivic, ki jim jih je prizadel Stalin« (Rupnik: 218). V letih po vrnitvi so se Čečeni, kljub socialistični ideologiji in kampanji proti religiji, močno oklenili islama. Leta 1975 naj bi več kot polovica Čečenov pripadala sufističnim bratovščinam, prav tako so se ponovno začele odpirati mošeje (NUPI).

³² Ravno zaradi tega je bilo to mesto vedno rusko, čeprav je njegova usoda po obeh vojnah precej drugačna ali kot je zapisal Čibej, »v sovjetskih časih je v tem mestu z okoli 600.000 prebivalci živelo približno 90 odstotkov Rusov. Danes je Grozni... videti podobno kakor muslimanski del Mostarja takoj po vojni, v več kot dve tretjini porušenem mestu pa živi okoli 200.000 ljudi« (Delo, 13.6.2002: 4).

Obdobje gorbačovske perestrojke je »prineslo pomlad tudi Čečencem« (Rupnik: 219). Pomemben dogodek zanje predstavlja imenovanje prvega Čečena za partijskega voditelja avtonomne republike leta 1989, saj jih je prej ves čas postavljala Moskva, kar naj bi po Rupnikovem mnenju kazalo na »skrajno nezaupljivost centra do Čečencev«. To je postal Doku Zavgajev, sicer izšolan v partijski šoli CK KPSZ, in je Čečeniji prinesel nekatere spremembe, a so aktivisti narodnega gibanja pod vodstvom Džoharja Dudajeva³³ že konec leta 1990 razglasili željo po čečenski neodvisnosti. Oktobra 1991 je Občenenacionalni kongres čečenskega naroda, institucija tega gibanja, organiziralo volitve predsednika Čečenije po narodnostnem načelu, s čimer so Ingušem prepustili oblikovanje lastne narodne oblasti (Rupnik: 221).³⁴

A če so se zunanjemu svetu zdeli Dudajev in njegovi privrženci kot »pogumni demokrati, ki se bojujejo proti imperialističnim težnjam neliberalne države«, kot poudarja Service, je bil po njegovem prepričanju Dudajev režim »sramota minimalnim standardom politične dostojnosti« (2002: 156). Dudajev prav tako ni bil nikoli splošno sprejet med vsemi Čečeni kot njihov vodja (Bennett 2001: 123) ter je celo dosegel, da so različni čečenski klani³⁵ prišli v medsebojne spore, saj je sklepal različne sporazume med njimi, enkrat na račun enega, drugič na račun drugega. Service še trdi, da je bil Dudajev »očitni oportunist«, ki je v želji po odcepitvi od Rusije začel igrati na karto islama (2002: 157). Spet drugi opozarjajo, da temu niti približno ni bilo tako in da je bila ruska vlada tista, ki ji je uspelo s svojimi manevri razklati čečensko ljudstvo, ki pa je ob ruskih napadih stopilo skupaj, tudi tisti, ki sicer Dudajeva niso podpirali (Smith 1998).

Po veliki zmagi na predsedniških volitvah je 27. 10. 1991 Dudajev razglasil neodvisnost Čečenije (Minić 2000: 238) in vladavino šariatskega prava, kar je presenetilo rusko vodstvo; tako da je takratni ruski predsednik Boris Nikolajevič Jelcin že konec oktobra razglasil izredno stanje v Čečeniji, ki pa ga je že teden kasneje, zaradi strahu pred izbruhom vsekavkaške vojne proti Rusiji, ukinil. Dudajev je celo želel ustanoviti zvezo kavkaških

³³ Džohar Dudajev je bil prvi čečenski general v sovjetski vojski, ki je že v 1980. poveljeval sovjetski letalski diviziji težkih bombnikov, opremljenih z jedrskim orožjem. Proslavil se je v Estoniji, ko svojim četam ni dovolil, da bi nasprotovali estonskim težnjam po neodvisnosti (Service 2002: 156).

³⁴ Ker je bilo Zavgajevu odvzeto nadaljnje vodenje čečenske republike, je bil po sklenitvi premirja z Mashadovom (o tem več v nadaljevanju) poslan za ruskega veleposlanika v Tanzanijo (Delo, 15.6.2002: 4).

³⁵ Tako med Čečeni kot Inguši (ali vajnahci – »našimi ljudmi«) je še vedno osnovna oblika družbene organizacije klan ali tajp. Tradicionalno obe družbi nista imeli formalne politične organizacije niti političnega ali gospodarskega rangiranja. Klani so se med sabo razlikovali le po velikosti ne pa po prestižu. Posamezni klani imajo veliko avtonomijo, pri čemer se striktno prakticira eksogamija. Od čečenskega, kot tudi inguškega, moškega se pričakuje, da bo poznal imena in rojstne kraje svojih moških prednikov za sedem generacij nazaj. Ta tradicija v resnici prinaša dejstvo, da velikih konfliktov med Severnokavkazci ne more biti, saj vsak ve, komu je zgodovinsko pripadalo določeno ozemlje (Nichols, Johanna (1997) »The Ingush (with notes on the Chechen): Background information«, http://ingush.berkeley.edu:7012/ingush_people.html (12.3.2003).

držav, podobno prvi Gorski republiki iz začetka prejšnjega stoletja, kar pa je bila, kot ugotavlja Rupnik, »popolnoma iluzorna« zamisel (1999: 221). Skupina čečenskih borcev je maja 1994 ugrabila več avtobusov Rusov v kraju Mineralnije vodi, znanem zdravilno-kopališkem mestu. Akcija sicer ni uspela, je pa sprožila val protikavkaških čustev po vsej Rusiji ter spodbudila Kremelj, da reagira. Z razglasitvijo državne neodvisnosti je, po mnenju Kremlja, Čečenija kršila teritorialno integriteto Ruske federacije, kakor tudi rusko ustavo z vzpostavitvijo vladavine šariatskega prava. Vse bolj glasne so postajale tudi obtožbe o Čečeniji kot bazi mednarodnega terorizma (Service 2002: 156-157), zato je ruska oblast podprla delovanje protidudajevskih politikov, združenih v Nadterečnem rajonu, pod vodstvom Umarja Avtirhanova, a se je opozicija kljub podpori Moskve, 26. 11. 1994 »brezmejno osramotila, ko so jim dudajevci na ulicah Groznega razbili tankovske kolone« (Rupnik 1999: 222). To je bil eden izmed povodov, da se je takratni ruski predsednik Jelcin odločil za invazijo.³⁶ A kot poudarja Service (2002: 158-159), sta Jelcin in Černomirdin – takratni premier – sprejela odločitev³⁷ kljub nasprotnim nasvetom federalne obveščevalne službe in glavne obveščevalne administracije, ki so se zavedale slabe pripravljenosti ruskih sil ter nevarnosti, ki jim pretijo v Čečeniji. Takratni obrambni minister Pavel Gračov in vodja obveščevalne službe Sergej Stepašin, prepričana v gladko zmago, pa sta dosegla, da so tja napotili ruske sile.³⁸ Lapidusova pravi, da je bil smisel te akcije donkihotski: da bi pokazali, da je Čečenija del RF so jo obravnavali kot tujega sovražnika (Lapidus 1998: 22).

V noči iz 10. na 11. december 1994 se je začela prva čečenska vojna. Kljub notranjim nasprotjem med Čečeni, sta se Dudajevu takoj priključila njegova siceršnja in tudi medsebojna rivala – Šamil Basajev ter Aslan Mashadov in skupaj so oblikovali močan odpor proti Rusom (Service 2002: 159). Krvava vojna naj bi povzročila na deset tisoče mrtvih na obeh straneh; medtem ko so Rusi zbombardirali cela mesta in vasi, so Čečenci ponovno posegali po »zadnjem sredstvu«, ugrabitvah (Rupnik: 222). Vpad diverzantske enote Šamila Basajeva v Budjanovsk, mesto v Stavropolski regiji, in zajetje talcev junija 1995, ki se je

³⁶ Jelcin v svojih zapisih piše, da se je z vojno strinjal, saj »če napovemo vojno kriminalu na enem mestu in zmagamo, nam bo to pomagalo zatreti kriminal v vsej Rusiji. Začeti moramo s Čečenijo« (Jelcin, 2000: 50).

³⁷ Jelcin prav tako piše, da »o/dgovornosti se v celotni čečenski zgodbi nisem nikoli izmuznil, celo takrat ne, kadar so ukazi prišli od drugih. Sam sem prevzemal njihovo odgovornost. In še vedno jo prevzemam – za bombardiranje Groznega, pa tudi za prenehanje« (Jelcin 2000: 51). Kljub temu je kasneje več politikov iz svoje strukture, ravno zaradi Čečenije, odstavil – med njimi tudi Gračova.

³⁸ Še danes se v razpravah o nujnosti začetka prve čečenske vojne pojavljajo različna ugibanja. Minić v svoji knjigi *Ratovi na Kosovu (1998/1999) i u Čečeniji (1994-1996)* navaja nekatere. Prvi naj bi bil ta, da so Rusi začeli z njo zaradi želje po uničenju separatističnega gibanja Džoharja Dudajeva ali kot je zatrdil Jelcin, zaradi »vzpostavitve reda in miru in razorožitve vseh čečenskih paravojaških enot« (Minić 2000: 241-247). Drugi razlog naj bi bil v vpletenosti čečenskega vodstva v mednarodni terorizem in kriminal (256), tretji v zaščiti naftovoda Baku-Novorosijsk, naslednji pa v zaščiti regionalne stabilnosti (210-233) (več o razlogih v Minić).

končalo s krvavo rusko osvoboditveno akcijo, je močno vplivalo na rusko javno mnenje. Pokazalo je, da Rusi ne želijo invazije, ki je niso ruske sile sposobne učinkovito izvesti. Jelcin je zato odstavil nekatere sodelavce in na mesto glavnega pogajalca postavil Aleksandra Lebeda (njegovega bivšega protikandidata na predsedniških volitvah) (Rupnik: 222 in Service: 160).

Mirovni sporazum med Čečenijo in Rusko federacijo sta Lebed in načelnik štaba čečenskih sil Aslan Mashadov podpisala v Hasavjurtu, vasi na meji med Dagestanom in Čečenijo, 23. 8. 1996. Sporazum je med drugim predvideval, da je vojne nepreklicno konec, obe vojski pa se morata takoj umakniti iz Groznega; da bodo organizirane svobodne volitve za regionalno politično upravo; da bo Čečenija dobila samostojen status znotraj Ruske federacije; in da se dokončna opredelitev statusa Čečenske republike Ičerije odloži za pet let (Minić: 296-297 in Rupnik: 222). Po smrti Dudajeva³⁹, 31. 4. 1996, so januarja 1997 Čečenci za novega predsednika izvolili Mashadova, ki pa ni imel dosti več avtoritete kot Dudajev, tako da se je medklanovsko nasilje nadaljevalo (Service: 161). Napetosti med čečenskimi poveljniki so se začele občutneje kazati v začetku leta 1998, zato je Mashadov, da bi ugodil vedno močnejšim pritiskom Basajeva, Kataba in drugih, razpustil vlado ter mandat za sestavo nove vlade dal prav Basajevu (Minić: 323-333). Ta je avgusta naslednje leto s svojo paravojaško enoto vdrl v jugozahodni Dagestan in na okupiranem območju nekaterih manjših vasic v okolici mesta Botin razglasil islamsko republiko. Njegova akcija ni ostala brez reakcije z moskovske strani. Sploh pa ne zaradi vedno večjega vpliva islamskega secesističnega gibanja, ko je Čečenija postala baza za mednarodne muslimanske militante, sploh tiste, zbrane okoli arabskega mudžahedina Ibn-ul-Kataba⁴⁰ (Service 2002: 162).

Takratni premier Vladimir Putin je oktobra 1999 svetoval Jelcinu, da je potrebno izvesti novo akcijo, vendar je tokrat nujno povsem uničiti čečenske upornike. Na podlagi izkušenj iz prve vojne pa je Putin medijem prepovedal »sodelovanje« v tej vojni. Redki tuji reporterji in nekatere mednarodne nevladne organizacije, ki so se prebile na območje v času vojne, pa so poročale o grozovitih kršitvah človekovih pravic z obeh strani.⁴¹ Rusom je

³⁹ Rusi so ga ubili za tem, ko so s satelitom izsledili njegov telefonski klic (Service 2002: 161).

⁴⁰ Tudi slovenski vojni dopisnik Areh piše o tem, ko trdi da Katab »vodi skupino islamskih prostovoljcev, ki se ne borijo za neodvisnost Čečenije, temveč za sveto vojno, za džihad. Prav ti islamski skrajneži, ki prihajajo iz Afganistana, Saudske Arabije, Jordanije, Tadžikistana, Egipta, Sudana, Libije in Maroka so največji moteči element v čečenski vojni« (Obramba, maj 2000: 20).

⁴¹ V tem kontekstu navajam Sobanovo opazko v njegovem članku *Vojna v Čečeniji iz prve roke* (Delo, 29.6.2001: 4): »Aslambek Aslahanov, poslanec dume iz Čečenije, je zagrozil, da se bo odpovedal poslanskemu sedežu, če zvezna vojska ne bo dramatično spremenila svojega odnosa do civilistov. To, kar se dogaja v Čečeniji, je 'totalno kršenje človekovih pravic', pravi Aslahanov. 'V takšnih razmerah preprosto nimam moralne pravice predstavljati svojega naroda v ruskem parlamentu«.

uspelo že februarja naslednje leto zavzeti Grozni, ki naj bi koncem istega leta izgledal kot »Stalingrad po II. svetovni vojni« (Service: 163).⁴² Putin, zdaj že ruski predsednik, je maja 2000 izrazil željo po neposredni moskovski kontroli Čečenije in junija 2000 imenoval Ahmeda Kadirova⁴³ kot njenega vodjo civilne oblasti (BBC News⁴⁴). Kljub vsemu se zdi, da težav ni in ni konec. Konflikti med Rusko federacijo in Gruzijo, ker naj bi slednja nudila zatočišče čečenskim upornikom v dolini Pankisi; eksplozije bomb leta 1999 v Moskvi⁴⁵, pa kasneje še v Volgodonsku; zajetje talcev v moskovskem gledališču, kjer po ruski reševalni akciji umre okoli 120 talcev; samomorilski napad na prorusko vladno poslopje v Groznom, ko umre več kot 80 ljudi; samomorilski napad na vlaku moskovske podzemne železnice v začetku februarja letošnjega leta, je »zbor« le nekaj akcij, ki so se zgodili po umiku večine ruskih vojaških enot iz Čečenije.

Na referendumu, ki je potekal 23. marca 2003, je sicer večina Čečenov podprla novo čečensko ustavo⁴⁶ (BBC News⁴⁷), a se zdi, da nič ne prinaša miru v to republiko in da so imele nekatere mednarodne organizacije (sploh parlamentarna skupščina Sveta Evrope) prav, ko so karale Kremelj, da ne bo pravih rezultatov, dokler v republici ne bo vzpostavljen mir⁴⁸. Pred oktobrskimi predsedniškimi volitvami 2003 ni bila situacija nič boljša. Za predsednika

⁴² Soban piše, da je »/č/ečenska prestolnica... razdejana tako rekoč do popolnosti. Kar ruska letala niso opravila v prvi vojni, so dokončala v tej drugi. In ta je, kot pravijo tisti, ki so preživeli to morijo, še veliko strašnejša od prve« (Delo, 12.6.2001:5).

Na drugi strani navajam zapise iz Jelcinovega dnevnika: »Ko slišim za 'vojne zločine' ruske vojske, bi rad vprašal še za druge 'vojne zločine'. Ali ni 'vojni zločin', če se teroristi vzdržujejo s prihodki od izseljevanja in prodaje ljudi v suženjstvo?« (Jelcin, 2000: 291) Sicer pa Jelcin trdi, da »/n/ihče ne bi smel podcenjevati zelenih islamskih zastav, ki jih nosijo teroristi, in njihovih citatov iz korana. To so pošasti. Civilizacijo so vrnili za nekaj stoletij nazaj« (292).

⁴³ Glede Kadirova je moč zaslediti deljena mnenja. Nekateri avtorji (kot npr. Service) trdijo, da se je kot mufti med prvo čečensko vojno močno uprl Dudajevi proglasitvi gazavata, medtem ko drugi, kot npr. Kovaljov, prvi varuh človekovih pravic v Čečeniji in neodvisni poslanec v PACE, trdi, da je ravno on oklical gazavat. Še več, trdi, da je Kadirov »grob in neotesan«, da ga je Putin izbral za ta položaj, ker Putin »/k/o gre za Čečenijo, izbira ljudi, ki mu bodo zvesti do zadnje kaplje krvi«. Kovaljov celo trdi, da sta Aslan Mashadov in njegov odposlanec Ahmed Zakajev »edina človeka, s katerima se je mogoče pogajati o miru v Čečeniji«, a »Rusija noče pogajanj, zato je ost kritike usmerjena prav nanju« (Ampak, avgust-september 2003: 27-28).

⁴⁴ http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/2357267.stm (7.2.2004).

⁴⁵ Za tem, ko so v Moskvi vrgli v zrak stanovanjske bloke, je bilo moč zaslediti celo trditve, da so to storili pripadniki varnostnih služb, da bi s tem imeli povod za uničenje Čečenije (o tem tudi v Ampak, avgust-september 2003: 26-28), vendar to ni bilo nikoli dokazano. Jelcin v svojih zapisih, na drugi strani, trdi, da je »/profesionalni in moralni zločin razširjati take klevetniške teorije o vzrokih začetka druge čečenske vojne, še posebej, če upoštevamo zbrana dejstva...: v čečenskih oporiščih so našli prav takšne bombne naprave in eksploziv, kakršen je bil uporabljen v teh napadih« (Jelcin, 2000: 294).

⁴⁶ Ta vsebuje pomembno novost, ko v drugi točki prvega člena imenuje Čečenijo kot del Ruske federacije (Территория Чеченской Республики является единой и неделимой и составляет неотъемлемую часть территории Российской Федерации.) (<http://chechnya.gov.ru/republic/const/>).

⁴⁷ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2879383.stm> (4.4.2003).

⁴⁸ Kovaljov pravi, da bi morali poslanci PACE zapisati, da je »referendum protizakonit, dokler v Čečeniji ne bo končana vojna in dokler bodo tam veljale izredne razmere«. »V takšnih razmerah ne more biti referendum ne le 23. marca... ne čez leto dni in ne leta 2008« (Ampak, avgust-september 2003: 26).

je sicer izvoljen Kadirov, a izgleda kot da to poglavje v »čečenski knjigi« še ni zaključeno.⁴⁹ Kadirova je na volitvah podprlo 81% volivcev, medtem ko je bila volilna udeležba 88%.⁵⁰ Tudi Kadirov, kot prejšnji čečenski predsedniki, kljub rezultatom volitev nima popolne podpore prebivalstva. Bivši mufti, včasih podpornik čečenskih separatističnih upornikov, nima lahke naloge. Je predsednik republike, kjer se bo najbrž nadaljevalo obstoječe stanje: »korupcija, delovanje medsebojno nasprotujočih si band, tekmovanje za nafto, prodaja orožja in teroriziranje populacije« (The Economist, 11.10.2003: 32).⁵¹

5.4. Dagestan

Dagestan je največja republika Severnega Kavkaza, ki leži najbolj na vzhodu in ima več kot dva milijona prebivalcev, ki izhajajo iz okoli trideset (po nekaterih podatkih tudi osemdeset) različnih etničnih skupin. Republika nima titularne skupine, večina prebivalcev pa – razen Rusov – pripada sunitski veji islama (Litvinoff 1997: 304). Pred sovjetizacijo je večina prebivalcev živela kot kompaktne skupine na svojih teritorijih v ločenih gorskih dolinah. Komunistične oblasti pa so izgnale nekatere skupine ter naselile druge iz višjih delov, v nižine. Tudi glavno mesto Dagestana – Mahačkala, naj bi bilo zgrajeno v srcu etničnega teritorija turško govorečih Kumikov, ostalim pripadnikom različnih etničnih skupin pa so ponudili sicer številne administrativne službe in službe v industriji (Arutiunov 1999b). Čeprav obstajajo precejšnje nevarnosti izbruha etničnih konfliktov, izgleda, da bivši komunistični funkcionarji znajo obdržati stvari na mestu. Arutiunov celo trdi, da se zdi, kot

⁴⁹ Sploh, ker se akcije upornikov nadaljujejo, medtem ko je predsednik Putin že po samomorilskih eksplozijah na moskovskem pop koncertu 5.7.2003 izjavil, da so uporniki »del mednarodne teroristične mreže« (Galeotti 2003b: 52) in da se z njimi ne bo več pogajal.

⁵⁰ Varnostnik na enem izmed volišč je dejal, da je tja prišlo volit le okoli 700 ljudi, medtem ko so uradne statistike zapisale, da je od 1.900.200 ljudi, ki so volili v zadnji uri – v istem času jih je varnostnik preštel 10 – 90% volilo za Kadirova. Spet drugi so trdili, da so bili prisiljeni voliti Kadirova, sploh če so želeli obdržati svoje pokojnine (The Economist, 11.10.2003: 31-32).

⁵¹ Za tem, ko je bilo pričujoče diplomsko delo že napisano, se je pripetil dogodek, ki bo po vsej verjetnosti še bolj omajal že tako ali tako krhko stabilnost Čečenije. Na stadionu v Groznm, med prireditvijo ob dnevu zmage nad nacizmom, je odjeknila eksplozija, v kateri je umrl čečenski predsednik Kadirov. Življenje je izgubil tudi predsednik čečenskega državnega sveta Husein Isajev, huje pa je bil ranjen še poveljnik ruskih enot v Čečeniji, general Valerij Baranov. Kremelj je za začasnega naslednika Kadirova že imenoval čečenskega premiera Sergeja Abramova, ki bo predsedniško funkcijo opravljal do čečenskih predsedniških volitev 29. avgusta 2004. So pa čečenske oblasti le nekaj dni po smrti čečenskega predsednika pozvale Putina, naj podpre kandidature Ramzana Kadirova, sina Ahmada Kadirova, za položaj novega čečenskega predsednika. Najbolj obskurno pa je to, da bi bilo za kandidature Kadirova potrebno spremeniti čečensko ustavo, saj le-ta zahteva, da mora kandidat za predsednika biti star vsaj 30 let. Še več, Ramzan Kadirov je tudi ustanovitelj in vodja oborožene čečenske milice, ki jo zagovorniki človekovih pravic obtožujejo mnogih krivic. Sicer je odgovornost za atentat na Kadirova prevzel vodja čečenskih upornikov Basajev, ki naj bi celo objavil, da je šlo pri napadu za obsodbo sodišča šarije proti «narodnim izdajalcem Kadirovu in Isajevu» (<http://www.sta.si/tisk.php?id=831993>, 27.5.2004).

da je edini primeren družbeni, politični in gospodarski sistem Dagestana v prihodnosti lahko le kvazisovjetski, z ruščino kot *lingua franca*.

Dagestan je maja 1991 proglasil suverenost in postal avtonomna republika znotraj Ruske federacije. Mnogi mu pravijo »etnični mozaik«, čemur se glede na njegovo etnično sestavo ni čuditi. Naslednja tabela prikazuje etnično sestavo Dagestana, medtem ko v nadaljevanju predstavljam številčno največje etnične skupine Dagestana.

Tabela 10: Podatki o Dagestanu

Religija	Jezik	Jezikovna skupina	Etnična sestava	Stopnja urbanizacije	BDP per capita	Stopnja nezaposlenosti
suniti	ruski	kavkaška,	27,53% Avarov	42,5%	33%	4,9%
šiti	avarski	turška,	15,56% Darginov		federalnega	
pravoslavci	darginski	indoevropska	12,86% Kumikov		povprečja	
	kumiški		11,34% Lezginov			
	lezginski		9,21% Rusov			
	čečenski		5,09% Lakov			
	...		4,34% Tabasarincev			
			4,19% Azerbajdžancev			
			3,21% Čečenov			
			0,83% Rutulov			
			0,77% Agulov			
			0,72% Židov			
			0,72% Tatov			
			0,29% Tsakurijanov			

Vir: oblikovano po NUPI, http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Dagestan (20.3.2003).

Avari so vzhodnokavkaško gorsko ljudstvo, ki danes predstavlja največjo etnično skupino Dagestana. Avari naj bi bili potomci nomadskih Avarov, ki so prevzeli muslimansko vero od Arabcev že pred 11. stoletjem ter bili nekaj časa pod vladavino zlate horde. Avari so odigrali pomembno vlogo v uporabi Kavkazcev pod vodstvom Šamila, ki je bil prav tako Avar in so prišli pod ruski imperij šele leta 1859. Kljub kolektivizaciji v prejšnjem režimu, so Avari ohranili tradicionalne vaške skupnosti, vaško skupščino in svet starešin (Krag in Fuchs: 20). Sicer so gospodarsko in kulturno najbolj razvita etnična skupina Dagestana, vendar ne moremo govoriti o nekem strnjenem teritoriju znotraj Dagestana, kjer bi živeli le Avari (o ti. Avaristanu) (Arutiunov 1999b). Leta 1993 so bili zaznani tudi prvi teritorialni konflikti med Avari, Laki in Čečeni v tej republiki (Litvinoff: 304).

Dargini so druga največja etnična skupina Dagestana, ki živijo v osrednjem južnem delu in so v večini sunitski muslimani, čeprav je med njimi moč zaznati tudi del šiitov (Litvinoff: 304). So avtohtoni prebivalci Kavkaza, ki so se v 8. stoletju spreobrili v islam

pod vplivi Arabcev (Krag in Fuchs: 21), vendar se islam ni močno zakoreninil vse do 15. stoletja pod vplivom perzijskih trgovcev na jugu in zlate horde na severu. Najbolj pa so h konsolidaciji islama med Darginci prispevali otomanski Turki. Danes med Dargini ločimo tri podskupine, ki govore tri precej različne dialekte, to so Kurkili, Tsudakarji in Akuši. Predvsem po razpadu Sovjetske zveze je med njimi moč čutiti fundamentalistične islamske težnje, kakor tudi antiruska čustva, ki se kažejo predvsem v izogibanju selitvam v nižine, nesprejemanju ruskega jezika ter v ohranjanju tradicionalnih oblik načina življenja (NUPI⁵²).

Kumiki so Kavkazci zahodnoturške (kipčak) jezikovne skupine in v večini živijo v nižjih predelih jugovzhodnega Dagestana. Kumiki se smatrajo za avtohtone naslednike kipčaka in kazarske plemenske federacije, ki je včasih vladala temu področju (Krag in Fuchs: 22). Pod vplivom Mongolov so se spreobrnil v islamsko vero, njen vpliv pa se je intenziviral kot posledica ruske invazije v regijo ter bojevanja za premoč v le-tej. V tistem času so se Kumiki zatekli po pomoč pred Rusi k safavidski dinastiji Perzijcev in od tistega časa je kar nekaj Kumikov, predvsem urbanih delavcev, sprejelo šiitsko muslimansko vero (NUPI⁵³). Včasih je bil kumiški jezik celo drugi jezik regije za mnogo Severnih Kavkazcev, kar pa se je začelo spreminjati z ukinitvijo kumiškega kanata leta 1847, ki je prišel v roke Rusov (Krag in Fuchs: 22). Za razliko od ostalih etničnih skupin Dagestana Kumiki niso v toliki meri ohranili tradicij ter so se precej industrializirali. Po razpadu Sovjetske zveze so voditelji kumiškega nacionalističnega gibanja Tenglik (ali »enakost« v kumiškem jeziku) zahtevali oblikovanje ločene Kumikije znotraj Dagestana (Litvinoff: 304), so pa tudi aktivni člani Skupščine turškogovorečih narodov, ki razpolaga z modeli sodelovanja z Balkari in Karačajci (Krag in Fuchs: 22).

Lezgini so četrta največja etnična skupina v Dagestanu in četrta največja skupina v Azerbajdžanu. Živijo v jugozahodnih predelih Dagestana ter v sosednjih področjih Azerbajdžana (Litvinoff: 304). Islam je postal njihova prevladujoča religija, ki so jim jo prinesli Arabci v 8. stoletju, utrdila pa se je še kasneje pod Otomanskim in Perzijskim imperijem. Ko pridejo pod ruski imperij, jih prizadene administrativna reorganizacija iz leta 1860, saj Lezgistan razdelijo med dve guberniji – Derbent in Baku, vzdolž reke Samur. Velike posledice tega dejanja pa pridejo na plano čez več kot stoletje, ko po razpadu Sovjetske zveze, meje med Rusko federacijo in Azerbajdžanom postanejo mednarodne. Če so dagestanski Lezgini imeli pravico do kulturnega razvoja in politične participacije, pa so azerbajdžanski Lezgini že od 1930. let prisiljeni v asimilacijo. Prav zato so ideje o združitvi

⁵² http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Darginian (20.3.2003).

⁵³ http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Kumyk (20.3.2003).

izredno močne (Krag in Fuchs: 23). Sorodni Lezginom so tudi Aguli in Tsakurji južnega Dagestana, kakor tudi Rutuli, ki v večini živijo v Azerbajdžanu (NUPI⁵⁴).

Potrebno je omeniti še dogodke, ki so pripeljali do manjšega oboroženega spopada v Dagestanu leta 1999, o katerih je nekaj zapisano že v začetku 5. poglavja. V dagestanskem okrožju Bujnask, »zbirališču« dagestanskih vahabito⁵⁵, so vahabiti avgusta 1998 proglasili to okrožje za neodvisno islamsko državo, pri čemer jim je uspelo iz okrožja izgnati lokalno policijo in prevzeti popolni nadzor nad teritorijem. Tega so uspeli ohraniti še vso naslednje leto, dokler 7. 8. 1999 ni nekaj sto islamskih bojnikov iz Čečenije vdrlo v Dagestan, v okrožje Botlik, z namero vzpostaviti neodvisno islamsko državo, ki pa bi tokrat – to željo je Basajev izrazil že večkrat in tudi vodil bojavnike – vključevala in Čečenijo in Dagestan (UppsalaConflict Data Project⁵⁶). Federalne oborožene sile so odgovorile z intenzivno vojaško akcijo, tako da jim je po dveh tednih uspelo poriniti bojavnike iz okrožja, a se akcije islamskih bojnikov s tem niso končale. Nadaljevali so z akcijami v okrožju Novolaski, na zahodni meji s Čečenijo, bombnimi napadi na rusko vojaško bazo v Bujnasku, kjer je umrlo 64 ruskih vojakov in njihovih članov družin (Chufrin 2000: 166-167). Postavlja se vprašanje, v čem je ključ uspeha islamskih bojnikov. Chufrin predlaga tri teorije: 1. ne samo da so bili dobro oboroženi, vsi so prestali intenzivni trening gverilskega vojskovanja tako v Vedenu, Serženjurtu in Nožajjurtu v Čečeniji – kot priprava za gazavat/džihad; 2. dobili so ogromno finančno podporo iz številnih mednarodnih terorističnih organizacij, tako iz Jordanije, Egipta, Saudske Arabije (podpiral naj bi jih tudi Osama bin Laden); 3. v njihovem boju pa so jim pomagali tudi veteranski plačanci iz Afganistana, Jordanije, Pakistana, Saudske Arabije in drugih arabskih držav.⁵⁷ Vseeno končni rezultat za islamske bojavnike ni bil uspešen. Ostaja vtis, da so precenili podporo dagestanskega prebivalstva njihovemu gibanju. Ljudje so jih v resnici videli le kot reakcionarno sekto, zaradi česar so se bojevali proti njim ter tesno

⁵⁴ http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Lezgin (20.3.2003).

⁵⁵ Vahabiti so sicer privrženci politične in verske doktrine sunistične veje islama, ki se je pojavila v Saudski Arabiji v sredini 18. stoletja in temelji na naukih Mohameda ibn-abd-al-Wahaba, ki je zagovarjal strogo spoštovanje načela monoteizma, zavračal čaščenje svetnikov in svetih mest ter hotel znebiti islam kakršnihkoli ljudskih kultov in inovacij. V tem smislu vahabizem ne moremo enačiti s fundamentalizmom, ki zagovarja vrnitev h koreninam, fundamentom neke religije in je kot tak precej širši pojem kot vahabizem (http://161.58.193.170/pubs/view/pri_005_008_004.htm). Vahabizem deluje ikonoklastično, »moralno rigorozno« in militantno – v skladu z Vahabovo mislijo: »Vsi objekti čaščenja, razen alaha, so napačni, in vsi, ki jih častijo, zaslužijo smrt« (Smrke 2000: 271).

⁵⁶ <http://www.pcr.uu.se/database/conflictSummary.php?bcID=218> (1.4.2004).

⁵⁷ Na žalost prostorska omejitev diplomskega dela ne dopušča daljšega razmisleka o pojavu terorizma na Severnem Kavkazu, predvsem v Čečeniji in Dagestanu, čeprav ta pojav, sploh v zadnjem času, še kako vpliva na dogajanja v tem predelu RF. Zanimiv prispevek o terorističnih povezavah severnokavkaških terorističnih skupin z drugimi terorističnimi skupinami je moč najti v Makarenkovi 1999: 26-29 in Lapidusovi 1998: 5-49).

sodelovali z vojsko in policijo. Še več, Basajevu, Katabu in ostalim ni uspelo mobilizirati javne podpore tudi v drugih republikah Severnega Kavkaza. Tudi za razliko od prve čečenske vojne, je tokrat rusko prebivalstvo podpiralo »uničenje bojnikov« s strani ruske vlade, ki pa se je tokrat zavedala svoje premoči in jo tudi uporabila – namreč prevlado v zraku (ibid.). Ravno zaradi nesporne zmage ruske vlade med stranema nikoli ni prišlo do sporazuma; še več, vahabistično gibanje je dagestanski parlament prepovedal. Različna radikalna islamska gibanja v regiji so preživela, čeprav so izgubila splošno podporo (Uppsala Conflict Data Project⁵⁸). Kljub vsemu so možnosti za nadaljnje konflikte še vedno velike, saj Moskvi ne uspeva reševati temeljnih težav Dagestana – gospodarskih in socialnih (Galeotti 1999b: 11).

5.5. Ingušetija

Inguši ali kot se sami imenujejo – Galgaji so prvotni prebivalci Kavkaza, ki kot Čečeni spadajo v vajnahsko jezikovno skupino. Razlike med njimi so se pojavile predvsem kot posledica različnih izkušenj nasproti ruskim kolonizatorjem (NUPI⁵⁹), predvsem po letu 1880, ko se zahodni del čečenskih klanov ni pridružil vojni proti Rusom ter so jih slednji poimenovali Inguši (Litvinoff 1997, 303). So pa Inguši postali del Gorske ASSR ter leta 1924, po njenem uradnem koncu, dobili inguško avtonomno oblast. Leta 1934 so s Čečenci združeni v Čečeno-Inguško avtonomno oblast, ki je že čez dve leti postala avtonomna republika. Zaradi domnevne kolaboracije z nemškimi nacisti so jih s deportirali v Sibirijo in Centralno Azijo (predvsem v Kirgizistan in Kazahstan), izbrisali iz uradnih statistik ter ukinili njihovo avtonomno republiko. Leta 1957 so bili Inguši rehabilitirani, znova pa je bila ustanovljena tudi Čečeno-Inguška ASSR. Ponovno naseljevanje obeh vajnahskih etničnih skupin je povzročilo veliko tenzij, hkrati pa prispevalo k močnim antiruskim čustvom med Inguši, ki jih prej ni bilo – vsaj v tolikšni meri ne – moč zaznati. Največ težav so, in še vedno povzročajo, odnosi z Osetijci, ravno zaradi posledic deportacij, ko so Osetijci po II. svetovni vojni dobili v roke primestni rajon Vladikavkaza (NUPI).

Ko so Čečenci leta 1991 unilateralno proglasili republiko kot neodvisno državo, so se Inguši opredelili za inguško republiko znotraj Ruske federacije. Tudi zaradi močne ruske podpore (da bi oslabili Čečene), je bila 4. junija 1992 ustanovljena Ingušetija, avtonomna republika znotraj Ruske federacije (Litvinoff: 303). Leta 1992 je takratni ruski predsednik Jelcin razglasil izredno stanje v Ingušetiji in poslal oborožene sile, da bi rešile spor med

⁵⁸ <http://www.pcr.uu.se/database/conflictSummary.php?bcID=218> (1.4.2004).

⁵⁹ http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Ingushetian (20.3.2003).

Inguši in Osetijci. Največji problem pa naj bi bil v tem, da se ruske »peacekeeping« sile niso »izkazale kot instrument miru, ampak prej kot instrument izгона Ingušev iz primestnega rajona«. Še več, Severni Kavkazci so bili pod močnim vtisom, da je bilo rusko vmešavanje pomemben dejavnik v eskalaciji konflikta ter izredno velikega števila žrtev, predvsem med civilisti. »Ruske peacekeeping sile niso uspele ostati nevtralne med severnoosetijsko in inguško vlado... Vse inguške hiše so bile porušene... Inguši pa deportirani v Ingušetijo. Inguši smatrajo te akcije... kot genocid« (Bourdeaux 1995: 242).

Kljub še vedno številnim odprtim vprašanjem v tej republiki, je njenemu bivšemu predsedniku Ruslanu Auševu uspelo vzpostaviti relativno lojalne odnose s federalno vlado Ruske federacije ter proglasiti Ingušetijo za svobodno ekonomsko cono. To ji deloma pomaga pri njenem gospodarstvu, a je po drugi strani soočena s številnimi težavami, ko se je v zadnjem času njeno prebivalstvo močno povečalo zaradi beguncev tako iz Alanije kot Čečenije, lokalno gospodarstvo pa razen v kmetijstvu ne ponuja mnogo služb (Arutiunov 199b).⁶⁰

Arutiunov prav tako poudarja razmeroma pozno spreobrnitev Ingušev v islam, ki se je zgodila šele v 19. stoletju, medtem ko je v zadnjem času moč čutiti naraščanje njegovega vpliva, predvsem kot posledica konfrontacije z ortodoksnimi Osetijci, kot tudi pod vplivi sufizma iz sosednje Čečenije.

5.6. Kabardino-Balkarija

Kabardino-Balkarija, teritorij Kabardov in Balkarov, leži vzdolž kavkaških gora, ob meji z Gruzijo. **Kabardi** so potomci kavkaških plemen Adigejcev, ki so bili z invazijo mongolske zlate horde prisiljeni v selitev proti jugu. Nekatera adigejska plemena so se križala z alanskimi (iz njih so se razvili Osetijci) in kasneje postala znana pod imenom Kabardi. V začetku 16. stoletja so Kabardi preko krimskega kanata prišli v stik z Otomanci in se nekje v začetku 18. stoletja spreobrili v islam (NUPI⁶¹). Sicer pa so v carističnih časih, za

⁶⁰ Bivši inguški predsednik Ruslan Aušev (od 28. aprila 2002 je njen predsednik Zjazikov Murat Magošetovič) je v intervjuju z Ano Politkovsko glede begunskih taborišč na inguškem ozemlju dejal naslednje: »... v Moskvi vedo, da imamo zaradi vzdrževanja beguncev 450 milijonov dolga! Kako je do tega prišlo? Če smo hoteli nahraniti lačne ljudi, ki so prišli k nam, smo morali na kredit (kako pa drugače?) kupovati hrano, peči kruh itd. ... To se ne more več nadaljevati. Če ne bi pomagale humanitarne organizacije, ne vem, kaj bi naredili. ... Poleg tega sem prepričan, da se večina Ingušev, ki so pred vojno živeli v Čečeniji, ne bo več vrnila domov. Tukaj bodo za stalno ostali tudi mnogi Čečenci in Rusi. Mi pa jim moramo zagotoviti stalna bivališča. Kje naj vzamemo sredstva?« (Pogovor z inguškim predsednikom Ruslanom Auševom, Nova revija, 2000).

⁶¹ http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Kabardino-Balkaria (20.3.2003).

razliko od ostalih etničnih skupin tega področja, bili Kabardi prorusko usmerjeni in večinoma niso sodelovali v uporih Kavkazcev proti ruskim kolonizatorjem (Library of Congress⁶²).

Balkari pa naj bi bili produkt kompleksnega mešanja in imeli tako perzijske kot turške lingvistične korenine. Do polovice 18. stoletja so bili nomadi animistične vere, ko so jih krimski Tataři in Nogaji spoznali z islamom, čigar vpliv se je še dodatno okrepil v času Šamilovega upora (NUPI).

Leta 1921 je bila oblikovana avtonomna oblast Kabardina in naslednjega leta združena z Balkarijo, da bi tvorili avtonomno oblast Kabardino-Balkarija. Leta 1936 je bil njen status spremenjen v Kabardino-Balkarija ASSR (Litvinoff 1997: 303-304). Leta 1944 so bili Balkari ena izmed etničnih skupin Severnega Kavkaza, ki so jih deportirali v Centralno Azijo zaradi njihove domnevne kolaboracije z nacisti, tako da je bila regija preoblikovana v avtonomno oblast Kabardina. Republiški status je bil obnovljen leta 1957, po vrnitvi Balkarov (Library of Congress) in po razpadu Sovjetske zveze, novembra 1991, Kabardino-Balkarija proglasi suverenost.

Glavni problem nove republike pa še vedno ostaja vprašanje polne rehabilitacije Balkarov, ki so decembra leta 1991 na referendumu celo glasovali za samostojno balkarsko republiko (Litvinoff: 304). Balkari se tudi pogostokrat pritožujejo nad politično in družbeno dominacijo Kabardov, medtem ko Kabardi gojijo stereotipe o inferiornosti Balkarov, kar je po mnenju Arutiunova nekje logična posledica trinajstletnega življenja v izgnanstvu (Arutiunov 1999b). Je pa v republiki prav tako možno zaznati ideje o vzpostavitvi novih meja in oblikovanju »pravih« republik – Karačajevo-Balkarija in Kabardino-Čerkezija - ki bi upoštevale etnične sorodnosti (Litvinoff: 304).

Tabela 11: Podatki o Kabardino-Balkariji

Religija titularne etnije	Jezik titularne etnije	Jezikovna skupina	Etnična sestava	Stopnja urbanizacije	BDP per capita	Stopnja nezaposlenosti
sunitski muslimani	balkarski kabardski	<u>balkarski</u> spada v altajsko, turško skupino <u>kabardski</u> spada v severnokavkaško, abhazijsko-adigejsko skupino	48,24% Kabardov 31,95% Rusov 9,39% Balkarov 1,7% Ukrajincev 1,33% Osetijcev	59,8%	53% federalnega povprečja	2,1%

Vir: oblikovano po podatkih NUPI, http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Kabardino-Balkaria (20.3.2003).

⁶² [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+ru0071](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+ru0071) (12.3.2003).

5.7. Karačajevo-Čerkezija

Republika Karačajevo-Čerkezija leži v severozahodnem delu severnokavkaškega višavja ter jo na jugu od Balkarov in Kabardov ločuje Mt. Elbrus, na severu in zahodu meji na Čerkeze, Nogajce in Abaze, na jugu pa na Abhazijce in Svanetijance (NUPI⁶³). **Karačajci** so tesno povezani z Balkari, ki govorijo zahodnoturški (kipčak) jezik. So potomci turških plemen, ki so prišli na Kavkaz v 15. stoletju, ko so bežali pred mongolskimi plemeni, kjer so jih Čerkezi in Kabardi porinili v življenje v gorah ter so se tam pomešali s prvotnimi Kavkazci (Krag in Fuchs: 22). **Čerkezi** pa so bili del kirkazijske etnične skupine, dokler se niso razdelili na Kabarde, Adigejce in Čerkeze in z njimi delijo tudi podoben jezik, ki spada v kavkaško jezikovno skupino (Litvinoff: 303).

Stalin je oblikoval avtonomno oblast Karačajevo-Čerkezija v skladu z njegovo strategijo združevanja nepovezanih etničnih skupin, da bi preprečil kakršnikoli upor. Je pa ta oblast večkrat spreminjala tako svoje ime kot status, sploh pa leta 1943, ko so bili Karačajci deportirani v Centralno Azijo, medtem ko so Čerkezi ostali v regiji. Leta 1957 je bilo Karačajcem dovoljeno, da se vrnejo na svoje domove in istega leta je bila tudi obnovljena Karačajevo-Čerkezija avtonomna oblast, ki pa je po razpadu Sovjetske zveze postala avtonomna republika (NUPI).

Danes med približno petsto tisoč prebivalci avtonomne republike živi 40 odstotkov Rusov, 35 odstotkov Karačajcev, manj kot 10 odstotkov Čerkezov, kakor tudi Abazini⁶⁴, Nogajci⁶⁵ in Osetijci. Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja se je razvilo močno karačajsko nacionalistično gibanje »džamagat«, ki je podpiralo idejo o odcepitvi iz dualne republike ter vzpostavitvi lastne, v večini karačajske avtonomne republike. Dandanes to gibanje izgublja na moči, v določeni meri tudi zaradi visoke stopnje rodnosti Karačajcev, ki naj bi kmalu predstavljali večino v tej dualni republiki, a je tudi med njihovimi podskupinami – Biji, Uzdeni in Kuli – zaznati določene tenzije (Arutiunov 1999b).

So se pa odnosi v tej avtonomni republiki zaostriili predvsem po predsedniških volitvah maja 1999, kjer je zmagal Karačajevec, Vladimir Semenov. Njegov nasprotnik, Čerkez, Stanislav Derev pa se ni hotel sprijazniti z rezultati ter trdil, da so bile volitve nepošteno. Derev je podal pritožbo republiški volilni komisiji, ki pa se ni mogla zediniti

⁶³ http://www.nupi.no/cgiwin/Rusland/etnisk_b.exe?Karachay+Cherkessia (20.3.2003).

⁶⁴ Abazi ali Abazini so močno povezani z Abhazijci in se skupaj imenujejo »Apsva«. So prvotni naseljenci na Kavkazu, ki so v 18. stoletju prevzeli islamsko vero. Njihov jezik je abazijski in spada v severnokavkaško, abhazijsko-adigejsko jezikovno skupino (http://www.nupi.no/cgi-win/Rusland/etnisk_b.exe?Abazin).

⁶⁵ Nogaji so Kavkazijci zahodnoturške (kipčak) jezikovne skupine. V 14. stoletju so se ločili od zlate horde, kasneje prišli pod vladavino krimskih Tatarov ter v 18. stoletju pod kubanske kozake (Krag in Fuchs: 23).

glede poteka volitev, zato je bila pritožba predana republiškem Vrhovnemu sodišču, ki je odločilo, da so bile volitve veljavne. Ker se Derev še vedno ni strinjal z odločitvijo, je pritožbo poslal na Vrhovno sodišče Ruske federacije, ki je anuliralo odločitev republiškega sodišča in predlagalo ponovni pregled rezultatov s strani omenjenega sodišča. Kot posledica odločitve je prišlo do masovnih protestov tako Derevovih kot Semenovih privržencev, ki so moskovsko odločitev sprejeli kot nesposobnost podati jasno stališče o zadevi. Konec avgusta je republiško sodišče ponovno potrdilo veljavnost volitev, na kar se je Derev odzval z objavo namere o secesiji Čerkezije. To je sicer kasneje preklical, niso pa od te ideje odstopili čerkeški radikalci, kot so Akbašev, Katuakajev in Kilba, ki so s pomočjo čerkeške diaspore celo proglasili idejo o »Veliki Čerkeziji«, ki bi poleg Čerkezov vključevala še Adigejce in Kabarde. Na to pa se je odzvala ruska skupnost, ki je hkrati največja v tej avtonomni republiki, ter zahtevala, da federalne oblasti priznajo rezultate majskih volitev ter ne dovolijo razdelitve republike. Kljub rastočim etničnim napetostim in nasvetu federalnih oblasti, da tega ne stori, je Semenov prevzel predsedniške posle, ki pa so jih spremljali nasilni izbruhi v republiki (Chufrin 2000: 159-162).

Tabela 12: Podatki o Karačajevo-Čerkeziji

Religija titularne etnije	Jezik titularne etnije	Jezikovna skupina	Etnična Sestava	Stopnja urbanizacije	BDP per capita	Stopnja nezaposlenosti
sunitski muslimani	karačajeovski balkarski	karačajski spada v uralsko-altajsko, turško skupino čerkeški spada v severnokavkaško, abhazijsko-adigejsko skupino	42,4% Rusov 31,2% Karačajcev 9,7% Čerkezov 6,62% Abazinov 3,13% Nogajev	47,7%	48% federalnega povprečja	2,6%

Vir: oblikovano po http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?Karachay+-Cherkessia (20.3.2003).

5.8. Severna Osetija - Alanija

Avtonomna republika Severna Osetija – Alanija leži na meji z Gruzijo, med Kabardino-Balkarijo in Ingušetijo. Osetijci so Kavkazci severnoiranske jezikovne družine. So potomci iransko govorečih plemen, ki so prišli iz Centralne Azije in so bili na današnje področje prebivanja porinjeni predvsem zaradi mongolske invazije, za tem, ko je večina že sprejela krščansko vero, nekatere podskupine pa so zaradi Mongolov kot tudi zaradi mešanja z ostalimi Kavkazci prevzele islam (kot npr. Digorji) (Krag in Fuchs: 26).

Severna Osetija je bila del Gorske republike, po njenem razpadu leta 1924 je postala avtonomna oblast, 5. decembra 1936 pa ASSR (NUPI⁶⁶). Osetijski muslimani, Digorji, so bili med deportiranimi narodi Severnega Kavkaza, medtem ko je bilo Osetijcem zaradi njihove lojalnosti Rusom v II. svetovni vojni priključeno področje primestnega rajona Vladikavkaz. Po uradni rehabilitaciji Ingušev in njihovi vrnitvi, pa so ta področja še vedno ostala pod nadzorom Osetijcev (Litvinoff: 305).

Republika je v sredini leta 1990 proglasila neodvisnost, že naslednje leto pa so prišle na plan glasne težnje po združitvi z Južno Osetijo, ki so se razvile v vojaško konfrontacijo med Južnimi Osetijci in Gruzijci ter močnim pritokom južnoosetijskih beguncev v Severno Osetijo (NUPI). Arutiunov poudarja, da je teoretičnim idejam o združitvi Osetijcev potrebno dodati dandanes opazne že precejšnje kulturne razlike med njimi, ki se povrh vsega oplajajo še z medsebojnimi predsodki in nezaupanjem (Arutiunov).

Tabela 13: Podatki o Severni Osetiji

Religija titularne etnije	Jezik titularne etnije	Jezikovna skupina	Etnična sestava	Stopnja urbanizacije	BDP per capita	Stopnja nezaposlenosti
ortodoksni kristjani	osetijski	spada v indoevropsko, iransko skupino	52,95% Osetijcev 29,91% Rusov 5,18% Ingušov 2,15% Armencev 1,94% Gruzijcev 1,6% Ukrajincev 1,5% Kalmikov	70,1%	52% federalnega povprečja	4,1%

Vir: oblikovano po NUPI - http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?North+Ossetia (20.3.2003).

Po razpadu Sovjetske zveze je v Severni Osetiji prav tako prišlo do konflikta z Inguši glede primestnega rajona ter izbruha nasilja oktobra leta 1992 (NUPI), zaradi česar je takratni ruski predsednik Jelcin uvedel izredno stanje v Severni Osetiji in Ingušetiji ter tja poslal ruske sile (Litvinoff, 305). Še vedno ostaja vprašanje tega rajona odprto. Je pa v skladu z lastno ustavo iz 7. decembra 1994 republika spremenila svoje ime v avtonomno republiko Alanijo (NUPI) in postala visoko industrializirana, urbanizirana ter rusificirana avtonomna republika (Arutiunov 1999b), ki je hkrati edina izmed kavkaških republik, ki je dala uradno podporo Ruski federaciji pri njeni okupaciji Čečenije.

⁶⁶ http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk_b.exe?North+Ossetia (20.3.2003).

6. REŠEVANJE KONFLIKTOV NA SEVERNEM KAVKAZU

6.1. Rusko soočanje s konflikti na Severnem Kavkazu

Ruski odnos do Severnega Kavkaza ima korenine v kolonizacijski politiki do tega področja, ko ga je konec 16. stoletja ruska država pričela oblegati, čeprav, po njenih trditvah, le v pomoč tamkajšnjih prebivalcem v njihovem boju proti turškim zavojevalcem (Rupnik 1999: 209). Res paje tudi, da Rusi nikjer drugje niso naleteli na takšnem upor kot pri Kavkazcih, katerih področje jim je uspelo podrediti šele v drugi polovici 19. stoletja, dejansko pa boji Kavkazcev proti ruski nadoblasti niso nikoli ponehali.⁶⁷

Z revolucijo 1917 in posledično uveljavitvijo komunizma je vprašanje posameznih narodov znotraj velike države postalo nepomembno in je služilo le »internacionalnim delavskim interesom«. Težava je bila v tem, da se Kavkazci niso želeli kar tako odpovedati svojim običajem, vrednotam in muslimanski veri; poleg tega pa naj bi v času II. svetovne vojne sodelovali z Nemci, zaradi česar so bili deportirani v Sibirijo in Centralno Azijo. Še danes neuspešna rehabilitacija, kljub leta 1991 sprejetemu zakonu »O rehabilitaciji zatiranih narodov«, ni uspela zadovoljivo popraviti preteklih napak. Dodatno je ruska država vmes celo večkrat spremenila meje in administrativni status teritorijev. Tako lahko dva nasilna konflikta (Severna Osetija in Čečenija) pripišemo tudi slabemu upravljanju države s temi težavami in manipulacijam etničnih »podjetnikov« (Tishkov 1999: 578).

Dejstvo je, da so avtonomne republike Severnega Kavkaza ene najbolj revnih v celotni RF ter da je njihovo gospodarstvo še vedno v veliki meri odvisno od kmetijstva, stare sovjetske industrije, tudi nafte. Vendar so zaloge le-te vedno manjše – če je pred drugo svetovno vojno sam čečenski naftni bazen dajal 10% vse sovjetske nafte (znotraj RSFSR pa je bil ta delež 45%), je ta delež leta 1992 predstavljal le še 0,7% (Rupnik 1999: 223). Bolj kot sama črpališča nafte je Severni Kavkaz pomemben kot transportni koridor kaspijske nafte, težavo za RF pa predstavlja gradnja transportnega koridorja Evropa-Kavkaz-Azija (TRACECA), ki ga sponzorira EU in uspešno zaobide teritorij RF. Ne gre pa zanemariti še enega dejstva, in sicer, da so avtonomne republike Severnega Kavkaza gospodarsko popolnoma odvisne od RF – ne le zaradi subvencij, temveč tudi zato, ker tja uvozijo skoraj celoten delež svojih produktov (Ruban 1997).

⁶⁷ Najbrž tudi zaradi njihove ljubezni do svobode in tradicije *abregov*, moških, ki so se pogumno bojevali (s kinžali) proti zavojevalcem in ki ga je morala imeti vsaka kavkaška družina, če ni želela izgubiti prestiža (Smith 1998: 16).

Veliko zamer si je RF na tem področju pridobila tudi zaradi svojega pristranega soočanja s konflikti. O tem sem govorila že v 5. poglavju, o situaciji v posameznih avtonomnih republikah. V sporu med Osetijci in Inguši o primestnem rajonu Vladikavkaza je tja poslala svoje sile, ki pa so se izkazala za pristrane, kar je med pretežno muslimanskim prebivalstvom (sile naj bi namreč podprle v večini pravoslavne Osetijce) ustvarilo nove zamere. Neuspešno reševanje rehabilitacije Balkarov v Kabardino-Balkariji povzroča mnoge napetosti in zdi se, da lokalni voditelji s težavo obvladujejo težnje po razpustitvi dualne republike in želji po vzpostavitvi novih, tudi s sosednjo Karačajevo-Čerkezijo, vendar tokrat na etnični sorodnosti. Ravno v tej republiki situacija ni nič kaj bolj rožnata. Neuspešnost RF pri reševanju rezultatov predsedniških volitev leta 1999 je Kavkazce prepričalo, da center ne razume njihovih idej in da jim v resnici ni pripravljen prisluhniti. O situaciji v Čečeniji in Dagestanu pa se zdi, kot da Moskva nikakor ne more (noče) najti pravih rešitev, uporaba sile pa prinaša le novo nasilje.

Ruski predsednik Putin je konec marca 2004 v Sočiju (v Krasnodarski pokrajini)⁶⁸ na javnem forumu o Kavkazu sicer zatrdil, da jim je »s skupnimi močmi uspelo močno stabilizirati situacijo na Severnem Kavkazu«. »To nam je uspelo v regiji, ki je utrpela najbolj akutne in dramatične manifestacije vseh nasprotovanj, ki so se pojavila po razpadu Sovjetske zveze. Danes je situacija fundamentalno spremenjena. Oborožena konfrontacija in konflikti postajajo stvar preteklosti... Obstajajo odlične priložnosti za majhna podjetja, razvoj transportnih koridorjev, kmetijstva, zdravilišč in turističnih aktivnosti...« v regiji⁶⁹

A zdi se, da je realnost drugačna. Zaradi boja proti islamskim (kavkaškim – predvsem iz Čečenije in Dagestana) fundamentalistom oz. antiteroristične kampanje je RF že leta 1999 okrepila mejni nadzor ter uvedla potovalne omejitve za celotno severnokavkaško regijo. Istega leta je zaprla svoje mejne prehode z Azerbajdžanom in Gruzijo za vse, razen državljane CISA ter prepovedala vse lete med južno Rusijo in Azerbajdžanom, Gruzijo, Turčijo, Pakistanom, Iranom in arabskimi državami ter okrepila preiskovanje ladij, ki priplujejo v pristanišče glavnega mesta Dagestana, Mahačkalo (Chufrin 1999: 175). Januarja leta 2003 je ruska vlada napovedala, da bo do leta 2006 namenila več kot 310 milijonov dolarjev za obsežen program, namenjen za povečanje varnosti njene južne meje (še posebej

⁶⁸ Morda ne gre zanemariti dejstva, da je Putin izbral ravno Soči oz. Krasnodarsko pokrajino (nemuslimanska), kjer so težave vseh ostalih severnokavkaških enot najmanj prisotne, saj je ta pokrajina »utrpela« najmanj škode zaradi beguncev iz sosednjih regij ter drugih posledic konfliktov, ki so se odvijali v sosednjih regijah. Prav tako njen turizem že nekaj časa cveti.

⁶⁹ <http://www.ln.mid.ru/Bl.nsf/arh/E8124A778EB2687BC3256E660030BDE8?OpenDocument> (12.4.2004).

vzdolž 80 km dolge meje med Gruzijo in Čečenijo)⁷⁰. Tako se zdi, da so kavkaške avtonomne republike »obsojene« na sodelovanje z RF.

Najbolj pereče vprašanje Severnega Kavkaza še vedno ostaja Čečenija, zato je treba ruskemu reševanju tega konflikta nameniti še nekaj vrstic. Dejstvo je, da pred prvo čečensko vojno RF ni izčrpala vseh sredstev mirnega reševanja sporov in se odločila za reševanje z uporabo sile. Pri izgubljenih priložnostih za preprečitev konflikta Lapidusova omenja tako čečensko vodstvo kot prepričanje ruske oblasti, da je izkoristila vse ostale možnosti (Lapidus 1999: 25). Do bilateralnih pogajanj med obema stranema nikoli ni prišlo. Moskvi je uspelo demonizirati lik Dudajeva, ga predstaviti kot kriminalca brez javne podpore ali legitimnosti ter zmanipulirati separatistične politične slogane, da bi popačili njegove prave cilje. Čeprav je res, da je Čečenija v tistem času že bila center koruptivnih in kriminalnih aktivnosti, ni res, da Dudajev ni bil pripravljen na pogajanja. Arkadij Volskij, vodja ruske pogajalske skupine, je izjavil, da mu je Dudajev rekel, da si je že naročil novo obleko v pričakovanju sestanka z ruskim predsednikom. Še več, Dudajev je poslal pisma tako takratnemu ameriškemu predsedniku Clintonu kot takratnemu generalnemu sekretarju ZN Ghaliju o možnostih ruske invazije (ibid.). Decembra 1994 se ruska stran ni poslužila preventivne diplomacije. »Čečensko vprašanje« ji je uspelo prikazati kot vprašanje ruske notranje zadeve. RF je celo slabo ocenila nepripravljenost in zmedo v lastnih vojaških silah, kakor tudi sposobnost in odločnost čečenskih bojnikov, da branijo svojo domovino in se združijo okoli svojega vodstva kot odziv na rusko vojaško intervencijo.

Kot sem že omenila, je Dudajev apeliral mednarodni skupnosti, tudi ZN in VS, vendar je ruski odposlanec Sergej Lavrov (zdaj ruski zunanji minister) nasprotoval kakršnikoli diskusiji o krizi v VS, vztrajajoč na dejstvu, da gre za notranjo zadevo. In pri tem je ostalo – Čečenija je ruska notranja zadeva.

Kljub hasavjurtškemu mirovnemu sporazumu (23.8.1996), s katerim je bila končana prva čečenska vojna, se čečensko vprašanje ni razrešilo, saj je status te republike bil preložen za nadaljnjih pet let. Usoda je bila, na pobudo zdajšnjega predsednika Putina, zapečaten z referendumom 23. 3. 2003, ki ga je podprla večina Čečencev in ki opredeljuje Čečenijo z novo ustavo kot del Ruske federacije. Majhna skupina opazovalcev OVSE, ki jo je po težkih prigovarjanjih RF le spustila v Čečenijo, je ocenila, da lahko referendum ocenimo kot »uspeh, če mu bodo sledili resni naporji vseh strani, da se vključijo v trajnostni politični

⁷⁰ <http://english.pravda.ru/region/2003/01/25/42535.html> (13.4.2004).

proces, ki bo povezal Moskvo in čečensko ljudstvo«. Hkrati je bilo v poročilu zapisano, da zaradi »omejene narave obiska ekipa strokovnjakov ni v položaju, da bi potegnila celotne zaključke o poteku referenduma«⁷¹. Je pa referendum, kot je dejal Putin, rešil »zadnje resno težavo ruske teritorialne integritete« (BBC News⁷²). Tudi volitve čečenskega predsednika, kjer je zmagal Kadirov, so bile deležne podobnih kritik. Opazovalci OVSE niso bili prisotni, večina kritik pa je bila namenjena temu, da ni bilo pravega pluralizma med kandidati (BBC News⁷³).

Ponovno poudarjam dejstvo, da je ruski vladi kljub tujim (čeprav omejenim) pritiskom in ob domači podpori (sploh z začetkom druge čečenske vojne) uspelo doseči, da ima »vso pravico svobodno ravnati v Čečeniji, ker je to njena notranja zadeva«. Kljub ostrim kritikam, ki so na RF letele predvsem na istanbulskem vrhu OVSE leta 1999, ji je uspelo prikazati Čečene kot bandite in kriminalce, ki ogrožajo rusko teritorialno integriteto. Po dogodkih 11. septembra 2001 v ZDA pa ji je uspelo celotnemu svetu prikazati čečenske islamske skrajneže kot del mednarodne teroristične mreže, pri čemer se »Rusija ni nikoli pogajala s teroristi... in se nikoli ne bo«. »Obstaja splošno priznано mednarodno pravilo boja proti terorizmu, da nikoli ne greš v dialog z njimi, saj jih kakršnikoli kontakt spodbudi, da povzročajo nove, še bolj krvave zločine«⁷⁴, je zapisano v dnevniku ruskega predsednika Putina.

Putin trdi, da se z »uspešima« referendumom in predsedniškimi volitvami vrača mir v to kavkaško republiko ter da so ljudje že naveličani neprestanih konfliktov in bežanja, čemur je vsekakor potrebno pritrditi, če odmislimo prenekatera poročila nevladnih organizacij o zločinih na območju Čečenije, ki jih je povzročila ruska vojska. To vse je res, vendar šele zdaj se bo pokazalo, koliko je RF v resnici pripravljena narediti ne samo za to, ampak tudi za ostale republike Severnega Kavkaza, ko bo morala vzpostaviti delujoč odnos med centrom in regijami, sploh kar se tiče gospodarskega, socialnega in pravnega stanja.⁷⁵

⁷¹ http://www.osce.org/news/generate.php3?news_id=3153 (13.4.2004).

⁷² <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/2879383.stm> (4.4.2003).

⁷³ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3166586.stm> (13.4.2004).

⁷⁴ <http://www.kremlin.ru/eng/priorities/events21888/2004.shtml> (24.3.2004).

⁷⁵ Zadnje poročilo o situaciji v Čečeniji, dosegljivo v času pisanje mojega diplomskega dela, je iz 26.2.2004, kjer je natančno zapisano koliko ruska vlada prispeva za posamezna področja rekonstrukcije Čečenije. Podatke je možno prebrati na <http://www.ln.mid.ruBl.nsf/arh/AF9068782CFC2592C3256E47003329B6?OpenDocument> (24.3.2004).

6.2. Tuji odzivi na konflikte na Severnem Kavkazu

Tuje (ne)vmešavanje v razmere na Severnem Kavkazu lahko razložimo (le) s širšo umestitvijo Ruske federacije v kontekst mednarodnih interakcij. Po koncu hladne vojne se RF sooča z izzivi liberalizacije svojega gospodarstva, demokratizacije notranjepolitičnih zadev, hkrati pa s predsednikom Putinom na čelu želi vzpostaviti multipolarni sistem mednarodnih odnosov, ki bo »odseval raznolikost sodobnega sveta«, kot je zapisano v *Konceptu zunanje politike Ruske federacije*, ki ga je Putin odobril 28. junija 2000⁷⁶. V njem RF daje velik pomen ZN, ki «morajo ostati glavni center za upravljanje z mednarodnimi odnosi in si morajo še naprej prizadevati za razvoj mehanizmov za takojšnje reagiranje na svetovne razvoje, vključujoč reševanje kriz in konfliktov» (ibid.). Hkrati pa Rusija strogo zavrača (kar je potrdila tako ob kosovski kot iraški krizi) vnašanje novih konceptov, kot sta humanitarna intervencija in omejena suverenost »mednarodno retoriko«. Za lažje delovanje ZN RF podpira sodelovanje z regionalnimi organizacijami (v skladu z VIII. poglavjem UL OZN), kjer največ upov polaga ravno na OVSE. Ne gre zanemariti, da je temu najbrž tako tudi zaradi demokratične narave odločanja v tej organizaciji, kjer se kljub moskovskemu/humanitarnemu mehanizmu OVSE resneje ne uspeva vključevati v proces upravljanja s konflikti.

Ruske glavne prioritete (kot je zapisano v omenjenem dokumentu) so nadaljnji dobri odnosi z ZDA, sploh po 11. septembru 2001, ko je državi tesneje «povezal» boj proti mednarodnemu terorizmu, ki je «sposoben destabilizirati situacijo ne le v posameznih državah, temveč tudi v celotnih regijah». Vendar ravno zaradi dejanj, ki so sledili omenjenemu dogodku (napotitev ameriških sil v Afganistan in Irak), RF opozarja na nove izzive in nevarnosti, ki ji po njenem mnenju grozijo ravno zaradi trenda ZDA k vzpostavitvi unipolarne strukture sveta. Hkrati si Amerika zaradi iraške vojne in nasploh nestabilne situacije na Bližnjem Vzhodu že nekaj časa prizadeva za vedno večje deleže pri črpanju kaspijske nafte. Ravno te novo nastale države (po razpadu SZ) - Armenija, Azerbajdžan in Gruzija - pa RF povzročajo največ težav, saj nekatere ne želijo biti več članice CIS-a, s tem pa Moskva izgublja svoj vpliv v zanjo bivši in strateško izredno pomembni regiji.

Zelo pomembni so za Rusijo tudi njeni odnosi z Evropsko unijo, sploh zaradi številnih dinamičnih procesov na evropskem kontinentu, pri čemer med najpomembnejše RF prišteva «širitveni proces EU, prehod na skupno valuto, institucionalna reforma in

⁷⁶ <http://irussia.bizland.com/forpolcon.htm> (26.10.2002).

vzpostavljanje skupne zunanje in varnostne politike«. Sploh po podpisu *Sporazuma o partnerstvu in sodelovanju* (24.6.1994) med EU in RF so se medsebojni odnosi okrepili, predvsem na tržnem področju. To pa je tudi na nek način edina osnova za EU, da lahko pritisne na Rusijo (glede vojne s Čečenijo), sploh kar se tiče številnih kršitev človekovih pravic in ne prav zavidljivega stanja demokratičnosti in medijske pluralizacije v državi. Zanimivo pa je na primer to, da je Francija v prejšnjem desetletju najbolj kritizirala Rusijo zaradi čečenske vojne, a je Putinu s sodelovanjem na strateških in vojaško-tehničnih vprašanjih uspelo kljub vsemu razviti precej tesen odnos s Parizom. In še to - Moskva v resnici ne vidi EU kot organizacijo (za razliko od Nata), ki bi ogrožala ruske interese.

Tako so v tem poglavju oz. naslednjih podpoglavjih predstavljeni tuji odzivi na težave na Severnem Kavkazu, ki se nanašajo predvsem na odnos drugih držav, mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij na vojno v Čečeniji in na njene posledice, kot so na primer rekonstrukcija republike in vprašanje vračanja beguncev. Nekatere mednarodne nevladne organizacije pa poudarjajo tudi vprašanje še vedno nedokončane rehabilitacije deportiranih narodov tega področja.

6.2.1. VLOGA ZDRUŽENIH NARODOV

Nekaj je bilo o vlogi Organizacije združenih narodov pri reševanju etničnih konfliktov zapisano že v poglavju, kjer so opredeljeni osnovni operativni pojmi.⁷⁷ Mehanizmi za razreševanje mednarodnih konfliktov, ki so zapisani v UL OZN, pridejo v poštev tudi za razreševanje etničnih konfliktov (Grizold 1999: 10), pri čemer bi bili po logiki stvari »uporabljivi« tudi za (prvo) vojno v Čečeniji. A temu ni bilo tako. Stvar bi najbrž lahko povsem enostavno razložili s pojmom strukturne moči⁷⁸ RF, saj je le-ta stalna članica VS ZN in ima pravico veta. Takratni generalni sekretar Butros Butros Ghali je za čečensko vprašanje našel preprost odgovor: »Vezani smo z UL OZN« (Lapidus 1999: 41). Tu je najbrž imel v mislih 2.7. člen te listine. Njegov odgovor pa »ne odraža le popustljivosti nasproti stalni članici VS, temveč precejšnjo neskladnost med ambiciozno vizijo peacekeepinga ZN, kot ga je načrtoval leta 1992 in realnostjo političnih in finančnih omejitev« (Lapidus 1999:42).

⁷⁷ V tem in vseh naslednjih podpoglavjih se ne bom spuščala v strukturo in delovanje posameznih organizacij, temveč skušala le obelodaniti njihovo vlogo pri konfliktih Severnega Kavkaza.

⁷⁸ Strukturna moč »pomeni moč odločanja o tem, kako se opravlja določene stvari, moč oblikovati okvire, znotraj katerih se vzpostavljajo odnosi med državami, ljudmi ali podjetji« (Strange 1995:31).

Če se še nadalje oprimemo Grizolda, ko pravi, da obstoječe mednarodnopravne norme zavezujejo večetnične države, da pri oblikovanju svojega politično-pravnega podsistema upoštevajo mednarodna načela in norme o zaščiti entičnih manjšin (Grizold 2000: 10-11) ter če vemo, da je RF podpisnica večine dokumentov o varovanju manjšin tako na univerzalni ravni (v okviru OZN) kot na regionalni ravni (Svet Evrope, OVSE), potem moramo zapisati, da so bili ZN pri reševanju vojne v Čečeniji neuspešni. A dodati je potrebno, da ZN sestavljajo posamezne države in da so akcije ZN odvisne od njih samo, tako da morda niti ni presentljivo, da ponovno pristanemo pri vprašanjih strukturne moči RF in same strukture mednarodne skupnosti.

6.2.2. VLOGA EVROPSKE UNIJE

Podobno kot ZN tudi EU v začetku ni želela strogo obsoditi ruskih vojaških akcij v Čečeniji, ker naj bi podpora procesu demokratične reforme zaslužila večjo prioriteto kot zahteva po skladnosti z normami človekovih pravic. Pa tudi zato, ker naj bi bila vzpostavitev demokratičnih institucij največji garant, da se intra in interdržavne konflikte rešuje miroljubno (Lapidus 1999: 36-37). Šele v nadaljevanju (leta 1999) so voditelji članic EU na sestanku Sveta EU v Helsinkih izdali izjavo, kjer so opisali rusko kampanjo v Čečeniji kot »povsem nesprejemljivo« in nagovorili rusko vlado, naj konča z »neporocionalno uporabo sile« naproti civilistom⁷⁹. EU je Rusiji celo zagrozila, da bo ponovno pregledala njune gospodarske in trgovinske odnose, če bo le-ta nadaljevala z vojno v Čečeniji⁸⁰. Na vrhu EU-ZDA, ki je potekal v Washingtonu istega leta (leta 1999), je EU ponovno zapisala, »/d/a ruske vojaške taktike v Čečeniji spodkopavajo njene cilje, ustvarjajo humanitarno krizo, ogrožajo nedolžno prebivalstvo in ogrožajo stabilnost celotne kavkaške regije. Vojaška rešitev konflikta ni mogoča«⁸¹. Na istem vrhu sta se in EU in ZDA strinjali, da je OVSE tista organizacija, ki bi v skladu z istanbulske deklaracije OVSE, sprejeto leta 1999, lahko prispevala k iskanju politične rešitve konflikta.

EU dandanes največ prispeva k humanitarni pomoči Severnega Kavkaza, s prispevki več kot 100 milijonov evrov od leta 1999 in z visokimi prispevki posameznih članic. EU je nadalje pozvala RF, naj zagotovi notranje razseljenim (bivšim) prebivalcem (Čečenije) v Ingušetiji in po vsem Kavkazu, da se lahko vrnejo na svoja stalna bivališča na strogo

⁷⁹ http://europa.eu.int/comm/external_relations/news/12_99/pres_99_390.htm (13.4.2004).

⁸⁰ http://europa.eu.int/comm/external_relations/news/12_99/doc_99_16.htm (13.4.2004).

⁸¹ http://europa.eu.int/comm/external_relations/us/summit_wash_12_99/chechnya.htm (15.3.2004).

prostovoljni bazi.⁸² Še vedno pa ostaja vtis, da bo EU morala vsaj del svoje retorike spremeniti v dejanja.

6.2.3. VLOGA OVSE

Od vseh mednarodnih organizacij, je vloga OVSE v Čečeniji največja. Kljub vsemu je bila njena vloga na začetku prve čečenske vojne omejena z ruskim upiranjem, da bi se vključila v konflikt, ki ga je rusko vodstvo venomer predstavljalo kot zadevo notranje pristojnosti. Ravno zaradi tega članice OVSE niso sprožile predloga za uporabo moskovskega mehanizma, da bi organizirali preiskovalno (»fact-finding«) misijo. Šele po številnih pritiskih zahodnih vlad, je ruska vlada dovolila, da OVSE odpre »Podporno skupino« v Groznej, ki je delovala v sodelovanju z Visokim komisarijatom ZN za begunce, Visokim komisarijatom ZN za človekove pravice, Pisarno ZN za sodelovanje v humanitarnih zadevah (OCHA), Evropsko komisijo, Mednarodnim odborom Rdečega križa, Svetovnim programom za hrano (WFP) in številnimi drugimi nevladnimi organizacijami⁸³. Pomembno vlogo pri ustanovitvi te skupine je odigrala ravno EU, saj jo je pogojevala s podpisom trgovskega sporazuma z RF (Lapidus 1998: 39). Njeno delovanje je bilo že od začetka omejeno zaradi pritiskov Moskve, ki je dovolila njeno ustanovitev le za to, da si ne bi ogrozila nadaljnjih odnosov z Zahodom, vendar je ves čas omejevala in nadzorovala dejavnost Skupine. Vseeno je Skupini potrebno pripisati nekatere pomembne lastnosti, ko je odigrala izredno konstruktivno vlogo pri zagotavljanju dobave podpore in izmenjavi zapornikov, pri obračanju mednarodne pozornosti na kršitve človekovih pravic ter promoviranju dialoga med stranema (Lapidus 1998: 39). Decembra 1998 je bilo mednarodno osebje Skupine zaradi poslabšanja situacije evakuirano v Moskvo, lokalno osebje Skupine pa je bilo zaradi novih oboroženih sovražnosti septembra 1999 evakuirano v Ingušetijo; decembra 2000 pa so se preselili v novo pisarno v kraju Znamenskoje na severu Čečenije. Šele po podpisu memoranduma med Skupino in Ministrstvom za pravosodje RF, je bilo mednarodnemu osebju Skupine 15. junija 2001 dovoljeno vrniti se v Čečenijo. Skupina je prenehala delovati 21. marca 2003⁸⁴.

⁸² <http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/en/200309/p106026.htm> (13.4.2004). (Tudi Slovenija, takrat še bodoča članica EU, se je obvezala k tej deklaraciji.)

⁸³ http://www.osce.org/docs/english/misc/anrep00e_org.htm#Anchor-48796 (24.3.2004).

⁸⁴ <http://www.osce.org/publications/survey/survey12.htm> (24.3.2004).

6.2.4. VLOGA ZDA

ZDA so večkrat pokritizirale Rusijo zaradi njenih nasilnih metod reševanja vojne v Čečeniji, čeprav so bile njihove prve reakcije na rusko invazijo (s čimer se je začela prva čečenska vojna) mile. Začetno ameriško stališče je bilo (paradoksalno) utemeljeno na Clintonovi analogiji med čečenskim konfliktom in ameriško državljansko vojno ter s primerjavo Abrahama Lincolna z Borisom Jelcinom. ZDA niso želele, da bi Čečenija »preprečila nadaljevanje ameriško-ruskega vključevanja v vrsto nujnejših težav, od širjenja nuklearnega orožja do Bosne, niti od politične demokratizacije in gospodarskih reform Jelcinove administracije« (Lapidus 1998: 36). Strožje stališče do čečenske krize so ZDA (kot tudi številne druge evropske države) zavzele na istanbulskem vrhu OVSE (novembra 1995), kjer so zahtevala od RF, da najde politično rešitev konflikta (Chufrin 2000: 175).⁸⁵ RF je zaradi teh pritiskov sicer res spustila v Čečenijo Skupino OVSE, vendar jo je ves čas nadzorovala in ji dovoljevala le omejene pristojnosti.

V drugi čečenski vojni so ZDA priznale pravico RF do »boja proti separatistom in teroristom« na svojem teritoriju, a istočasno dodale, da je ruska uporaba sile »nesorazmerna in nekritična« ter opozorile na številne žrtve med civilnim prebivalstvom. »Ruske oblasti zanikajo humanitarno katastrofo na Severnem Kavkazu in močno zavračajo zunanje 'vmešavanje' v Čečenijo«⁸⁶. Spet se je ustavilo pri besedah. Po dogodkih 11. septembra 2001 v ZDA je Putinu uspelo mednarodno javnost prepričati, da so čečenski teroristi del mednarodne teroristične mreže ter povezani z bin Lادنom, s tem pa so »pridobili« pravico boja proti njim. Zaradi ameriške preokupacije z vojnama v Afganistanu in Iraku, so se ameriški pritiski na ruske akcije v Čečeniji, Ingušetiji in Dagestanu zmanjšali.

Je pa potrebno ameriško vlogo v tej regiji gledati širše, predvsem skozi lupo njenih interesov v celotni kavkaški oziroma kaspjski regiji, kjer ponovno pristanemo pri vprašanju kaspjske nafte. Tu je potrebno dodati, da ima kaspjska nafta eno omejitev – je med najdražjimi viri nafte na svetu, saj prihaja na mednarodna tržišča preko dragih plinovodov. Kljub vsemu njen pomen za ZDA ne leži niti v njeni kvaliteti ali kvantiteti, temveč v geopolitičnem pomenu, lokaciji nafte. Gospodarstvo ZDA je namreč v veliki meri odvisno od uvožene nafte, kar pomeni, da je njihovo gospodarstvo odvisno od politične stabilnosti v

⁸⁵ V času istanbulskega vrha je upravni direktor Mednarodnega denarnega sklada (MDS), Michael Camdessus, opozoril Rusijo, da bo nadaljnja finančna pomoč MDS-ja RF odvisna od njenih vojaških operacij v Čečeniji (Chufrin 2000: 175). A se nič takega ni zgodilo. Številke, tako v RF kot na zahodu, naj bi celo pokazale, da je nadaljnja finančna pomoč zahoda Rusiji – kljub vojni – »dosegla«, da so zahodne vlade in MDS na nek način posredno pomagale financirati vojno (Lapidus 1998: 40).

⁸⁶ <http://fpc.state.gov/documents/organization/25365.pdf> (28.12.2003).

Perzijskem zalivu. Kaspjska nafta omogoča ZDA (in drugim zahodnim državam), da so manj odvisne od Zaliva (Cornell 2000b).

6.2.5. VLOGA MEDNARODNIH NEVLADNIH ORGANIZACIJ

Veliko vlogo pri opozarjanju na številne težave prebivalcev Severnega Kavkaza so odigrale številne mednarodne nevladne organizacije.

Organizacija *Memorial*⁸⁷ je v času prve čečenske vojne poročala o številnih kršitvah mednarodnega prava in ruske zakonodaje s strani RF – predvsem 3. člena vseh Ženevskih konvencij iz 1949, kot tudi drugega dodatnega Protokola h konvencijam⁸⁸. Zadnji opis dogajanj – glede na čas pisanja tega diplomskega dela – na Severnem Kavkazu je moč prebrati v skupni izjavi *Amnesty International*, *Human Rights Watch*, *Medical Foundation for the Care of Victims of Torture* in *Memorial* iz 8. aprila 2004. Tu lahko zasledimo, da kljub uradnemu miru in stabilnosti na Severnem Kavkazu, kot je o tem predaval predsednik Putin na javnem forumu v Sočiju, se v Čečenski republiki kljub s strani ruske vlade glorificiranim predsedniškim volitvam oktobra 2003, ki naj bi bile velik korak h normalizaciji zadev, »krog nasilja in zlorab nadaljuje«. »Vsiljena 'izginotja', posilstva, mučenje in izvensodne obravnave s strani federalnih čet in čečenskih bojnikov so v Čečeniji nekaj povsem vsakdanjega. Podobno se nasilje povečuje v Ingušetiji. Kot del 'procesa normalizacije' ruska vlada nadaljuje z zapiranjem šotorskih začasnih bivališč v Ingušetiji in uporabo kombinacije pritiska in povoda za preselitev ranljivih notranje razseljenih ljudi nazaj v Čečenijo«. Te organizacije prav tako karajo ZN oz. Komisijo ZN za človekove pravice, ki bi po njihovem mnenju morala sprejeti strožjo resolucijo o situaciji v Čečeniji in Ingušetiji⁸⁹.

Prav tako so organizacije že večkrat opozorile na težave vračanja razseljenih ljudi na njihova stalna prebivališča kot posledico oboroženega konflikta med Severno-Osetijci in Inguši leta 1992⁹⁰, pri čemer bi RF morala odigrati večjo vlogo, ko zakon »O rehabilitaciji zatiranih narodov« iz leta 1991 – ki govori o teritorialni rehabilitaciji – ne ponuja nobenih konkretnih mehanizmov za reševanje te problematike. Nedoločene meje inguške republike

⁸⁷ Več o organizaciji na <http://www.memo.ru>.

⁸⁸ 3. člen se nanaša na »oborožen konflikt ne-mednarodnega karakterja, ki se odvija na teritoriju ene izmed pogodbenih strank«, 4. člen dodatnega protokola pa eksplicitno prepoveduje jemanje talcev.

⁸⁹ <http://www.memo.ru/eng/memhrc/texts/4zayav04.shtml> (13.4.2004).

⁹⁰ Organizacija *Memorial* navaja podatke Pisarne prokuratorja RF, da je konflikt med obema stranema v času od 31. oktobra do 5. novembra 1992 prispeval 583 mrtvih (350 Ingušev in 192 Osetijcev), 939 ranjenih (457 Ingušev in 379 Osetijcev), 261 pogrešanih (208 Ingušev in 37 Osetijcev).

tako še vedno povzročajo težave ne le zaradi primestnega rajona, temveč tudi zaradi Sunženske regije s Čečenijo⁹¹. V Severni Osetiji pa se še vedno krepijo ideje po združitvi z Južno Osetijo.

Precejšnja opozorila mednarodnih nevladnih organizacij pa se nanašajo na situacijo v Karačajevo-Čerkeziji, kjer je »situacija potencialno najbolj nevarna, saj bi se prenesla v sosednje republike, naseljene s sorodnimi etničnimi skupinami (Kabardini, Balkari, Adigejci, Abhazi). Hkrati pa bi se lahko Rusi, ki predstavljajo večino v republiki, mobilizirali okoli kozaškega gibanja, to pa bi lahko vodilo v dramatične spremembe v celotnem Severnem Kavkazu«⁹². Organizacije vidijo pomembno vlogo centra v reševanju tega konflikta, kjer sta obe strani sicer pripravljeni na dialog, vendar so med njima opazne razlike, ko Karačajevci želijo, da Čerkezi sprejmejo *status quo*, medtem ko želijo Čerkezi prepričati Kabarde v mirno ločitev. Situacija v sosednji Kabardino-Balkariji je tako v veliki meri odvisna od dogajanj ravno v tej republiki, saj so Kabardinci etnično in kulturno blizu Čerkezom, Balkari pa Karačajevcem (ibid.).

Težave Dagestana pa se – poleg lastnega nabora številnih etničnih skupin – dopolnjujejo še zaradi velikega števila čečenskih beguncev (okoli 16.000), kot posledica obeh vojn. Hkrati pa so se odnosi s sosednjo Čečenijo poslabšali po invaziji leta 1999, medtem ko se krepijo nezadovoljstva Akov v Dagestanu. Lezginska upanja po Lezgistanu pa vsake toliko časa ponovno pridejo na plano.

⁹¹ <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/ingushi/ENG/Chapter5.htm> (4.4.2004).

⁹² <http://www.jmu.edu/orgs/wrni/kislovodsk3.htm> (4.4.2004).

7. ANALIZA DEJAVNIKOV NESTABILNOSTI SEVERNEGA KAVKAZA

Kot smo videli v prejšnjih poglavjih, je Severni Kavkaz eno tistih področij RF, ki ga najbolj prežemajo konflikti. Kar pa je pomembneje, je to, da je moč zaznati številne nove napetosti med posameznimi etničnimi skupinami, ki bi v prihodnosti lahko eskalirale v nove konflikte. Še več, Severni Kavkaz je strateško pomemben, saj je most med Evropo in Centralno Azijo, za Rusko federacijo pa predstavlja tudi izhod na Črno, Azovsko in Kaspijsko morje.

V tem poglavju predstavljam in povzemam glavne dejavnike nestabilnosti te regije, ki jih je v grobem možno razdeliti na notranje in zunanje (destabilizacijske) dejavnike.

□ NOTRANJI DESTABILIZACIJSKI DEJAVNIKI

1. Multietnična narava regije; za Severni Kavkaz je značilna velika etnična in jezikovna raznolikost, saj naj bi bil to dom več kot štiridesetim (celo okoli stotim) etničnim skupinam.⁹³ Ravno te razlike v regiji separatistični voditelji pogostokrat izrabljajo tudi v namene povzročanja napetosti (takšen je recimo primer Karačajevo-Čerkezije) (Chufrin 2000: 178).
2. Primanjkovanje zemlje; v sovjetskih časih je veljalo, da so Kavkazce zaposlovali predvsem v kmetijstvu in trgovini, medtem ko so imigranti, predvsem Slovani, delali v industriji. Tudi zato po Rotarjevemu mnenju, večina konfliktov med Kavkazci poteka zaradi ozemlja, ki je dobro za kultivacijo. Tak je npr. teritorij primestnega rajona Vladikavkaza, okoli katerega se prepirata severnoosetijska ter inguška stran in zato se Kabardi bojijo odcepitev Balkarov (Rotar 1998).
3. Vprašanje arbitrarnih meja med avtonomnimi republikami Severnega Kavkaza; gre za dejstvo, ki sem ga nakazala že v poglavju o zgodovinskih značilnostih Severnega Kavkaza, da so bile meje med posameznimi republikami postavljene na »namerno provokativen način, s kršenjem zgodovinskih in etničnih realnosti« (Rotar 1998), ki jih je povrh v sedemdesetih letih sovjetskega režima center tudi pogostokrat spremenil. Danes lahko na tem območju imenujemo vsaj deset teritorijev, za katerega dve različni skupini trdita, da pripada njim. Prav tako so bili nekateri narodi Severnega Kavkaza po razpadu Sovjetske zveze razdeljeni med dve različni državi: npr. Osetijci med RF in Gruzijo

⁹³ Med Kavkazci celo kroži legenda, da ko je Bog ustvaril svet, je posipal narode po celotnem planetu, vendar nerodno izpustil iz rok svoj »stresalec« ravno na Severnem Kavkazu. (Smith 1998: 7).

(Severni in Južni Osetijci) ter Lezgini med Rusijo in Azerbajdžanom. So pa tudi narodi, ki so ločeni z medrepubliškimi mejami, npr. Adigejci, ki živijo v Adigeji, Karačajevo-Čerkeziji in Kabardino-Balkariji ali pa Nogaji, ki živijo tako v Dagestanu kot v Karačajevo-Čerkeziji in Stavropolski pokrajini. Vse to je po obdobju glasnosti in s tem povezano liberalizacijo razmer, prispevalo k etničnim tenzijam v regiji.

4. Teritorialna rehabilitacija deportiranih narodov; glede rehabilitacije deportiranih narodov, sem že v prejšnjih poglavjih omenila težave, ki so nastale, ko so bile po deportaciji republike razdeljene med sosednje republike in pokrajine: Karačajska AO je bila razdeljena med Krasnodarsko, Stavropolsko pokrajino in Gruzijo, del Kabardino-Balkarije je postal gruzijski, del Čečeno-Ingušetije pa je šel v roke Severni Osetiji. Po rehabilitaciji so bile stare meje v večini obnovljene, ne pa primestni rajon Vladikavkaza, ki je ostal severnoosetijski, Čečeno-Inguški ASSR pa so celo dodali ozemlja Stavropolske pokrajine, ki ji prej niso pripadala. Sploh pa se težave s teritorialno rehabilitacijo pojavljajo v Dagestanu, kjer okoli 70.000 Čečenov, imenovanih Aki, zahteva ponovno vzpostavitev njihove regije, ki je obstajala pred deportacijami. Tenzije po združitvi so prisotne tudi v obeh dualnih republikah Severnega Kavkaza.
5. Težave Rusije pri ohranjanju politične stabilnosti v regijah blizu Gorskega Karabaha⁹⁴, gruzijsko-abhazijskega in gruzijsko-južnoosetijskega konflikta⁹⁵, ki so posledično vplivali na stabilnost celotne severnokavkaške regije (Ruban 1997); težava ni le v tem, da se je v zadnjih desetih letih na celotnem Kavkazu odvilo pet oboroženih konfliktov (poleg treh naštetih še inguško-severnoosetijski in rusko-čečenski konflikt), temveč tudi v tem, da se za nobenega od njih še ni našla dokončna rešitev ter da je, celo nasprotno, moč zaznati nove napetosti na nekaterih področjih te regije (nestabilnosti v Karačajevo-

⁹⁴ Konflikt med Armenijo in Azerbajdžanom zaradi Gorskega Karabaha se je začel leta 1988, vendar po mnenju Weisbroda (Weisbrode, 2001: 27) korenine tega konflikta ležijo vsaj v letu 1923, v sovjetski odločitvi, da postane Gorski Karabah, čeprav v večini poseljen z Armenci, del avtonomne oblasti znotraj Azerbajdžana. Nastalo nezadovoljstvo je sovjetsko vodstvo uspešno nadzorovalo vse do obdobja glasnosti, ko je prišlo do odprtih napetosti in kasneje oboroženega spopada. 12.5.1994 sta strani podpisali premirje, za tem ko je Azerbajdžan priznal poraz v boju in priznal *de facto* neodvisnost Gorskega Karabaha ter ko se je Armenija strinjala s tem, da bo odpoklicala svoje sile. Vojska za Karabah je »prispevala« do okoli 35,000 žrtev in več kot milijon beguncev (več o konfliktu v Weisbrode, 2001: 27-44 in Kaufman, 2001: 49-83).

⁹⁵ Glavni razlog teh dveh konfliktov je po mnenju Kaufmana (Kaufman 2001: 85) nastanek močnega gruzijskega nacionalističnega gibanja leta 1989, ki je proglašal dominanco etničnih Gruzijcev ter omejitev politične avtonomije za gruzijske manjšine. To pa je mobiliziralo predvsem Abhazijce in Osetijce, kar je posledično vplivalo na še večje zaostrovanje zahtev gruzijskih nacionalistov. Zatem ko je oblast v Gruziji prevzel nacionalist Zviad Gamsakurdija, je prišlo do gverilske vojne v Južni Osetiji, ki se je končala v državljanski vojni. Šele novemu vodstvu, pod zdej že bivšim gruzijskim predsednikom Eduardom Ševarnadzejem, je prišlo do premirja, a se je kmalu začela nova vojna v Abhaziji, medtem ko je še vedno potekalo bojevanje proti ti. »zviadistom«. Državljska vojna med Abhazijci, zviadisti in novimi vladnimi silami je pripeljala državo v popolni kaos leta 1993. Posredovanje Moskve je tako Osetijcem kot Abhazijcem prinesla *de facto* neodvisnost (več o tem v Kaufman, 2001: 85-127 in Cornell, 200b).

Čerkeziji in Kabardino-Balkariji zaradi boja za oblast med posameznimi etničnimi skupinami, ki ga »spodbuja« še slaba gospodarska situacija) (Cornell 2000b).

6. Vpliv obeh čečenskih vojn ter njihovih posledic na stabilnost regije; Rusija se v primeru Čečenije, po mnenju Cornella, odziva kot da »brani ne le sebe, temveč celoten svobodni svet pred islamskim fundamentalizmom«. Kar pa avtor meni, da bi Rusija morala vedeti, je to, da je »imperialistično razmišljanje zastarelo« ter da »teritorialni nadzor ni več edini dokaz moči in vpliva« neke države (Cornell 2004).
7. Vzroki konfliktov v regiji tičijo tudi v »sovjetski zapuščini«, ko je bila SZ »asimetrična federacija s 15 zveznimi republikami, ki so imele pravico do secesije«; dodatno pa je imela še 30 avtonomnih republik in oblasti, z nižjo stopnjo samoupravljanja, ki so bile pravzaprav »kvazidržave, kar je vplivalo na krepitev skupinske identitete titularnih skupin« (Cornell 2002).
8. Razpad SZ je ustvaril vakuum na mnogih področjih; eno takih je kolektivna identiteta. Preoblikovanje ali oblikovanje le-te pa vključuje preoblikovanje kolektivne identitete in ponovno pisanje zgodovine. Ta v večini temelji na boju proti ruskemu osvajanju, v katerih so se proslavili številni vodje, »narodni junaki«. Ti so postali objekti novih zgodovinskih pripovedk (npr. o Šamilu ali pa Mansurju), ki danes služijo v namene različnih političnih agend (Gammer 1999).
9. Geografska izolacija Severnega Kavkaza, saj je področje dosegljivo le preko ruskega teritorija.⁹⁶
10. Ranljivost severnokavkaških transportnih povezav; Rusija ima preko izhoda na Črno morje dostop do Mediterana, Gibraltarja in Sueškega prekopa. Z izgubo regije bi izgubila tudi dostop do krajših poti, preko katerih izvažata na tuje trge. Sicer ima na Kavkazu le dve pristanišči: Novorosijsk in Tuapse, a je prvo globoko med 21 in 27 metri, kar pa je najpomembnejše - pristanišče ne zamrzne niti pozimi.
11. Slabi družbeni in gospodarski pogoji, ki so nastali zaradi neuspešne transformacije regijske industrije iz centralnega planiranja v tržno gospodarstvo:

a) *Naftna in plinska industrija*

Glavne zaloge nafte Severnega Kavkaza se nahajajo v Stavropolski regiji (34%), bivši Čečeno-Inguški republikli (33%), Krasnodarski pokrajini (27%), Dagestanu

⁹⁶ V tem kontekstu je pomembno poudariti nekaj drugega, to je dejstvo, da je Čečenija za Rusijo izredno pomembna kot tranzitno ozemlje. Čez njo namreč potekata »dve magistralni železniški progi proti Mahačkali in Bakuju..., kakor tudi glavna cesta, ki povezuje iste točke. Čez Čečenijo prav tako vodijo naftovodi in plinovodi, pa tudi tranzitni električni daljnovodi. Med njimi je edinstvenega pomena Gudermes: tu se združujeta oba kraka železnice, čezenj poteka edina železniška povezava z Bakujem ob Kaspiju, pa tudi naftovodi in plinovodi so speljani mimo tega vozlišča« (Rupnik, 1999: 223-224).

(5%) in Kabardino-Balkariji (1%), vendar to predstavlja le 1,8% pridelave celotne ruske nafte in 0,8% proizvodnje naravnega plina. Severni Kavkaz je v veliki meri že izgubil status energetske baze in baze goriva RF, vendar narašča pomen regije kot transportnega koridorja kaspijske nafte.

b) *Težka industrija*

Tukaj je severnokavkaška regija popolnoma odvisna od Rusije, saj tja izvozi skoraj 90% proizvedenega (primat v težki industriji v regiji ima Dagestan).

c) *Kmetijstvo*

Kmetijska proizvodnja regije predstavlja šestino celotne ruske kmetijske proizvodnje (proizvodnja pšenice na Severnem Kavkazu predstavlja 85% celotne ruske proizvodnje, zelenjava 80%). Je edinstvena regija v RF, kjer uspeva tobak, čaj, subtropski sadeži in celo riž. Pomemben pa je podatek, da 80% žita, 25% zelenjave, 35% mesa, 60% mleka in 70% kristaliziranega sladkorja izvozijo ravno v druge predele RF (Ruban 1997).

12. Leta 1993 so bile vse republike Severnega Kavkaza med ruskimi regijami z najnižjim dohodkom; Čečenija, Ingušetija in Dagestan niso le najbolj revna področja ruskega Kavkaza, ampak celotne RF. To je vsekakor močan destabilizacijski faktor, ki predstavlja grožnjo tako politični kot družbeni stabilnosti regije.
13. Rast aktivnosti fundamentalističnih skupin; Rotar opaža, da vpliv religije pridobiva na pomenu od zahoda proti vzhodu Severnega Kavkaza, kar naj bi bilo posledica tega, da je npr. v Dagestanu in Čečeniji islam postal del narodne kulture, medtem ko so Adigejci, Karačajci in Balkari sprejeli islam na precej »površinski« način ter da je le-ta pogosto celo pomešan s poganskimi običaji (Rotar 1998) (ne gre pa zanemariti tudi dejstva, da se odstotek Rusov v republikah od zahoda proti vzhodu močno zmanjšuje). Vahabiti, tako namreč Rusi imenujejo islamske fundamentaliste Severnega Kavkaza, »ne sprejemajo niti starega komunističnega sistema niti modela razvoja, ki ga je zamenjal in kritizirajo regionalne značilnosti islama, ko je islam v večini prepojen z lokalnimi navadami ter celo sovjetskimi inovacijami« (ibid.). Chufirin pa dodaja, da je očitno, da »dokler na Severnem Kavkazu ne bo prišlo do občutne izboljšave družbeno-ekonomske situacije in primerne razreševanja obstoječih etničnih zamer, bo 'islamski faktor' postajal vedno pomembnejši«. Obstoječi konflikti pa predstavljajo grožnjo ruski nacionalni varnosti in integriteti, tako da je njihovo razreševanje osnovna naloga ruskih federalnih oblasti (Chufirin 2000: 179).

□ ZUNANJI DESTABILIZACIJSKI DEJAVNIKI

Po razpadu SZ se je geopolitična situacija na celotnem Kavkazu (tako v Severnem kot Transkavkaziji) močno spremenila. Rusija je izgubila dominantni vpliv v kaspijski regiji, okrepila pa se je vloga Turčije, Irana, ZDA, pa tudi EU. Turčija, članica Nata, ima najmočnejši vojaški potencial v regiji, medtem ko ima Rusija vojaško bazo v Armeniji, tri v Gruziji, eno v Abhaziji in eno v Južni Osetiji. Politični in vojaško-strateški interesi držav Kaspijskega morja se v večini gibljejo okoli ekonomskih interesov in so privedli do oblikovanja dveh strateških blokov v regiji:

- Rusija, Armenija, Iran, Turkmenistan, Bolgarija;
- Turčija, Azerbajdžan, Kazahstan in Gruzija, z močno podporo ZDA in zahoda (Ruban 1997).

Ruska federacija se tako sooča s precejšnjimi problemi ohranjanja svojega vpliva v tej, zanjo strateško izredno pomembni, regiji, ki je »postala eno glavnih področij mednarodnega rivalstva po hladni vojni« in ima velike zaloge nafte in ogljikovega vodika na območju Kaspijskega morja (Cornell 1997). Hillova celo trdi, da bosta tako Kavkaz kot Centralna Azija v naslednjih letih postala območje meddržavnega tekmovalstva, podobnega kot na Bližnjem Vzhodu in severovzhodni Aziji. Vendar ravno notranja šibkost, podkrepljena z brutalnimi vojnami, ustvarja to področje izredno ranljivo za zunanje pritiske, na kar resno računa RF. Ta se zaveda, da čeprav je po razpadu SZ šibkejša, je še vedno edini vir zanesljive zaposlitve za ti dve regiji, kakor tudi ogromen trg za lokalne produkte ter je (vsaj kratkoročno) glavni dobavitelj energije (Hill 2001).

Ker želi Rusija ohraniti svoj primat v regiji, vidi kakršnokoli vmešavanje ZDA v regijo kot namerno slabšanje vloge Moskve in se čuti ujeta med NATO na zahodu in kaosom na jugu. Okoli polovica tujih dohodkov RF prihaja iz prodaje nafte in bencina, pri čemer Putinova administracija najbolj računa na Evropo. Pri teh kalkulacijah pa igrajo kaspijski energijski viri veliko vlogo (ibid.). A tu se je Rusija uštel. Ne le da jo je poraz v Čečeniji presedel iz velesile v drugorazredno silo, da je opogumil antiruske in prozahodne sile v Južnem Kavkazu ter celo Centralni Aziji, hkrati je pogasil pričakovanja plinovoda Baku-Novorosijsk (Cornell 2002). Da bi bila mera polna, pa je EU že maja 1993 sprožila program transportnega koridorja Evropa-Kavkaz-Azija (TRACECA), katerega namen je narediti Kavkaz za dejanski most med Evropo in Azijo, pri čemer nafta predstavlja eno vejo te sheme in kjer je eden izmed glavnih projektov plinovod Baku-Ceyhan v Turčiji. S tem je EU postala

največji vlagatelj v kavkaško regijo.⁹⁷ Rusijo pa dodatno ogrožajo še velike ambicije Gruzije in Azerbajdžana, da bi postali članici NATA, kakor tudi oblikovanje regionalnega zavezništva imenovanega GUUAM, ki vključuje Gruzijo, Ukrajino, Uzbekistan, Azerbajdžan in Moldavijo in se je odločil, da ne bo več del varnostnih struktur CISA.

Rusija svobodno razglša Kavkaz kot svojo sfero vpliva in želi minimizirati turški in ameriški vpliv v regiji. Zanimivo pa je razmišljanje Cornela, da za RF v resnici »mir na Kavkazu ni v njenem interesu, saj preferira nestabilni Kavkaz, ki ga nihče ne more nadzorovati« (Cornell 2000b).

⁹⁷ Več o projektu na < <http://www.traceca-org.org/>>.

8. SKLEPNE MISLI

Na podlagi opravljene analize lahko zaključimo, da je številne napetosti na Severnem Kavkazu, kakor tudi pojav oboroženih spopadov po razpadu Sovjetske zveze, moč obravnavati le s poznavanjem zgodovine tega področja, kakor tudi kolonizacijske politike ruske države. Dandanes na Severnem Kavkazu - ki obsega avtonomne republike Adigeja, Čečenija, Dagestan, Ingušetija, Kabardino-Balkarija, Karačajevo-Čerkezija in Severna Osetija - živi slabih šest milijonov ljudi in približno štirideset različnih etničnih skupin, ki jih »druži« posebna gorska oz. kavkaška identiteta ter (saj v večini) islamska vera. Je področje v Ruski federacije, kjer poleg avtonomnih republik Baškortostan in Tatarstan, živi največ muslimanov v državi. Čeprav so sami začetki naseljevanja tega področja precej nejasni, pa velja, da so ga kozaki pričeli oblegati v 16. stoletju, a si ruski državi še naslednjih tristo let ni uspelo priključiti vseh enot Severnega Kavkaza. Kljub sicer naglemu širjenju, so Rusi na Kavkazu naleteli na močan odpor in so si šele leta 1854 uspeli pridružiti ozemlje Kavkazcev, po porazu nad vojsko Šamila. Takratni ruski car Aleksander II. je tako občudoval upor Kavkazcev proti njegovi vojski, da je njihovega vodjo Šamila dal zapreti v zelo udoben hišni zapor, njegov sin pa je postal general v ruski vojski (Smith 1998: 10). Ta isti car pa je dal zaradi ponižanja, ki ga je ruska oblast doživela v tej vojni, na tisoče Kavkazcev izseliti v Otomanski imperij; njihovi potomci pa še danes predstavljajo veliko (kavkaško) diasporo. To so začetki ruskih nasilnih posegov v etnično sestavo Kavkaza.

Po prevzemu oblasti boljševikov v začetku prejšnjega stoletja, so Kavkazci upali na izboljšanje razmer, ki jih pa začetne obljube nove oblasti niso prinesle. Boljševiki, kot tudi prejšnja oblast, so posamezne enote svoje države združevali in razdruževali le na način, ki bi njim prinašal boljše ekonomske rezultate, ne pa zadovoljstvo posameznih etničnih skupin. Ravno to postavljanje arbitrarnih meja med posameznimi avtonomnimi republikami Severnega Kavkaza je čez več kot sedemdeset let pripeljalo do številnih izbruhov etničnih napetosti.

Tako lahko zgodovino posameznih kavkaških skupin analiziramo le z razumevanjem sovjetske (socialistične) ideologije tolmačenja etnije, etničnosti in naroda tako v teoriji kot v praksi, kakor tudi etnične konflikte na obravnavanem področju. Oblikovanje meja med avtonomnimi republikami in oblastmi tega področja, njihovo nenehno preoblikovanje, sploh pa deportacije nekaterih skupin tega področja so močno zaznamovala njihove skupinske identitete. Deportacije so temeljile le in zgolj na etničnem kriteriju, zato je šlo za pravi

genocid (Krag in Fuchs 1994: 13), udeležba na družbenem, izobraževalnem, gospodarskem in drugih področjih pa je bila za deportirane narode na novih ozemljih izredno omejena. Hkrati so bili z omenjenimi dejanji na nek način že ustvarjeni »pogoji« za etnične vojne, h katerim teoretski pristop simbolične sinteze (ki je omenjen na začetku) med drugim prišteva tudi mite, ki opravičujejo etnično sovražnost. Še več, dovoljena vrnitev teh narodov čez več kot deset let na svoja bivša ozemlja je povzročila nove konflikte zdaj s tam živečimi Rusi.

Z obdobjem gorbačovske glasnosti ter kasnejšim razpadom Sovjetske zveze so se kavkaške skupine narodno prebudile, pričele zahtevati svoje pravice, nekatere pa se močneje oklenile islamske vere, katere prakticiranje je bilo v sovjetskih časih prepovedano. Dodatna težava pa je nastala, ker je Severni Kavkaz z razpadom SZ postal nova meja, narodi, ki so prej živeli skupaj (Osetijci, Lezgini) pa so zdaj z mednarodnimi mejami ločeni od »rojakov« v Gruziji in Azerbajdžanu. Še več, številne etnične napetosti, ki pestijo tudi novo nastale države - težave Gruzije v Abhaziji, Adžariji in Južni Osetiji ter konflikt zaradi Gorskega Karabaha med Armenijo in Azerbajdžanom - delajo celotno kavkaško regijo izredno ranljivo ter posledično zelo nestabilno; toliko bolj zaradi dejstva, ker se za nobenega od obstoječih konfliktov tako na Severnem kot Južnem Kavkazu še ni našla dokončna rešitev.

Ruski način reševanja težav Severnih Kavkazcev pa ni zajel popolne rehabilitacije nekaterih skupin ali pa reševanja slabe družbene in gospodarske situacije v regiji, temveč se je raje oklenil pristranskega vključevanja v reševanje problemov (kot npr. v konfliktu med Severno Osetijo in Ingušetijo, v krizi v Karačajevo-Čerkeziji po predsedniških volitvah 1999 ter pri neuspešni rehabilitaciji Balkarov v Kabardino-Balkariji) ali pa se namesto pogajanj odločil za uporabo oborožene sile (kot v Čečeniji in Dagestanu). V času socializma ena bolj obiskanih regij zaradi svojih naravnih lepote, številnih naravnih zdravilišč in turističnih destinacij ob Črnem morju, je Severni Kavkaz danes eno najrevnejših področij ter ti. »črna pika« Rusije. Relativno uspešno je edino le še kavkaško kmetijstvo, vendar je prodaja izdelkov povsem odvisna od menjave z ostalimi regijami v RF; industrija že nekaj časa neuspešno obratuje, saj so stari socialistični obrati, predvsem v Dagestanu, razmeroma neučinkoviti. Posameznim republikam (seveda tudi brez pomoči centra) ni uspelo transformirati centralno vodenega gospodarstva v tržno. Kavkaški naftni bazen pa že tako ali tako nekaj let (desetletij) vztrajno usiha. Kar pa »rešuje« Kavkaz, je to, da predstavlja izredno pomembno transportno ozemlje, saj tukaj potekajo pomembni plinovodi, naftovodi, pa tudi železnica, preko katerih Rusija (najceneje) izvažna na tuje trge.

Neuspeh Ruske federacije ter poročila o številnih kršitvah človekovih pravic v regiji, so omajala status Rusije kot velesile (sploh zaradi poraza v prvi čečenski vojni), ki se šele s

Putinom na čelu rešuje iz nastalih težav, čeprav so njegove taktike bolj usmerjene v medijsko cenzuro ter promoviranje Ruske federacije na mednarodni areni kot demokratične države z zahodnimi vrednotami in se loteva le navideznih rešitev (referendum v Čečeniji in predsedniške volitve) namesto dejanskih. Zmaga Ahmada Kadirova na zadnjih predsedniških volitvah, ki naj bi pomenila še zadnji Putinov uspeh pri reševanju stabilnost v Čečeniji (in regiji nasploh), se je po atentatu na Kadirova v začetku maja obrnila v povsem drugo smer. Pokazalo je, da Rusija še naprej slabo ocenjuje situacijo v republiki, sploh če je menila, da bo s postavitvijo tako razvpite osebnosti kot je Kadirov uspela prinesiti mir. Bivši mufti, ki naj bi v začetku prejšnjega desetletja celo sam oklical gazavat (o tem so sicer deljena mnenja) in ki je podpiral upornike zbrane okoli bivšega predsednika Mashadova, se je čez nekaj let prevesil na Putinovo stran. Njegovega sina Ramzana pa sedanje čečenske oblasti želijo celo imenovati za novega predsednika, čeprav je za to premlad in bi morali v ta namen spremeniti čečensko ustavo.

Severnokavkaška regija je dandanes izolirana in tako povsem odvisna od centra, le Adigeji in Ingušetiji je uspelo (vsaj delno) vzpostaviti gospodarske odnose s Turčijo. Zaradi boja proti islamskim (predvsem čečenskim in dagestanskim) fundamentalistom oz. antiteroristične kampanje je RF že leta 1999 okrepila mejni nadzor ter uvedla potovalne omejitve za celotno regijo. Ne gre pa zanemariti, da bo ti. »islamski faktor« na Severnem Kavkazu postajal vse pomembnejši, dokler ne bo prišlo do občutne izboljšave družbeno-ekonomske situacije in primerne razreševanja obstoječih etničnih zamer (Chufrin 2000: 179).

Nahajališča nafte na Severnem Kavkazu, bližina še večjih nahajališč v Azerbajdžanu, sploh pa pomen transporta nafte čez regijo, so dejstva, ki pričajo o tem, da se Rusija ne misli kar tako odpovedati nekaterim teritorijem regije. Sploh zato, ker se vpliv regionalnih sil, kot sta Turčija in Iran pa tudi ZDA, EU in posameznih evropskih držav na območju celotnega Kavkaza in Centralne Azije, povečuje. Moskvi je uspelo, da kljub sicer omejenim tujim pritiskom, sploh v Čečeniji, ravna povsem svobodno in vztraja na tem, da je to njena »notranja zadeva«. Mednarodne organizacije in posamezne države pa, izgleda, kot da so brez prave rešitve oz. volje, da bi se konflikti (predvsem čečenski) razrešili.

Mehanizmi Združenih narodov so v vojni med Rusijo in Čečenijo odpovedali, saj Varnostni svet ni sprejel niti ene same resolucije o tej temi. A je zadeva povsem logična, če vemo, da je RF stalna članica VS, s pravico veta in da ne bi dovolila, da bi Čečenija sploh prišla na agendo v VS. Ravno zaradi relativne neuspešnosti ZN pri reševanju etničnih konfliktov se je v preteklosti razvilo sodelovanje med ZN in regionalnimi organizacijami po

VIII. poglavju UL OZN. Zato je večina evropskih držav, EU in ZDA največ upov polagala ravno na OVSE. A je rusko vodstvo trmasto odklanjalo prisotnost tudi te organizacije, čeprav drugače na papirju ves čas poudarjajo njen pomen pri razreševanju etničnih konfliktov in prikimavajo zgoraj omenjenem regionalnem sodelovanju. Na koncu je Moskva le privolila v ustanovitev Podporne skupine OVSE, a šele po silnih pritiskih zahodnih vlad. Humanitarni mehanizem znotraj OVSE nikoli ni bil uporabljen, delovanje skupine pa je Rusija ves čas omejevala in nadzorovala. Tako opevana referendum in volitve v Čečeniji, ki naj bi tej republiki končno prinesla mir, sta se izkazala za ravno nasprotno. Zahodne države so sicer brez pravega pomisleka, kaj referendum tej kavkaški republiki v resnici prinaša, druga za drugo veselo pozdravljale njegov uspeh, njegova dejanska veljavnost in upravičenost pa sta »zaviti v tančico skrivnosti«, saj je Rusija dovolila le (izredno) omejen obisk strokovnjakov OVSE. Sicer pa so po napotitvi ameriških sil v Afganistan in Irak zahodne države prepokupirane s temi dogajanji in jih razmere v Čečeniji in drugod po Severnem Kavkazu manj (če sploh) zanimajo.

Največ zaslug za to, da so Čečenci »prišli« v zahodne medije, pa imajo mednarodne nevladne organizacije, ki že vrsto let opozarjajo na grozljivo situacijo na Severnem Kavkazu. Te organizacije so bile prve, ki so opozorile na velike kršitve človekovih pravic in vojnega prava tako na čečenski kot ruski strani, predvsem pa nad znašanjem ruske vojske nad civilnim prebivalstvom. Hkrati opozarjajo na težave čečenskih beguncev, katerim ruska oblast ne omogoča mirne vrnitve na njihove domove in celo zapira šotorska naselja (večina teh je v Ingušetiji).

Težave pa še naprej obstajajo. Karačajevci in Čerkezi že nekaj časa ne želijo živeti več skupaj, ko predvsem Čerkezi hrepenijo po združitvi s sorodnimi Kabardi iz sosednje Kabardino-Balkarije. Tam pa Balkari že vrsto let neuspešno zahtevajo svoje pravice do teritorialne rehabilitacije, saj so bili eni izmed deportiranih narodov v času II. svetovne vojne. Etnični mozaik v Dagestanu pa je že tako ali tako nekaj časa na tako krhkih temeljih, da se lahko vsak čas razbije na tisoče in tisoče koščkov.

9. VIRI

9.1. Knjige, zborniki, članki

- Anand, Vinod (2000) »Export of Holy Terror to Chechnya From Pakistan and Afghanistan«. V *Strategic Analysis: A Monthly Journal of the IDSA*, Vol. XXIV. (2000), No. 3, http://www.ciaonet.org/pub/sa_jun00anv01.html (2.12.2003).
- Areh, Valentin (2000) Reportaža o najhujši vojni v Evropi po drugi svetovni vojni (1. del). Čečenski Stalingrad. *Obramba* 32(3), 6-8.
- Areh, Valentin (2000) Reportaža o najhujši vojni v Evropi po drugi svetovni vojni (2. del). Krvavi boji v Groznm. *Obramba* 32(4), 50-51.
- Areh, Valentin (2000) Reportaža o najhujši vojni v Evropi po drugi svetovni vojni (3. del). »To ni naša vojna!« *Obramba* 32(5), 20-23.
- Arutiunov, Sergei (1999) »Ethnicity in the Caucasus: Ethnic Relations and Quasi-Ethnic Conflicts«. V *Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict*, <http://www.wilsoncenter.org/subsites/ccpdc/pubs/ethnic/ethifr.htm> (30.4.2003).
- Arutiunov, Sergei (1999) Ethnicity and Conflicts in the Caucasus, http://www.cncho.pe.kr/research/russia_data/Russia%20Data%201.htm (30.10. 2003).
- Baev, Pavel (1997) The North Caucasus. International Peace Research Institute Oslo, <http://www.prio.no/html/osce-northcauc.htm> (30.4.2003).
- Barle, Andreja, Mirjam Počkar, Alojz Plužko, Tanja Popit in Bojana Novak-Fajfar (1995) *Sociologija: gradivo za srednje šole*. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Benko, Vlado (2000) *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče.
- Bennett, Vanora (2001) *Crying wolf*. London: Pan Books.
- Billingsley, Dodge (2001) Chechen rebels hone tactics for long haul. *Jane's Intelligence Review*, februar (2001), 22-24.
- Blažič, Viktor (1995) Čečenija. *Delo*, 14.1.: 31.
- Bobrovnikov, Vladimir (1999) »Muslim nationalism in the post-soviet Caucasus: the Dagestani case«. V *Caucasian Regional Studies* Vol. 4 (1999), No. 1, <http://poli.vub.ac.be/publi/crs/eng/0401-01.htm> (24.10.2003).
- Bobrovnikov, Vladimir (2000) »Islamophobia and Religious Legislation in Daghestan«. V *Central Asia and the Caucasus Journal* (2000) No. 2, <http://www.ca-c.org/journal/eng->

- 02-2000/15.bobrovnikov.shtml (10.10.2003).
- Bourdeaux, Michael, ur. (1995) *The politics of religion in Russia and the new states of Eurasia*. New York: M. E. Sharpe.
- Bučar, Bojko, Zlatko Šabič, Milan Brglez (2002) *Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomatska dela*. Ljubljana, FDV.
- Carment, David in Patrick James (1998) The United Nations at 50: Managing Ethnic Crises – Past and Present. *Journal of Peace Research*, Vol. 35, No. 1, 61-82.
- Chubarian, A. (2001) A decade of Russia's Foreign Policy. *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 47, No. 4, 13-18.
- Chufrin, Gennady (2000) Russia: Separatism and Conflicts in the North Caucasus. V *SIPRI Yearbook 2000: Armaments, Disarmament and International Security*, 157-180. Oxford: Oxford University Press.
- Cornell, Svante E. (1999) Geopolitics and strategic alignments in the Caucasus and Central Asia. V *Journal of International Affairs* Vol. IV., No. 2, <http://www.mfa.gov.tr/grupa/percept/iv-2/cornell.htm> (20.1.2004).
- Cornell, Svante E. (2000a) Cloaking the Chechen wars as Jihad: The risk of Militant Contagion. V *Central Asia - Caucasus Analyst*, http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=160 (20.1.2004).
- Cornell, Svante E. (2000b) The Caucasian Conundrum and the Geopolitics of Conflict. V *Caspian Brief* No. 8, <http://www.cornellcaspien.com/pub/0011conundrum.pdf> (20.1.2004).
- Cornell, Svante E. (2002) The Caucasus under renewed Russian pressure: Realities on the Ground and Geopolitical Imperatives. V *Caspian Brief* No. 10, http://www.cornellcaspien.com/pub/10_0101russianpressure.html (20.1.2004).
- Crockatt, Richard (1997). The end of the cold war. V Baylis John in Steve Smith (ur.) *The globalization of world politics: an introduction to international relations*, 92-110. Oxford: Oxford University Press.
- Čibej, Boris (2002) S poti po Čečeniji (1). Iz legla vojne proti terorizmu. *Delo*, 13.6.: 4.
- Čibej, Boris (2002) S poti po Čečeniji (2). Boja za vrnitev beguncev. *Delo*, 14.6.: 4.
- Čibej, Boris (2002) S poti po Čečeniji (3). Med vojno in mirom. *Delo*, 15.6.: 4.
- Dawisha, Karen in Bruce Parrott (1994) *Russia and the new states of Eurasia. The politics of upheaval*. Cambridge: Press Syndicate of the University of Cambridge.

- Debeljak, Aleš (1995) *Oblike religiozne imaginacije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Degan, V.Đ. (2000) *Međunarodno pravo*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Enloe, Cynthia (1990) *Policija, vojska i etnicitet*. Zagreb: Globus.
- Evans, Graham in Jeffrey Newnham (1998) *The Penguin Dictionary of International Relations*. London, Penguin books.
- Fefferman, Dan (1997) »Russian Religious Legislation: Taking a Giant Step Backward for Religious Freedom«. V *International Coalition for Religious Freedom* Vol. 1 (1997), No. 1, <http://www.religiousfreedom.com/nwsltr/russia.htm> (22.2.2003).
- Field, Heather (2000) »The geopolitics of Caspian oil«. V *Russian and Euro-Asian Bulletin* Vol. 9, No. 2, <http://www.cerc.unimelb.edu.au/bulletin/00mar.htm> (24.10.2003).
- Galeotti, Mark (1999a) Chechen warlord still hold sway. *Jane's Intelligence Review*, marec (1999), 8-9.
- Galeotti, Mark (1999b) War in Dagestan. *Jane's Intelligence Review*, oktober (1999), 8-11.
- Galeotti, Mark (2003a) Chechen referendum provides opening for peace. *Jane's Intelligence Review*, marec (2003), 52-53.
- Galeotti, Mark (2003b) War and peace in Chechnya. *Jane's Intelligence Review*, september (2003), 52-53.
- Galeotti, Mark (2004) Putin's Russian legacy. *Jane's Intelligence Review*, januar (2004), 50-53.
- Galtung, Johan in Carl G. Jacobson (2002) *Searching for Peace. The Road to Transcend*. London in Sterling, Virginia: Pluto Press.
- Gammer, Moshe (1999) »Collective Memory and Politics: Remarks on Some Competing Historical Narratives in the Caucasus and Russia and their Use of a 'National Hero'«. V *Caucasian Regional Studies* Vol. 4 (1999), No. 1, <http://poli.vub.ac.be/publi/crs/eng/0401-03.htm> (24.10.2003).
- Gleditsch, Nils Peter, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg, Håvard Strand (2002) Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset. *Journal of Peace Research*, Vol. 39, No. 5, 615-637.
- Gow, J. (2000) A Revolution in International Affairs? *Security Dialogue*, Vol. 31, No. 1, 293-306.
- Grizold, Anton (1996) Rusija v iskanju nove varnostne identitete. *Teorija in praksa* 33(3), 440-451.

- Grizold, Anton (1999) *Evropska varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grizold, Anton in Bogomil Ferfila (2000) *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hannum, Hurst (2001) International Law. V Alexander J. Motyl (ur.) *Encyclopedia of nationalism Vol. 1.*, 405-419. San Diego: Academic Press.
- Heller, Erdmute in Wolfgang Schulze (1995) Njihov bog se imenuje svoboda. *Nova revija* 14, 156-157.
- Hill, Fiona (2001) The Caucasus and Central Asia. V *Brookings Policy Brief*, maj (2001), No. 80, <http://www.brookings.edu/comm/policybriefs/pb080/pb80.pdf> (18.3.2004).
- Ivanov, I. (2000) Russia and the World at the Boundary of Millenniums. *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 46, No. 4, 1-6.
- Ivanov, I. (2001) Entering the 21st Century: Towards the Rule of Law in International Relations. *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 47, No. 1, 136-140.
- Javornik, Marija, ur. (1997) *Veliki splošni leksikon: v osmih knjigah*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Jelcin, Boris Nikolaevič (2000) *Polnočni dnevnik*. Ljubljana: Orbis.
- Kaufman, Stuart J. (2001) *Modern hatreds: the symbolic politics of ethnic war*. Ithaca, London: Cornell University Press.
- Kobal, Gregor (1998) Narava oboroženih spopadov v petih državah nekdanje Sovjetske zveze (4. del). *Iskre pod pepelom. Obramba* 30(2), 26-27.
- Komac, Miran (2002) *Varstvo manjšin. Uvodna pojasnila in dokumenti*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Košir, Darijan (1994) Džohar M. Dudajev. *Delo*, 17.12.: 27.
- Krag, Helen in Lars Funch (1994) »The North Caucasus: Minorities at a Crossroads«. Manchester: Minority Rights Group International, The North Caucasus, 94/95.
- Lapidus, Gail W. (1998) Contested Sovereignty. The tragedy of Chechnya. *International Security*, Vol. 23, No. 1, 5-49.
- Lieven, Dominic in John McGarry (1993) Ethnic conflict in the Soviet Union and its successor states. V John McGarry (ur.) in Brendan O'Leary (ur.) *The politics of ethnic conflict regulation*, 62-83. London in New York: Routledge.
- Liono, Alexandru (2000) »Economic survival strategies in the North Caucasus«. V

- Caucasian Regional Studies* Vol. 5 (2000), No. 1, http://www.ciaonet.org/olj/crs/crs_2000/crs00_lia02.html (2.12.2003).
- Lipman, Masha in Lyudmila Lapteva (1994) *Russia. Local Government and Public Service Reform Initiative*, <http://lgi.osi.hu/resources/ceecis94/russia.html> (22.4. 2003).
- Litvinoff, Miles, ur. (1997) *World Directory of Minorities*. London: Minority Rights Group International.
- Ljubickij, Vladimir Nikolaevič (1995) *Vojna in vlast*. Moskva: Respublika.
- Lukic, Reneo in Allen Lynch (1996) *Europe from the Balkans to the Urals: the disintegration of Yugoslavia and the Soviet Union*. Solna: SIPRI, Oxford: Oxford University Press.
- Makarenko, Tamara (2003a) Chechen militants threaten increased terrorism. *Jane's Intelligence Review*, maj (2003), 26-29.
- Makarenko, Tamara (2003b) Smuggling operations degrade security in the Caucasus. *Jane's Intelligence Review*, november (2003), 26-29.
- Mal'sagov, Ahmet Pšemahovič (1984) *Caucasian mountain folk*. Moskva: Novosti Press.
- Malashenko, Alexey (1999) Moscow between Yugoslavia and Chechnya: the Kosovo Factor in Russia's Policy on the Caucasus. *Ethnicity and Nation Building* Vol. 1, No. 7, <http://www.carnegie.ru/en/pubs/briefings/48350.htm> (22.1.2004).
- McAuley, Mary (1992) *Soviet Politics 1917-1991*. New York: Oxford University Press.
- McGarry, John in Brendan O'Leary (1993) The macro-political Regulation of Ethnic Conflict. V John McGarry (ur.) in Brendan O'Leary (ur.) *The politics of ethnic conflict regulation*, 1-40. London in New York: Routledge.
- Menteshashvili, Avtandil (1995) *Trouble in the Caucasus*. Commack: Nova Science Publications.
- Miloš, Minić (2000) *Ratovi na Kosovu (1998/1999) i u Čečeniji (1994-1996)*. Sarajevo: Rabic.
- Natek, Karel in Marjeta Natek (2000) *Države sveta 2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Nichols, Johanna (1995) »Who are the Chechens?«, <http://www.hartfordhwp.com/archives/63/077.html> (12.3.2003).
- Nichols, Johanna (1997) »The Ingush (with notes on the Chechen): Background information«, http://ingush.berkeley.edu:7012/ingush_people.html (12.3.2003).
- Ogley, Roderick (1999) Conflict Theory. V Lester Kurtz (ur.) in Jennifer Turpin (ur.) *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*, 401-413. Austin: Academic Press.

- Petrič, Ernest (1977) *Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin*. Maribor: Obzorja.
- Petrovskii, V. (2000) International Humanitarian Law. *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 46, No. 1, 161-167.
- Pokrovskij, Nikolaj Il'ič (2000) *Kavkazskie vojny in imamat Šamilja*. Moskva: ROSSPEN.
- Politkovska, Ana (2000) Pogovor z inguškim predsednikom Ruslanom Auševom. *Nova revija* 19, 216-217.
- Pražauskas, Algis (1995) »Ethnic Identity, Historical Memory, and Nationalism in Post-Soviet States«. *Center for Studies of Social Change*, <http://www.ciaonet.org/ps/pa01/index.html> (2.12.2003).
- Preac, Gregor (1999) Po divjem Kavkazu (1). Od tod do pekla. *Delo*, 29.4.: 18.
- Preac, Gregor (1999) Po divjem Kavkazu (2). Meja za živce. *Delo*, 6.5.4.: 18.
- Preac, Gregor (1999) Po divjem Kavkazu (3). V sovraštvu s sosedi. *Delo*, 13.5.: 18.
- Preac, Gregor (1999) Po divjem Kavkazu (4). V deželi ognja. *Delo*, 20.5.: 18.
- Preac, Gregor (1999) Po divjem Kavkazu (5). Polja črnega zlata. *Delo*, 27.5.: 18.
- Preac, Gregor (1999) Po divjem Kavkazu (6). Sto let ima? Samo? *Delo*, 3.6.: 18.
- Rizman, Rudi (1980) *Marksizem in nacionalno vprašanje. Razvoj temeljnih koncepcij o narodu v marksistični družbeni misli*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Robertson, David (2002) *A dictionary of modern politics - 3rd ed.* London: Europa.
- Rotar, Igor (1998) »The western North Caucasus: a calm refuge in a zone of instability«. V *Prism* Vol. 4, No. 11 (1998), http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=5&issue_id=280&article_id=3173 (12.10.2003).
- Rotar, Igor (1999) »The North Caucasus - Specific Tension Factors in the Region«. V *Prism* Vol. 5 (1999), No. 8, http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=6&issue_id=358&article_id=3651 (12.10.2003).
- Roter, Petra (2001) Locating the »Minority Problem« in Europe: A Historical Perspective. *Journal of International Relations and Development*, Vol. 4, No. 3, 221-249.
- Ruban, Larisa (1997) »Growing Instability in the North Caucasus: A Major Threat to Russian Regional Security«. V *Caspian Crossroads Magazine* Vol. 3 (1997), No. 8, <http://ourworld.compuserve.com/homepages/usazerb/324.htm> (24.10.2003).
- Rupnik, Anton (1992) Štirinajst zvezd nad Kavkazom. *Delo*, št. 15 (20.1.1992) – št. 31 (7.2.1992).
- Rupnik, Anton (1999) *Tretji Rim. Rusija nekoč in danes*. Ljubljana: Znanstveno in

publicistično središče.

- Rywkin, Michael (2001) Russia and the former Soviet Union. V Alexander J. Motyl (ur.) *Encyclopedia of nationalism Vol. 1.*, 653-672. San Diego: Academic Press.
- Sahni, Kalpana (1997) *Crucifying the Orient*. Oslo: Institute for Comparative Research in Human Culture.
- Schmidt-Häuer, Christian (2000) Poslednja ruska barikada pred samodržtvom. *Nova revija* 38, 8-12.
- Service, Robert (2002) *Russia, Experiment with a people*. London: Macmillan.
- Sills, David L., ur. (1968) *International encyclopedia of the social sciences*. New York: The Macmillan Company: The Free Press.
- Smart, Ninian (1999) *Atlas of the world's religions*. Oxford University Press.
- Smith, Sebastian (1998) *Allah's Mountains. Politics and War in the Russian Caucasus*. London: I.B. Tauris Publishers, New York: St Martin's Press.
- Smrke, Marjan (2000) *Svetovne religije*. Ljubljana, FDV.
- Soban, Branko (2001) Vojna v Čečeniji iz prve roke (1): Grozni. Do hamburgerjev in miru je še dolga pot. *Delo*, 12.6.: 5.
- Soban, Branko (2001) Vojna v Čečeniji iz prve roke (2): Znamensko. Kam naj se vrnemo? Med minska polja? *Delo*, 13.6.: 6.
- Soban, Branko (2001) Vojna v Čečeniji iz prve roke (3): Stanislav Iljasov. »Čečenijo bomo obnovili brez njih«. *Delo*, 14.6.: 4.
- Soban, Branko (2001) Vojna v Čečeniji iz prve roke (4): Hankala. Morje šotorov in tone blaga. *Delo*, 28.6.: 4.
- Soban, Branko (2001) Vojna v Čečeniji iz prve roke (5): človekove pravice. Ujeti med dvema ognjema. *Delo*, 29.6.: 4.
- Soban, Branko (2001) Vojna v Čečeniji iz prve roke (6): Mozdok. Čez Terek se valijo vojske. *Delo*, 30.6.: 4.
- Soban, Branko (2003) Čečenija: temna stran Kremlja. Pogovor s Sergejem Kovaljovom. *Ampak* 8/9(4), 26-28.
- Strange, Susan (1995) *Države in trgi*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Syse, H. (2000) Ethnicity, Sovereignty, and Self-Defense. *Security Dialogue*, Vol. 31, No. 4, 437-441.
- Šafar, Franček, ur. in Jože Snoj, ur. (1973) *Mala splošna enciklopedija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, Beograd: Prosveta.

- Tishkov, Valery (1999) Ethnic Conflicts in the Former USSR: The Use and Misuse of Typologies and Data. *Journal of Peace Research*, Vol. 36, No. 6, 571-591.
- Torkunov, A. (2000) International Relations in the Post-Kosovo Context. *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 46, No. 1, 74-81.
- Walker, Edward W. (1998) »No Peace, No War in the Caucasus: Secessionist Conflicts in Chechnya, Abkhazia and Nagorno-Karabakh«. V *Strengthening Democratic Institution*, <http://www.ciaonet.org/wps/wae01/index.html> (2.12. 2003).
- Wehling, Fred (ur.) (1995) »Ethnic Conflict and Russian Intervention in the Caucasus«. V *Institute on Global Conflict and Cooperation*, <http://www.ciaonet.org/wps/wef02/index.html> (30.10.2003).
- Weisbrode, Kenneth (2001) *Central Eurasia: Prize or Quicksand? Contending views of instability in Karabakh, Ferghana and Afghanistan*. Oxford, New York: Oxford University Press for the International Institute for Strategic Studies.
- Yarlykapov, Akhmet (1999) »Islamic fundamentalism in the Northern Caucasus: towards a formulation of the problem«. V *Caucasian Regional Studies* Vol. 4 (1999), No. 1, <http://poli.vub.ac.be/publi/crs/eng/0401-02.htm> (24.10.2003).
- Žabkar, Anton (1995) Za kulisami čečenske drame (1). Krvave kavkaške zarje. *Sobotna priloga*, 11.2.: 33.
- Žabkar, Anton (1995) Za kulisami čečenske drame (2). Enote, polne kriminalcev. *Sobotna priloga*, 18.2.: 33.
- Žagar, Mitja (2001) Kako bi lahko razklenili začaran krog? (2): posredovanje, meditacija ter usposabljanje za preprečevanje in razširjanje etničnih konfliktov. *Razprave in gradivo* 38/39 (2001), 68-93.

9.2. Internetni viri

Amnesty International: »Russian Federation: Justice must be done«.

<http://web.amnesty.org/library/index/engeur460302003> (6.6.2003).

BBC News: »Chechnya backs new constitution«,

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2879383.stm> (4.4.2003).

BBC News: »Profile: Chechnya«,

http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/2565049.stm (4.4.2003).

BBC News: »Putin promises Chechnya change«,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2893163.stm> (4.4.2003).

BBC News: »Putin's man wins Chechen poll«,
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3166586.stm> (13. 4.2004).

BBC News: »Q&A: The Chechen Conflict«,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe235_5419.stm (4.4.2003).

BBC News: »Timeline: Chechnya«,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_pro_files/2357267.stm (7.2.2003).

Center of International Development and Conflict Management: Ingush Chronology,
<http://www.cidcm.umd.edu/inscr/mar/data/rusingchro.htm> (24.4.2003).

Center of International Development and Conflict Management: Ingush in Russia,
<http://www.cidcm.umd.edu/inscr/mar/data/rusing.htm> (24.4.2003).

Center of International Development and Conflict Management: Karachay in Russia,
<http://www.cidcm.umd.edu/inscr/mar/data/ruskara.htm> (24.4.2003).

Christian Solidarity Worldwide: The Russian Federation federal law on freedom of conscience and on religious associations,
<http://www.csw.org.uk/CSWnews.asp?item=102> (22.2.2003).

Council of Europe: Russia signs charter for minority languages and convention on children's rights and ratifies a protocol concerning the European Court of Human Rights,
[http://press.coe.int/cp/2001/334a\(2001\).htm](http://press.coe.int/cp/2001/334a(2001).htm) (22.2.2003).

Daghestan. Report on the meeting of the Caucasus Forum of non-governmental organizations,
<http://www.jmu.edu/orgs/wrni/kislovodsk4.htm> (4.4.2004).

EU. 2232nd Council meeting - General Affairs,
http://europa.eu.int/comm/external_relations/news/12_99/pres_99_390.htm (13.4.2004).

EU. Bulletin EU 9-2003 Common foreign and security policy (26/32),
<http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/en/200309/p106026.htm> (13.4.2004).

EU. Presidency Conclusions Helsinki European Council,
http://europa.eu.int/comm/external_relations/news/12_99/doc_99_16.htm (13.4.2004).

EU-U.S. Summit Statement on Chechnya,
http://europa.eu.int/comm/external_relations/us/summit_wash_12_99/chechnya.htm

(15.3.2004).

Friends and Partners – Linking US-Russia Across the Internet: The Republic of North Ossetia,

<http://www.friends-partners.ru/oldfriends/ossetia/index.html> (12.3.2003).

Human Rights Watch: »Russia: Chechnya Monitoring Mission Closed«,

<http://www.hrw.org/press/2002/12/osce1231.htm> (10.4.2003).

Karachay-Cherkessia. Report on the meeting of the Caucasus Forum of non-governmental organizations,

<http://www.jmu.edu/orgs/wrni/kislovodsk3.htm> (4.4. 2004).

Library of Congress Country Studies: »The Chechnya Dilemma«,

[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+ru0077\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+ru0077)) (12.3.2003).

Library of Congress Country Studies: »The North Caucasus«,

[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+ru0071\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+ru0071)) (12.3.2003).

Library of Congress Country Studies: »The Northern Republics«,

[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+ru0072\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+ru0072)) (12.3.2003).

Memorial. An Evaluation of the Russian Federation's Actions in Accordance with International Law and Russian Legislation,

<http://www.memo.ru/hr/hotpoints/chechen/szczyt/eng/Chapter8.htm> (4.4.2004)

Memorial. Joint Statement: The Situation in Chechnya and Ingushetia Deteriorates,

<http://www.memo.ru/eng/memhrc/texts/4zayav04.shtml> (13.4.2004).

Memorial. Problem of displaced persons in the zone of Ossetian-Ingush conflict,

<http://www.memo.ru/hr/hotpoints/ingushi/ENG/> (24.3.2004).

New York Times: »Chechen diary«,

<http://www.nytimes.com/images/2000/12/11/world/chechnya/index01.html> (12.3. 2003).

North Ossetia and Ingushetia,

<http://www.memo.ru/hr/hotpoints/ingushi/ENG/Chapter5.htm> (4.4.2004).

NUPI Centre for Russian Studies: »Ethnic groups«,

<http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/etnisk.exe?listalle> (20.3.2003).

Official web site for the President of the Russian Federation,

http://president.kremlin.ru/eng/text/news/2003/11/262150_56292.shtml (24.3.2004).

On the Outcome of the Visit to Russia of Mark Malloch Brown, Administrator of the United Nations Development Program (UNDP),

<http://www.ln.mid.ru/Bl.nsf/arh/5A97FC7EA413736BC3256E40005B1E2B?OpenDocument> (24.3.2004).

On the Situation in the Chechen Republic (Fact Sheet),
<http://www.ln.mid.ru/Bl.nsf/arh/AF9068782CFC2592C3256E47003329B6?OpenDocument> (24.3.2004).

Organization for Security and Co-operation in Europe Annual Report 2000 on Interaction Between Organizations and Institutions in the OSCE Area,
http://www.osce.org/docs/english/misc/anrep00e_org.htm#Anchor-48796 (24.3.2004).

OSCE: High Commissioner on National Minorities, 12.1.2001,
<http://www.osce.org/cnm/documents/recommendations/russia/2001/recom-12jan01.pdf> (22.2.2003).

OSCE's human rights office calls for sustained political process in Chechnya,
http://www.osce.org/news/generate.php3?news_id=3153 (13.4.2004).

President of Russia – diary 2003,
<http://www.kremlin.ru/eng/priorities/events21888/003.shtml> (24.3.2004).

President of Russia – diary 2004,
<http://www.kremlin.ru/eng/priorities/vents21888/2004.shtml> (24.3.2004).

Protection of minority rights in Europe: Policy recommendations Based on case studies of Eastern and Central Europe and the Former Soviet Union,
<http://www.geocities.com/Athens/Delphi/6509/nether.html> (12.3.2003).

Russia is Strengthening Its Borders in North Caucasus.
<http://english.pravda.ru/region/2003/01/25/42535.html> (13.4.2004).

Russia. CRS Issue Brief for Congress,
<http://fpc.state.gov/documents/organization/25365.pdf> (28.12.2003).

Russia—Dagestan Crisis. V *The Weekly Column from Oxford Analytica* (1995),
<http://www.ciaonet.org/pbei/oxan/oxa990825.html> (2.12.2003).

Russian Deputy Minister of Foreign Affairs Yuri Fedotov's Interview with Interfax News Agency Regarding the Session of the UN Commission on Human Rights Opening on March 15 in Geneva,
<http://www.ln.mid.ru/Bl.nsf/arh/075D63756927C4B7C3256E580050D310?OpenDocument> (24.3.2004).

Situation in the Republic of Chechnya of the Russian Federation. Commission on Human Rights resolution 2001/24,

<http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/0/bb42f0bbfeaa0419c1256a3b0022bb85?OpenDocument> (15.3.2004).

Special Representative for children and armed conflict concludes Russian Federation trip,
<http://www.un.org/News/Press/docs/2002/HR4610.doc.htm> (15.3.2004).

Speech by President Vladimir Putin at a Meeting with Confidants Lomonosov Moscow State University, Moscow, February 12, 2004,
<http://www.ln.mid.ru/Bl.nsf/arh/A44823F140231393C3256E39004BCD6C?OpenDocument> (24.3.2004).

Speech by President Vladimir Putin at the public forum of the people of the Caucasus and Southern Russia, Sochi, March 26, 2004,
<http://www.ln.mid.ru/Bl.nsf/arh/E8124A778EB2687BC3256E660030BDE8?OpenDocument> (12.4.2004).

Speech by Russian President Vladimir Putin at Meeting with Spiritual Leaders of the Chechen Republic,
<http://www.ln.mid.ru/Bl.nsf/arh/D3DDCBA4868AC61D43256CED005B0D50?OpenDocument> (24.3.2004).

Statement to the Helsinki Commission Hearing on »The Chechen Crisis and Its Implications for Russian Democracy«,
<http://www.eurasia.org/news/HillStatement110299.html> (18.3.2004).

The Constitution of the Russian Federation,
<http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm> (30.4.2003).

The Foreign Policy Concept of the Russian Federation,
<http://irussia.bizland.com/forpolcon.htm> (26.10.2002).

The OSCE Assistance Group to Chechnya,
<http://www.osce.org/publications/survey/survey12.htm> (28.12.2003).

Tipologija konfliktov,
http://www.usc.edu/dept/LAS/ir/cis/cews/html_pages/codinprocedure.htm (8.2.2003).

U.S. Department of State: Russia - International Religious Freedom Report 2002,
<http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2002/13958.htm> (26.12.2003).

Uppsala Conflict Data Project,
<http://www.pcr.uu.se/research/ucdp> (1.4.2003).

Ustanovna listina Združenih narodov,
<http://www.fdv.unilj.si/predmeti/mo/UL%20ZN%20-%20UN%20Charter.pdf>

(9.3.2004).

Ustava Čečenije. Конституция ЧР,

<http://chechnya.gov.ru/republic/const/> (7.2.2004)

Zemljevid Ruske federacije,

<http://www.bcs.ru/analit/regions/> (12.3.2004).

Zemljevid Severnega Kavkaza,

<http://www.kaukasus.nl/> (12.3.2004).

Коренные народы России: »Северный Кавказ«,

<http://nurali.newmail.ru/kavkaz.htm> (15.2.2003).

Республика Ингушетия: Социально-экономические характеристики,

<http://www.ingushetia.ru/about/index.html> (12.3.2003).

Республика Ингушетия: История и Культура,

<http://www.ingushetia.ru/culture/index.htm> (12.3.2003).